פרשת **עקב** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תסא, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כי כאשר ייסר איש את בנו

ביער עבות ומפותל טיילו אב עם בנו, לפני כניסתם ליער הזהיר האב את הבן באזהרה חמורה לבל יפרד ממנו אפילו לרגע קט, באמרו שהמשוטט ביער מבלי להכיר את הדרך מסכן בזה את חייו.

בתחילה שמע הנער לדברי אביו, ואכן לא זזה ידו מתוך ידו, אולם כעבור זמן מה הבחין הילד בדבר מסוים שמשך את תשומת לבו, ונשמט מאביו ופנה לצידי הדרך, האב, שלא הרגיש שהילד עזבו, המשיך בדרכו, וכאשר רצה הבן לחזור אל אביו הוא לא הצליח למוצאו.

נבהל הילד מאוד והחל לבכות ולחפש את אביו במעבה היער, תוך כדי חיפושיו הלך הילד ותעה יותר ויותר בסבך היער, היום פנה והשמש שקעה, ולילה חשיכה ירדה לעולם, מכל עבר נשמעו קולות זאבים ושאר חיות רעות המשחרים לטרף, וארכבותיו דא לדא נקשן מגודל הפחד הנורא שתקפתו ובגעגועים עזים אל אביו.

והנה בעת עמדו על מעמדו חש לפתע כאב עז בלחיו, היתה זה סטירת לחי שנחתה עליו מיד אלמונית, עוד לפני שהספיק להשמיע זעקת כאב מפיו, הבחין שהסוטר הוא אביו, ובמקום לזעוק על כאבו השמיע הילד קריאת שמחה וגיל: אבא! אבא! כמה מאושר אני לחזור אליך.

מצבו של האדם החוטא דומה לזה של הילד האובד, כל זמן שהוא חוטא, הוא מתרחק מאביו שבשמים והוא שרוי בצער, אולם לאחר שהוא מתייסר ונענש, הוא נזכר שאביו שבשמים הוא המייסרו על שסטה מן הדרך, ואז הוא מתמלא שמחה על המכות שקיבל, כי בד בבד עם ההכרה בעונשו הוא נוכח לדעת כי הוא בן אהוב אצל אביו הדואג לו ושומר עליו, אביו לא נטש אותו כלל, וגם העונש הינו אות על האהבה שביניהם.

ובזה יתבאר מאמרו של נעים זמירות ישראל (תהלים כ"ג ד') "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, שבטך ומשענתך המה ינחמוני" כי באמת אף כי ילך היהודי בגיא צלמות לא ייירא מן הרע, כי הן שבטו המייסר של הקב"ה והן משענתו הם לו לנחמה.

וידעת עם לבביך כי כאשר ייסר איש את בנו כדי להראותו שהוא עמו ולא ייירא כן ה' אלוקיך מייסרך וכשיידע זאת לא ייירא רע כי אתה עמדי וכיסורים של אהבה יחשב.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמר ..... ד
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ו
שבח"י רמבי"ן ..... ז
פינת יקרת ..... ח
פענינא דיומא ..... ט
חוקים להזהרתם ..... י
פשיט כהלכה ..... יא
הלכה ברורה ..... יב
שביבי העירוב ..... יב
הילולא רבא ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד
דברות הקודש ..... טו

אגרת פרק ד'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
נתייסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהר"י ט"ב זצוקללה"ה
בני ברק
בנטיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק טליט"א

שיר וקו"ל תודה

מריחוק מקום וקירוב לבבינו, ברכת מזל טוב תטופנה שפתותינו, קדם מע"ב ידידינו הרבני החסיד הנעלה, ירא ושלם פאר המעלה, איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה, כל פה אליו יודה, עוסק בצרכי ציבור באמונה, לכל דבר שבקדושה ממנו יתד וממנו פינה, לו יאתה לו התודה והברכה על עזרתו הנכונה, תמיד בכל עת ועונה, הלא הוא

מוה"ד

מרדכי לייב גליק

הי"ו

גבאי נאמן זה רבות בשנים בבית המדרש הגדול קרית מלך רב יצ"ו

לאידוסי נכדתו הכלה המושלמת שתחי' למזל טוב

בת בנו היקר והחשוב, טוב שם משמן טוב, על כל יודעיו ומכיריו נחמד ואהוב

מוה"ד **חיים יוסף זאב** הי"ו
אב"י ומרגליות בקרב קהלתינו הק' בוומסב"ג יצ"ו

עב"ג הבה"ח המופלג והמצוין כמר דוד מאיר ני"ו
ממובחרי תלמידי ישיבתינו הק' קרית יואל יצ"ו

בן הרבני החסיד הנעלה, פאר המדה והמעלה,

מוה"ד **יוסף אלכסנדר זושא וויינבערגער** הי"ו
מחשובי אנשי שלומינו בוומסב"ג יצ"ו

והברכה אחת לכבוד אביו היקר באנשים, עטרת זקנים בני בנים, הרבני החסיד המפואר כש"ת

מוה"ד **אברהם שלום וויינבערגער** הי"ו
מחשובי אנשי שלומינו בוומסב"ג יצ"ו
ותומך נלהב למוסדותינו הק' בארה"ק ת"ו

ותהי נא ברכותינו עטרת לראשכם, שמשמחה זו יושפע תמיד שמחות באהליך, ואך טוב וחסד ירדפוך, לאורך כל ימי חייך, ותזכה להמשיך בפעולותיך, ותמיד נספר תהילתיך, וראה בנים לבניך, עוסקים בתורה ובמצות כאוות נפשיך, ותמשיך בהרמת גליונינו, שופרה של קהילתינו, ויהי נועם ה' עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו, ומלכינו מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

החותמים למען שמו באהבה ובהודאה

מערכת "קול התעלחבותינו" בארה"ק

מערכת "קול התעלחבותינו" בארה"ב

סימן טוב ומזל טוב

והיה 'עקב' - אם נזכר להתקרב אליו ית'
עכ"פ בסוף השנה - ושמר לך את הברית וגו'

והיה עקב תשמעון וגו' ושמרתם וגו' ושמר וגו'. כל שלטי הגבורים כבר פירשו מהו לשון 'עקב', כמו גם 'והיה' לשון שמחה (בר"ר מב, ג). ויש לרמז עוד, דהנה בפסוק הקודם (בסיום פרשת ואתחנן) כתיב: ושמרת את המצוה וגו' אשר אנכי מצוך **"היום לעשותם", 'היום' היינו בכל יום ויום, שלא לדחות את המצות מיום אל יום.** ואף על פי כן: **והיה שמחה תהיה לפניו ית"ש עקב תשמעון את המשפטים האלה אם ח"ו התרשלתם במצות, אך על כל פנים ב'עקב', בסוף השנה, שהוא חודש אלול, תשמעון ותקיימון אותן,** [על דרך שכתבתי בפסוק (לעיל ד, ל): "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים", דהיינו אלול. עיי"ש סי' ג']; ושמרתם ועשיתם אותם **"כי אין לך אדם מישראל שלא יהיו מעוררין אותו בהרהורי תשובה בימים האלה, רק האדם מחויב להתאמץ בדבר כשרואה שמעוררין אותו מן השמים, יחזיק בו אותו התעוררות ולא יתרפה,** ואז אפילו [אם] רק ב'עקב' תשמעון וגו': **ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת** החסד וגו'.

בני יששכר (אלול מאמר א' אות כ')

עבודת ה' מתוך שמחה

והיה אם שכוח תשכח את ה' אלקיך וגו'. יש לדקדק על כפל הלשון "שכוח תשכח". ונראה, על פי הידוע (מגילה י:) ש"והיה" היא לשון שמחה. והכי קאמר: **"והיה אם שכוח" אם תשכח את השמחה, אזי ח"ו: "תשכח את ה' אלקיך"** שהרי אי אפשר לעבוד את ה' אלא מתוך שמחה, ומדה טובה מרובה.

היהודי הק' מפארשיסחא זללה"ה

(ועפי"ז י"מ ברישׁ פרשתן 'והי"ה עקב תשמעון' אם יקיים בשמחה, עי"ז יזכה 'ושמרת ועשיתם אותם' היינו להתעלות בשלימות העבודה)

שכר המצפה ומשתוקק לקיים כל המצוות
שלבסוף יזכה לקיים הכל כפי שאיפתו ורצונו

כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון וגו' ובאתם וירשתם את הארץ. הקב"ה נתן לנו תרי"ג מצוות, אשר לא את כולם אפשר לכל אחד ואחד לקיים. כגון, מצוות התלויות בארץ, שאי אפשר לקיימן אם דר בחוץ לארץ. **אבל אם אדם מצפה ומשתוקק בכל לבו, מתי תגיע לידו ויוכל לקיים את המצוות אשר עכשיו אין ביכולתו לעשותן, אז יזכה על ידי זה לקיים המצוות בפועל ממש.** הוא אשר רמז לנו הכתוב: אם 'כל' המצוה אשר אנכי מצוך היום, היינו אפילו אותן שאין בידך לקיים בחו"ל **'תשמרון לעשות'** תצפה ותמתין מתי אוכל לעשותן (מלשון 'ואביו שמר את הדבר'), **אז מבטיח אנו: "ובאתם וירשתם את הארץ", ותזכו לקיים את כל המצוות כפי ההשתוקקות שלכם, וכגון המצוות התלויות בארץ וכל כיוצא בהן.**

קדושת לוי

מי שיש לו יראת חכמים זוכה ליראת הרוממות,
וע"י יראתם מתקשר למדריגתם ביראת רוממותו ית'

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וגו' שמעתי בשם הרב החסיד רבינו ישראל בעל שם, על הא דאיתא בגמרא (ברכות ל"ג:) **אטו יראת שמים מלתא זוטרתא הוא וכו', [ומשני] אין לגבי משה מלתא זוטרתא הוא ע"ש,** והקושיא מפורסמת הא לישראל אמר דבר זה, אלא דאיתא בזוה"ק אית יראת הרוממות ואית יראת העונש, שמפחד מהקב"ה מחמת עונש, זהו יראת העונש כמאמר חובת הלבבות כל העובד בשביל זה עובד לזולתו (היינו שח"ו נמצא שאינו ירא מהש"י כלל, רק על עצמו הוא חושש). **אלא היראה הטובה הוא יראת הרוממות שמתיירא מהקב"ה בגין דאיהו רב ושליט זהו היראה השלימה וכו'.** והנה מי שהוא במדרגת יראת העונש רחוק הוא מיראת הרוממות.

והנה דבר הממוצע בין שני היראות הוא יראה חדשה שהמתיירא מתלמיד חכם כדאיתא (ב"ק מא:) **את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, ומי שהוא במדרגה שמתיירא מן הת"ח לא רחוק הוא מיראת הרוממות.** והנה ישראל היו במדרגה שהיו מתייראין ממשה, כדכתיב **'ויראו מגשת אליו',** נמצא לא היו רחוקים מיראת הרוממות. וזה כוונת הגמרא: ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה, דהיינו יראת הרוממות, ופרכינן: **וכי מלתא זוטרתא הוא, ומשני: אין לגבי משה רצ"ל לאלו שהיו במדרגה שמתייראין ממשה הוה מלתא זוטרתא שיגיעו למדרגת יראת הרוממות.**

בעל שם טוב

[ובספה"ק 'בן פורת יוסף': ובזה ביאר מורי ז"ל אין לגבי משה מלתא זוטרתא הוא, **"כי מיראת תלמיד חכם ליראה את ה' הוא בנקל לבא"** ודפח"ח. ובדגמ"א פ' תצוה: וישורש זה אמר אא"ז זללה"ה באמרם ז"ל אין לגבי משה מלתא זוטרתא הוא, **ופשוט כשהם יראים ממשה, אזי היראה מלתא זוטרתא הוא, כי משה היה מדבקן ביראה הפנימית על ידי התדבקם בו**].

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בבחינת איחנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
העריכים חיזוק כל הימים

תורה

ילמוד ע"מ לשמור ולעשות, והמאור שבה מחזירו למוטב

והיה עקב תשמעון כו' ושמרתם ועשיתם וגו', היינו **שהלימוד והשמיעה יהיה על מנת לעשות.** והיינו **'והיה עקב תשמעון'**, שיהיה סופו ותכליתו של השמיעה של המשפטים האלה, **'ושמרתם ועשיתם'** וכו', **אז 'ושמר ה' אלקיך לך את השבועה'** וגו'. **או** יאמר **והיה עקב תשמעון** וכו'. ר"ל **שהסוף של השמיעה יהיה ושמרתם** וכו', **כי המאור שבה מחזירו למוטב** (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז), **ומתוך שלא לשמה בא לשמה** וכו' (פסחים נ' ע"ב).

ישמח משה

קלקלתם בנעשה הזהרו בנשמע עיקר התשובה – ההתעצמות בעסק התוה"ק

והיה עקב תשמעון וגו', יש לומר דהנה ידוע דאמרו חז"ל (דברים רבה ג, א) שאחר חטא העגל אמר להם משה רבינו ע"ה **'קלקלתם בנעשה הזהרו בנשמע'**, [וכמוש"כ באגרת התשובה פ"ט: וז"ש בתנא דבי אליהו **אדם עבר עבירה ונתחייב מיתה למקום מה יעשה ויחיה אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים** וכו'. והיינו **כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל. וככה הוא בחבל נחלתו** וכו'. וז"ה **בחסד ואמת יכופר עון** וכו' **ואין אמת אלא תורה** וכו'. **ועון בית עלי בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר בתורה** וגמ"ח כדאי' בסוף פ"ק דר"ה] שצריך האדם שלא ישמיע לאזניו דברים בטלים רק לשמוע דברי תורה, וזה שאמר **'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה'** (היינו 'שיזהרו בנשמע', ויתעצמו בעסק התורה), עי"ז **'ושמרתם ועשיתם אותם'** (היינו יזכו לתקן המעוות, והמאור שבה יחזירם למוטב) **שתבואו אחר כך לידי מדה שתשמרו את** התורה, ועי"ז יזכו ג"כ אשר **'ושמר ה"א לך את הברית וגו' אשר נשבע לאבותיך'** וגו'.

הישר והטוב

החיוב ללמד את בנו תורה היינו שישריש בבנו אהבת התורה

ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו'. הנה אמרו חז"ל בחיוב ללמד את בנו תורה מנלן, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם. פירוש, כי צריך האב להשריש בבנו אהבת התורה, עד שישתוקק מעצמו ללימוד תורה, ומטילא ילמד הבן גם כאשר האב יהיה בדרך, כי אינו לומד בגלל יראת האב או עבור קבלת פרס, אלא משום שאוהב הוא את התורה.

הרה"ק מהר"י מבעלזא זללה"ה

מחוייב להקדים לתורה יראה הפשוטה וקבלת עומ"ש, אבל כונתו בלימודו תהיה שיזכה ליראת הרוממות

והיה עקב תשמעון וגו'. קודם הלימוד יהיה יראת העונש לנגד עיניו ואם הוא ירא יבוא עי"ז לאהבה וליראת הרוממות. דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (משלי יד, ט) 'למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין', אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים. מכריז רבי יאי, **חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד.** וקשה אהדדי, שמרבה בר רב הונא משמע שהתורה היא הפנימיות, והיראה היא השער ליכנס בה, וצריך שתקדים היראה לתורה, ומר' יאי משמע שהיראה היא הפנימיות, והתורה היא השער, שר' יאי קאי על רבה שאמר שאדם שיש בו תורה ואין בו יראה וכו', ועלה מכריז ר' יאי חבל על דלית ליה דרתא היינו שאין לו יראה, ותרעא לדרתא עביר, והמשיל היראה לדירה והתורה לשער, ורבה המשיל להיפך התורה למפתחות הפנימיות והיראה למפתחות החיצוניות. ונראה בכל זה, **שהתחלת לימוד התורה ועשיית המצות צריך האדם להקדים טרם בואו להתחיל לעבוד השי"ת, לשום מול פניו יראת העונש, שאם יעבור ח"ו יענש ביסורים רחמנא ליצלן, וכן צריך להרגיל עצמו תמיד שיראת עונש יהיה נגד עיניו, והיא השער שבה יכנס לעבודת ה', ובלא זה אי אפשר כמו בלתי יסוד, ואם הוא ירא שמים יראת העונש זוכה אל אהבה שעושה רצונו ית"ש מאהבה, ומשם זוכה אל היראה הרוממות בגין דהוא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין.** ובזוהר הקדוש איתא **לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ויתפלל,** שיכנס לשני הפתחים אלו ליראת העונש ואהבה, ועל ידי זה יוכל להתפלל ביראת הרוממות, ובזה אתי שפיר, שרבה קאי על יראת העונש, לכן אמר **האדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו המפתחות הפנימיות והחיצוניות לא מסרו לו, שלגבי יראת העונש התורה היא פנימיות. ומכל מקום אם כבר יש בידו יראת העונש, ולומד תורה, ואין כונתו שעל ידי תורה יבא ליראה הפנימיות, זו גם כן דרך לא טוב, ועל זה מכריז ר' יאי חבל על דלית ליה דרתא היינו יראה הפנימיות ותרעא לדרתא עביד, שלגבי יראה הפנימיות התורה היא השער ליכנס בה.**

מאור ושמש

[וזל"ק **בקדושת לוי בפרשתן :** והיה עקב תשמעון, **כי עיקר העבודה של האדם שיהיה לו יראת ה' ואחר היראה מגיע לאדם שמחה, וזו השמחה נקראת השראת השכינה ואז שומע תורה קדושה מלמעלה.** וזה הרמז והיה, הוא שמחה. **עקב,** לשון סוף, שהשמחה יהיה אחר היראה. ואז **תשמעון** כנ"ל]

רחמנא ליבא בעי, עבודה שבלב זו תפילה בתמימות

ועצר את השמים ולא יהיה מטר וכו', בדרך צחות עפ"י מעשה רב שהיה בימי הרב הקדוש הבעש"ט זצ"ל, שפעם אחת נעצרו הגשמים, וגזרו תענית וזעקו בתפלה ובתחנונים הרבה ולא נענו, וראה הבעש"ט את איש אחד מעמי הארץ ופשוטי עם שהיה אומר פרשת קריאת שמע, וכשהגיע לפסוק ועצר את השמים ולא יהיה מטר היה אומרו בכוונה גדולה, ובכי וזעקה הרבה, ושאל אותו אחר כך הבעל שם טוב מה היה כוונתך באמרך הפסוק הזה, והשיב לו שהיה מכוון פירוש הפסוק ועצר את השמים שהשם יתברך יעצור ויסחוט את השמים העליונים, על דרך עצירת הזתים והענבים, ואז לא יהיה מטר כלל למעלה בשמים כי אם שירד למטה הכל לארץ, וכן (בפ' וישב) ואסחט תרגומו ועצרית, ועל ידי תפלה וכוונה זאת נענו כל העם וירד להם הגשם לברכה, **שהבורא יתברך שמו הוא הבוחן לבבות ויודע נסתרות, ורחמנא לבא בעי** (סנהדרין דק"ו ע"ב) **על כן ערבו עליו דברי האיש הזה, יען היו בגודל כוונת הלב, באמיתית ופנימיית כוונתו, וענהו בתפלתו.**

באר משה – רמזי שמ"ע

כשאינו ברום המעלה, צריך לכח תורה ומצוות שיביאוהו לשמחה של מצוה, ולאהבת ה', ולעבודה שבלב בתפילתו

לאהבה כו' ולעבדו בכל לבבכם. פירש"י שלא תלמוד בשביל להיות עשיר רבי רק מאהבה כו'. פי' הפסוק **כי תכלית המצות הם כדי לבא לאהבת ה' כי איך אפשר לבשר ודם לבא לאהבת הבורא** (רק לזה מוכרח לכח התו"מ) **וכן הקשו הפלוסופים כי איך שייך ציוי באהבה אם אין הנפש אוהב בעצם. ולא מחכמה שאלו זאת רק מחסרון המצות שלהם. אבל בנ"י ע"י המצות מתעורר בהם האהבה.** ובס' הישר לר"ת איתא כי שורש אהבה התדמות האוהב אל הנאהב ע"ש. ולכן **כאשר קדשנו הקב"ה במצותיו ומדותיו ומתדמין במעשינו ומדותינו אל מידות הבורא ית"ש ולמעשיו. בזה יש לנו דביקות בו ית' כמ"ש הדבק במדותיו. ולכן נק' מצוה על שם החיבור ודביקות וכמ"ש לויה חן הם.** והיא בחי' אהבת חסד מה שזיכה אותנו הקב"ה במצותיו כמ"ש רצה הקב"ה לזכות את בנ"י הרבה להם תורה ומצות שעי"ז מזדככין מעשיהם להתדמות אל הבורא. **ותרי"ג מצות מזככין רמ"ח ושס"ה שבאדם ובזה זוכין לאהבת ה'.** והנה בפרשה ראשונה בק"ש כתב סתם 'ואהבת' והיא מדרגה גדולה כמו שהי' לבנ"י בשעת קבלת התורה אמרתי אלקים אתם. והי' להם אהבה בעצם בלי שום פעולה. ופרשה שני' בחי' קבלת עול מצות הוא מדרגה קטנה מזה כמ"ש בגמ' ואספת דגנך כשאין עושין רצונו של מקום. כי עושין רצונו של מקום היינו שאין לו עשי' אחרת בעולם כמלאך שאין בו רק השליחות. **וכשאין זוכין למדרגה זו צריכין לעורר את האהבה בכח המצות כנ"ל. גם ולעבדו אחז"ל זה תפלה עבודה שבלב. ואיתא בגמ' אין עומדין להתפלל רק מתוך שמחה של מצוה. זה הרמז והי' א"ש כי והי' לשון שמחה שע"י שמחת המצות ולעבדו בכל לבבכם כנ"ל.**

שפת אמת

חיזוק גדול לכעבודת התפילה כראוי, מגודל התיקונים שנעשים ע"ז וקירוב הגאולה ע"י ההתאמצות בעבודה שבלב

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה וכו'. יש לבאר הענין עפ"י רמז דהנה נראה שהרבה פעמים באים לאדם מחשבות זרות בתוך התפלה המבלבלים את דעתו ומפסידים את כוונתו **אם אמר יאמר העובד מה לי לצרה הזאת טוב היה לי לקצר בתפלה מחמת שאני רואה דכל מה שאני מאריך יותר בתפלה באים לי מחשבות זרות יותר ויש לי טורח וקושי גדול להתגבר בעצמי ולחזור לכוונת התפלה ונמצא כי אני בעצמי הוא הגורם להמחשבות פסולות האלה.** ע"ז רמזה לנו התורה הקדושה לבל יפול ח"ו לב העובד עבודת הקודש כי באמת יש דברים בגו. דהנה כאשר ישראל מכין עצמו להתפלל באמת בכוונה גדולה ועי"ז בא לו לפעמים מחשבה זרה בתוך התפלה **כאשר יתאמץ עצמו לפרוש הימנה ויחזור לכוונתו נעשה בזה תיקון גדול שמברר בזה הנצוצות הקדושות ומעלה אותם לשרשם.** דהנה ידוע מספרים הקדושים דכל עיקר ענין הגלות הוא כדי לברר הנצוצות הקדושות מתוך הקליפות ולהוציאם מהשביה, כי הנצוצות המה בגלות ונכבשו בין הקליפות וזה נקרא גלות השכינה כידוע וכל עיקר אריכות הגלות הוא עי"ז עד שנוציא בלעם **מפיהם וע"י שאדם מתאמץ עצמו בעבודת השי"ת עי"ז הוא מוציא הנצוצות הקדושות מחשביה ומעלה אותם לשרשם וממילא יתבטלו הקליפות כי כל עיקר חיותם הוא רק הניצוח"ק וכשיתבטלו לגמרי אז יהי' הגאולה שלמה בב"א.** וזהו שיש לרמז במקראי קודש אלה **'כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני'**, הגוים רמז להמחשבות זרות מה שבאים לי אז בתוך תפלה הוא ממני דייקא, כי אני בעצמי הוא הגורם לזה ע"י שאני מאריך בתפלה, וא"כ **'איכה אוכל להורישם'** כי קשה לי מאד לפרוש מהם והם מבלבלים את דעתי ומפסידים את כוונתי. וטוב היה לי לקצר בתפלה. ע"ז אמר הכתוב **'לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' אלהיך לפרעה ולכל מצרים' פי' כי גם במצרים שם היה עיקר מקום הטומאה ועיקר גלות היה ג"כ רק כדי לברר הניצ"ק מהם כידוע והיה עבודת השי"ת קשה להם מאד כידוע, ועכ"ז כשבא העת דודים לא עכבם המקום אף רגע אחד, 'כן יעשה ה' לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם' וכשאתה תוציא מהם כל הניצוצ"ק ע"י שתאמץ עצמך בעבודת השי"ת יתבטלו כל הקליפות לגמרי ויהא הגאולה שלמה בב"א.**

א"י **'לא תירא מהם זכור תזכור'** וגו', כי הבא לטהר מסייעין אותו וזהו **'זכור'** שבאם אתה תכנים בלבך התעוררות קודם התפלה ותכוון להתפלל באמת בכוונה גדולה, ממילא **'תזכור' שמן השמים מסייעין לך שתוכל להתפלל בכוונה ולהתאמץ א"ע על המ"ז ותברר הניוצ"ק מהם ותעלה אותם לשרשם.**

אמת ליעקב (בלעזדוב)

(בן הרה"ק ממאגלינצא, ונכד הרה"ק מקאזניץ, והרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע)

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך גו'. ואחז"ל חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנאמר ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך אל תיקרי מה אלא מאה, ונראה עפ"י המבואר כי שם מ"ה הוא מקור הרחמים, ועפ"י דברי האר"י עה"פ ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, וקשה הא אין קללה ממנו ית"ש, וכי הפי' אנכי נותן וגו' ברכה וקללה וא"ו מוסיף על ענין ראשון, דהיינו שיהיה הקללה גם כן ברכה, היינו שיברך מאה ברכות ואז מהפך תיבת קללה למפרע והוא הלל ק', ונעשה ממנו ברכה, והיינו ויהפוך ה"א לך את הקללה לברכה ע"כ, ונמצא בי דרכים להפך מדת הדין לרחמים או ע"י שם מ"ה או ע"י מאה ברכות, עפ"י"ז יתבאר ועתה ישראל מה, שם מ"ה שהוא מקור הרחמים שואל מעמך, שתתעורר בברכתך להפך הקללה לברכה ומדת הדין לרחמים, וע"ז דרשו חז"ל על תיקרי מה שנעשה שם מה, כי אין זה בידינו לפעול בשמים ממעל, אלא מאה ברכות אנו יכולין לפעול זה כנ"ל.

(ישמח משה)

☆

והיה עקב תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם. יש לרמז כי לפעמים היצר מטעה את האדם ומראה לו סימן טהרה על עניו עבירה עד שידמה בעיניו שהוא מצוה ואינו מבין על עצמו, והבחינה לזה אחרי עשותה הנה פקודי ה' ישרים משמחי לב, ואם יתחרט זה מורה שהיה עבירה, אמנם אם יגל וישמח אחר עשות המעשה זה לאות ומופת כי עשה מצוה ולבעבור זה ישמח ליבו ויגל, ובזה כתב בבינה לעתים טעם על שמחת הרגל, שאל יהיה שמחתינו כאי הריקים בשביל הבלי עוה"ז אלא שמחה מעולה לשם שמים על הצלחת הנפשות המושגת לנו בימים ההם, והמופת לזה שאח"כ אין לנו שם עצבות וחרטה על העבר, ואדרבה אנו שמחים ועושים מחדש חג עיייייש, וז"ש והיה לשון שמחה, עקב אם בסוף המעשה תהיו ששים ושמחים זה לאות כי תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם.

(ייטב לב)

☆

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. ואפשר לפרש כי לחם רומז לתורה כטעם לכו לחמי בלחמי והוא מה שמצוה האדם ועומד מהר סיני, אך לא די בקיום רק תורה שבכתב, רק גם מחויבים לקיים תורה שבע"פ מה שהמציאו החכמים לעשות גדרים בכדי לשמור את התורה, זהו ג"כ פי הי' דהיינו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נגלה

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

על ידי מאה ברכות בכוונה זוכין ליראת שמים שלימה

ועתה ישראל מת ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך. שמעתי ממרן רביה"ק זי"ע שבכל התורה 'הכתיב' ו'הקרי' יחד נדרשין, ואמר לפרש מאמר הגמ' (מנחות דף מג:) עה"פ "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'" אל תקרי 'מה' אלא 'מאה', שצריכין לומר בכל יום מאה ברכות ובכוונה, ואז זוכה ל'מה', היינו שיראה מה הוא מילתי זוטרתי (ברכות ל"ג:) אל תיקרי מה אלא מאה, **על ידי מאה ברכות בכוונה זוכין להיראה שלימה שיהא בניקל.**

תפארת משולם (מכתבי קודש, מכתב ח', דף תרסג)

'יראת שמים' הוא בעצמו מוכרח להיות רוצה בדבר, ומעשה שסיפר רביה"ק זי"ע מהרה"ק מזידיטשוב זי"ע

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד. סיפר לי הרה"צ ר' לוי יצחק לייפער שליט"א מעיה"ק ירושלים ת"ו, מה ששמע מאביו הרה"ק ר' אריה לייב זצ"ל מטעמעשוואר, ומנו"כ בהר הזיתים בירושת"ו. שאביו ז"ל הביאו לפני הרב הקדוש מסאטמאר זללה"ה בהיותו ילד לברכו ביראת שמים, והשיבו: **'יראת שמים' - "הוא בעצמו מוכרח להיות רוצה בדבר".** ובאותו מעמד סיפר, שהרה"ק בעל ייטב לב מסיגעט זללה"ה היה בזידיטשוב בעת נשיאות הרה"ק ר' יצחק אייזיק זללה"ה, ובאו לפניו שני אברכים, וביקשו ממנו שיברכם שתהיה להם יראת חטא ויראת שמים, כי הרגישו בעצמם קלות ראש ר"ל, והשיב להם הרה"ק כדרכו בקודש בניגונו: **"אם האמירת 'הכל יודוך' לא תועיל לכם, אז כבר אין תקוה ח"ו".** ובעת התפילה בעת אמירת הרה"ק מזידיטשוב 'הכל יודוך' שכידוע היה אצלו בהתעוררות גדולה, הלך הרה"ק הייטב לב זללה"ה וחיפש בדוקא אחרי האברכים האלו לראותם, ולא ראה אותם, עד שחיפש בחיפוש רב **ומצאם עומדים אחורי התנור, בשפיכת דמעות כמי נהר והתעוררות תשובה רבה.**

יפה שיחתן (עמ' ס"ד)

לו, כי עליה עיקר קיום העולם כמ"ש ז"ל לא גלו ישראל אלא על שכפרו בתורה שבע"פ שנאמר על פי הברים האלה כרתי וגו', וז"ש כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, היינו תורה שבכתב, כי על כל מוצא פי ה' זה תורה שבע"פ כנ"ל, וכן הוא במדרש כי על כל מוצא פי ה' זו תלמוד, יחיה האדם, היינו שע"ז יחיה האדם כי עליה העולם עומד.

(קדושת יו"ט)

☆

לֹא בצדקתך וביושר לְבבך אתה בא לָרשת את הארץ כי אם ברשעת הגוים האלה. ויובן עפ"ד המדרש עה"פ ולישמעאל שמעתיך וגו' ואת בריתי אקים את יצחק, מכאן בן הגבירה למד מבן האמה, הנה ברכתי אותו זה ישמעאל ק"ו ואת בריתי אקים את יצחק, והקשה באגרא דכלה דלמה לנו ק"ו והרי איכא הבטחת הקב"ה ליצחק, ותי' כי בהבטחת השי"ת לאברהם על יצחק קאי רק כשילכו בחקות התורה, אבל לישמעאל שמעתיך אע"פ שאין בידו שום זכות, ומזה יומשך חסד וטובה לזרע יצחק שאפי' ח"ו כשלא יהי' להם זכות יושעו ע"י ק"ו מהצלחת ישמעאל וגדולתו, ובאחרית הימים האלה אם ח"ו זכות וצדקה אין לנו יש לנו טענה ותקוה להוושע ע"י כח הק"ו ע"כ, והנה ברש"י במס' סוטה כתב כי בבני ישראל ממהרין ליפרע בעוה"ז ומדקדקין אחריהם, וז"ש לא בצדקתך וביושר לבבך וגו' כי אע"פ שהיו דור באי הארץ כשרים מ"מ אפשר שיחול עליהם קטרוג כיון שישראל מדת הדין מדקדק אחריהם, כי אם ברשעת הגוים האלה, והרי אוה"ע מקבלים שפע אע"פ שרשעים הם, א"כ מגיע לנו בדין ק"ו, אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, וז"ש ברוך תהיה מכל העמים, היינו שהברכות יגיעו לך מכח העמים שהם עומדים בגדולתן ושלותן, וא"כ מגיע גם לנו מכח ק"ו.

(דברי יואל)

☆

מה כתיב למעלה (סוף פרשת ואתחנן) ושמרת את המצוה וכו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם, וסמיך ליה (ריש פרשתן) והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמר ה"א לך את הברית וכו'. וצ"ב הסמיכות של הפסוקים האלה. ויל"ד דהנה מודעת זאת מפי הספה"ק שצריך האדם לעשות הכנה דרכה קודם עמדו בתפילה ורק ע"ז יפעול שתפילתו תהא רצויה ומקובלת לפני מלך שומע תפלה, והנה מהדברים אשר על ידם יכין האדם את נפשו לפני התפילה הוא ע"י לימוד התורה כמאמה"כ מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה, וכן ידוע שהקפידו ע"ז כל הצדיקים שלא עמדו להתפלל טרם עסקו בתורה באשמורת הבוקר לפני התפילה, והנה מבואר בספה"ק דאף שעל עצם קיום המצוות ליכא שכר בהאי עלמא מ"מ על ההכנה שעושים טרם קיום המצוה איכא שכר נמי בעלמא חדין ובכן י"ל דעל עסק התורה בלבד ליכא שכר בהאי עלמא, אבל על עסק התורה לפני התפילה שמשמש גם כהכנה לתפילה ע"ז איכא שכר נמי בהאי עלמא, ונראה כי זה היא המצוות קלות שאדם דש בעקבו מה שפי' רש"י על הפסוק והי' עקב תשמעון כי היצה"ר מפתה את האדם לא לקום בבוקר והאדם אינו רואה זאת כדבר חמור, ולדרכינו אבוא לדרוש סמוכין ושמרת וכו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם, ודרשינן היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והי' עקב תשמעון וכנ"ל אם תעסקו בתורה בהשכמה לפני התפילה ועסק התורה הזאת משמשת נמי כהכנה לפני התפילה, ועל הכנה למצוה שפיר איכא שכר בהאי עלמא ולפיכך ושמר לך ה"א את הברית וכו' וברך פרי בטנך אף בעולם הזה.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הש"י יושיע אותנו אחרית כראשית אף שאין לנו זכות, רק כי נגד רשעת הגויים ודאי ראויים אנו לישועה

לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' אלקיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב. פעם אחת קודם ברכת המזון אמר (רבינו הגה"ק מסאטמאר זיעוא"ר) על הכתוב לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי אם ברשעת הגוים, ודקדק דלכאורה צריך להבין דכאן במקום דמבטיח להם הרבה טובה, מה ראה על ככה לומר להם שזהו לא בצדקתך, אשר הוא בחינת אל"ף וקוץ בה, ומה איכפת לי' אם הוא בצדקתך, ואמר דהנה התורה הקדושה הוא נצחית, ואנחנו מחכים בכל יום על גאולתינו ופדות נפשינו, ומאמינים בהבטחתו ית"ש (מיכה ז טו) **כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות**, וכמו שאז היתה הישועה שלא כדרך הטבע, קרובה ישועתינו לבא שלא כדרך הטבע. והנה יכולים להתיאש ח"ו מהגאולה, באמור שבמדבר היו דור דיעה עם הרבה זכיות והיו כדאים להגאל, אשר לא כן אנחנו כי ערומים אנחנו בלא מצות, ויתיאשו ח"ו מן הגאולה, **לכן למען ידע הדור האחרון בא הכתוב ואמר והודיע "אשר לא בצדקתך אתה בא לרשת, כי אם ברשעת הגוים", וידוע דרשעת הגוים הוא עכשיו פי כמה ממה שהיו בימי צאתנו מארץ מצרים, ולכן נוכל להיות אסירי התקוה, ובצפיתינו צפינו אשר במהרה יבא מבשר טוב לגאלינו גאולה שלימה וגאולת עולם בב"א.**

תמר יפרה (הג"ה אות ק"י)

והיה עקב תשמעון וכו'. פירוש קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו את התורה דיינו (הגדה). **בקדושתי נשבעתי** (לקוטים) כתב: לכאורה מאי היה תועלתינו בקריבת הר סיני בלי קבלת התורה. אלא על ידי קרבתן לפני הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו.), ונתקדשו כל כך עד שהרגישו כל המצוות, והשיגו כבר את כל התורה. ומה כן מה היה צורך עוד לקבלת התורה, מפני שהיה גלוי וידוע לה', כי לא יעמדו ישראל במדריגה זו, כמו שהיה שנפלו ממדריגתם על ידי חטאת, ואז לא יהיה נכונים להשיג את התורה מעצמם, ועל כן היה צורך שיתן להם את התורה; ועוד טעם נראה, כי גדול שכר המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, וכדי להרבות שכרן היה צורך בנתינת התורה להם. והנה לעתיד לבוא יחזרו ישראל למדריגתן ויהיה פסקה זוהמתן, ויתעלו במדריגה להשיג העשיה לפני שמיעה, ואף על פי כן יהיה אלא תשובות גם השמיעה, כי אז יהיה להם השגה אמיתית, ויבינו גודל התשובות של מצות שמיעה. וזהו **והיה עקב**, וכשורה היא להם אף אלא יהיו צריכים לבחינת נשמע, כי תגדל מעלתם ויהיו בבחינת נעשה כמו שהיו בשעת מתן תורה, אף על פי כן **תשמעון את המשפטים האלה**, שיקבלו שכר גם על השמיעה. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', עקב פירוש לאחרית וסוף (מדרש). **בדורות האחרונים** בעיקבתא דמשיחא, כאלו יהיו בישראל מניגי אמת, וכשירצו לשמוע אל משפטי התורה, לא יהיה עצה אחרת אלא לפנות אל העקב, כלכתיב (איוב כחיים ט): אלי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך, ופירשו (רש"י): התבוני בדרכי תשובתיך הרשעים, והסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הם, והעקביים ניכרים; וזהו **והיה עקב**, שתסתכל בפסיעות של הרשעים, ואז **תשמעון את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם אותם**, שתזכו לבוא לכלל שמיעה ועשיה. והנה אמרו (מכילתא בא) על (שמות יב): ליל שמורים הוא לה', שמורים לכל בני ישראל, מגיד שכל ישראל צריכים להשתמר בו; וטעם השמירה הוא, לכיון שליל התקדם החג הוא זמן נשגב ליישראל, שמתגלה אז גדלותם ומשיבותם שיכולים להמשיך ישועות בכל העניינים, לכן יש חשש פיותר שלא יתגברו עליהם כח השטן והמזיקים, ועל כן המה זקוקים לשמירה. והנה ענין קבלת התורות זקוקה לשמירה מעולה, כי רציס קמיס עליה ורוצים לעקרה, על ידי שרוצים להכניס דרכיס של שקר בקבלת התורות, ועל זה אמר **ושמר ה' אלהיך**, שה' יסמור דבר זה שתוכל להשאר באמת הקדושה, ועל ידי זה יוכלו להתחזק בה. (תלת קלנ)

והיה עקב תשמעון וכו', אם משמרים ישראל את השבת כראוי אפילו יום אחד, בן דוד בא (שמות רבה כה). והנה אמרו (שבת קיח.): כל המענג את השבת, נותנין לו נחלה בלי מניס; אמנם העונג בהליכה ושמיס יש תגרת בינינו, כלאמרו (רש"י דבריס יג): אין אדם מורד בה' אלא ממוך שביעה; ועל כן מוטל על האדם לשמור עצמו שיהיה העונג לשם שמיס לענג את השבת. וזהו **והיה עקב תשמעון**, דקאי על זמן עיקבתא דמשיחא כשעומדים ומצפים על ביאת המשיח, שעל ידי שיקיימו מצות עונג שבת כראוי, יזכו בגלגלא להתעונג הגדול בביאת המשיח, ועל זה אמר **ושמר ה' אלהיך**, שבענין עונג שבת צריכים שמירה יתירה שיהיה לשם שמיס. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', למה הזכיר כאן משפטים בלבד, ולא הזכיר גם חוקים (רמב"ן). ונראה לשם היה לנו לעת עתיה, לא היו במציאות חוקים כלל, והיו גלוים לנו כל מצות התורה כמשפטים כן חוקים, וכן יהיה לעתיד לבוא, כשאר יתקיים בנו (ישעיה יא) ומלאה הארץ דעה, וביבנו טעמי התורה, כלאמרו (תנחומא חוקת): דברים המכוסים מכם בעולם הזה, יהיו גלוים לכם לעולם הבא, ואז לא יהיה חוקים כלל; אבל בימינו אלה בעת בני אדם קטרה מהבין, ולא די שאין אנו מביניס החוקים, אלא גם משפטי ה' אינם מביניס, ויש להם קושיות על הנהגת ה', ומוציאים משפט מעוקל

ומהפכים דרכי ה' למינות. על כן מצאר **והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה**, שלפסוק כשיגיעו את ההנהגה העליונה, גם יגיעו את כל המצות כחוקים כמשפטים, ואז **ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד**, שיתקיימו כל ההבטחות האלה, ויהיה תיקון העולם, וכל ישראל יהיו צדיקים וכשרים, ואז יתקיים שכרם **עקב**, ורומז על שני ההבטחות אלו, על שמיעת והצנעת המוקים ועל שכר העתיד. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', אמר את המשפטים, כדי להזהיר מאוד במשפטים, כי לא יהיה עם רב כזה מזהר במצות כולם שלא יחטאו בהן, רק במשפטים יעמידו התורה, כי רגיש ירחמו מלפקול המיש ולשרוף אותו אחרי שנעשית העבירה, מפני הרחמנות שירחמו רבי הלבב על הנידונים (רמב"ן). נמצא שהענין לעשות דין ברשעים ולצער כח הרע, מכונה בשם 'משפט'. והנה בדורינו יש צורך גדול לצחינת המשפט לציטול כח הרע, בדורות הקודמים לף אם לא היה כח המשפט בשלימות, מולם עדיין היתה שולטת מדת הכושה בשלימות, ומי שעבר עבירה היה מתגייס עד למוד מפני קהל ועדה, ועל כן היה הכושה למשפט ועונש וסיוע לציטור הרע. אבל בדורינו אחל כח הכושה לגמרי, ואין האדם מתגייס מלעבור על כל התורה כולה, ואדרבה מי שאינו נכנע מפני העבודה זרה שבדור נעשה לנגע בפני כל העולם, ועל כן אי אפשר לסמוך על מדת הכושה להיות סיוע לעמוד נגד כח הרע. ועל כן בזמן של **והיה עקב**, בציקבתא דמשיחא, יזדקקו רק אל הכח של **תשמעון את המשפטים האלה**, כיון שרק במשפטים של ציטור הרע יעמידו את התורה, ולא יהיה סיוע לכך מצוס כח אחר. (פסא נה)

והיה עקב תשמעון וכו', פועל יכול למזור בו אף בחלי יום, מאי טעמא (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים (בבא מציעא י.). והקשו (תוספות): אם כן יהיה אסור להשכיר עצמו לפועל. אלא כיון דיכול למזור בו ביתא שירלה לאו עבדות היא כלל; **ונחלתם יעקב** (משפטים ה) הקשה: לכאורה היאך מכר ה' אותנו לעבדים, והא אמר ולא עבדים לעבדים. אך כיון שבכל יום ויום זמן גאולה הוא, אם כן לאו עבדות הוא כלל; והנה ה' שומר תורתו, ובמה שה' יגאלנו מהיות עבדים בגלות, זהו הוא מקיים בחינת שלוח עבדים. והנה אמרו (ויקרא רבה יט): אם אתם מקדשים את עצמכם, מעלה אני עליכם כאלו קדשתם חומי; וברלה לאם ישראל מרבים כבוד שמים על ידי מעשיהם, מעלה עליהם ה' כאילו נתקדש שמו על ידיהם, אף שבין כך הוא מקודש, וזה נוהג בכל המצות, דעל ידי שהאדם מסייע למצוה שמיעשה, הרי הוא כאילו עשאו בעצמו. וכמו כן כיון דה' מקיים מצות שלוח עבדים על ידי גאולתינו, ועל ידי שישראל מסגלין המצות, גורמים שיאהר ה' גאולתינו, מעלה עליהם ה' כאילו גם הם קיימו מצות שלוח עבדים. וזהו **והיה עקב תשמעון**, שעל ידי שתשמע ותקיים המצות, תגרום **את המשפטים האלה**, שיקיים ה' שלוח עבדים על ידי גאולתינו, **המשפטים** הם דיני עבד עברי, כדכתיב (שמות כא): ואלה המשפטים, ומונה ומפרש דיני עבד עברי, ויהיה נאמר לך כאילו **ושמרתם ועשיתם אותם**, כאילו אתה בעצמך עשית מצוה זאת. (תלת קלד)

והיה עקב תשמעון וכו', **עקב** רומז על הזמן של עיקבתא דמשיחא, דכיון שכוחות הטומאה משתלים אז בכל עוז בשביל לחיקת הקץ, ומי יודע מה יהיה נעשה על ידיהם, הרי יצטרכו אז שמירה מיוחדת משמים, **שישמור ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך**, כדי שיוכל לקיימה ולהיות לבני ישראל, **אשמעון את המשפטים האלה**, דהרי סוף כל סוף יוושעו בני ישראל בגאולה שלימה. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', לעתיד כשתהיה הגאולה, יזכו ישראל לשמוע את כל התורה מפי ה' (בראשית רבה נה). וזהו **והיה** לעתיד לבוא **עקב** ושמרית הימים כשתהיה הגאולה, אז **תשמעון את המשפטים האלה**, התורה והמצות מפי הגבורה, ואז **ושמרתם ועשיתם אותם**, כי מה שעושים מפי ה' בעצמו, גודלי שיקיימוהו בשלימות. ואפשר עוד, דכשיזכו ישראל לשמוע מפי ה' בעצמו, לא יהיו להם עוד שום ספיקות בהבנת התורה, כי אז יהיו הדברים מבוררים בלי שום ספק. וזהו **והיה** לשון שמחה (שם מג), **עקב תשמעון את המשפטים האלה**, דכיון שישמעו מפי ה' בלי ספק וגמגום, יזכו על ידי זה לרוב שמחה, כדכתיב **הרמב"ם**: אין לך שמחה יותר מהסרת הספיקות. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

כל המקום אשר תדרך כף רגלכם

פעם אחת התאונן הבעש"ט הק' ז"ל מאוד, וסיפר להם שהיה איש אחד שהיה לא טוב רח"ל, ואחרי מותו לא היה לו תיקון והקב"ה ריחם על נשמתו ויצא פסק שיתגלגל בצפרדע אחת, ויהיה מונח בבאר מים בארץ רחוקה, ואם יבוא בנו של האיש הזה למקום פלוני, וישתה מי באר הזאת ויברך ברכה על המים, אז יהיה לאביו תיקון על זה, אבל זה הבן היה עני גדול ולא היה דרכו לנסוע למרחקים, לכן סיבב הקב"ה שיהיה משרת אצל עשיר אחד והעשיר נחלה וציוו לו הרופאים לנסוע למקום פלוני (ששם היה הבאר הנ"ל) לעשות שם רפואות, ונסע העשיר לשם, ולקח את המשרת (הוא בן האיש הנ"ל) עמו, פע"א הלך המשרת עם הבעה"ב לשאוף אויר צח, ופתאום נצמא המשרת למים צמאון גדול עד כלות הנפש, וזה היה מחמת שהגיע למקום הבאר שנשמת אביו מונחת שם מגולגל בהצפרדע, וחיפש המשרת באר מים לשתות ומצא הבאר הנ"ל, והלך לשתות שם ומחמת גודל צמאונו שכח ושתה בלא ברכה, ועי"ז גם אז לא היה תיקון לנשמת אביו, וע"ז התאונן הבעש"ט כל כך על הנשמה הנ"ל, שכל כך סיבב הקב"ה שיהיה לה תיקון, ולבסוף היה כמו שהיה, ומי יודע מה יהיה הסוף עם הנשמה הזאת, כן סיפר הבעש"ט הק' ז"ל, והנה איתא בספר תורת חיים: "לכם" ר"ת כ'די ל'טהרינו מ'קליפתינו מ'טומאתינו, וז"ש הכתוב כאן "כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכ"ם יהיה" היינו שתדעו שבכל מקום שאתם באים מסתמא צריכים אתם לתקן בשם איזהו תיקון כ'די ל'טהר מ'קליפה מ'טומאה, ונסבב כן משמים שתבואו למקום זה שצריכים אתם לתקן. (אמרי יהודה)

לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי

המגיד מדובנא הגיע פע"א לכפר בליל חורף עייף וייגע מטורח הדרך והגיע לבית כפרי אחד וביקש ממנו שיתן לו לאכול להשקיט רעבונו, והלה שהיה קמצן גדול השיב לו שאין לו כלום, ובלית ברירה הלך לישון, אבל מרעבון לא היה יכול לישון, והכפרי שדימה שהאורח כבר ישן הוציא סעודה דשנה ואכל ביחד עם בני ביתו, כשנפטר ממנו אמר לו המגיד מדובנא: עכשיו מתורץ לו המדרש שארבעים יום שהיה משה בשמים לא ישן, ולכאורה מהיכן למד שלא ישן משה במרום, הלא בפסוק כתיב רק לחם לא אכל ומים לא שתה, אמנם אי' בגמ' לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה כשעלה למרום לא אכל ולא שתה כמו שהמלאכים אינם אוכלים, אבל באמת מהיכן ידע שלא יאכלו, דילמא בשעה שהיה ישן אז אכלו המלאכים כמו אתה, ולכן מוכח מזה שלא ישן ג"כ וממילא ראה שלא אכלו.

מה ה' אלוקיך שואל מעמך

פעם אחת בא הרה"ק מסאדיגורא זי"ע אל הקלויז להתפלל תפילת שחרית, ונתן הטלית על כתיפו כמנהגו הק' והלך אנה ואנה ופנה אל המקום שעמדו כמה חסידים ומדברים ענייני חסידות, ואמר להם: אני אומר שצריך כל אחד ליזהר שלא לשכוח לעולם את הארבע פעמים "מה", דהיינו "מה אדיר שמך בכל הארץ, מה אנוש כי תזכרנו, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה", והמשיל משל למה הדבר דומה למלך גדול שהיה בדרך ופגע ברועה אחד על השדה, וביקש ממנו המלך שיושיט לו גחלת מאש, לעשן המקטורת שלו, ובעד זה הבטיח לו מתנה גדולה מאוד, והרועה הכסיל לא פנה אל המלך ולא מלא בקשתו, הבה נתבונן עד כמה גדלה אולת וכסילות הרועה הזה, שלא שם על לב מי הוא המבקש - מלך גדול ורם, ומי הוא המתבקש - אדם שפל, מה הוא מבקש - דבר קטן וקל לתת, ומה שכר ישיג - גדולה וכבוד כיד המלך, הנמשל הוא מי הוא המבקש - "מה אדיר שמך בכל הארץ", ומי הוא המתבקש - אדם קרוץ מחומר "מה אנוש כי תזכרנו", מה הוא מבקש - "מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה", ומה שכר ישיג - "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך".

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

והיה עקב תשמעון. שמעתי מכאדמו"ר מוהרי"י (מלובלין) **זצלה"ה**, פירוש 'והיה' לשון שמחה (ב"ר מב, ג), ו'**עקב**' לשון סוף, היינו שמחה שהיא בחינת עקב שאינה של מצוה כל כך, אעפ"כ יכול אתה לשמוח, כדי ש'**תשמעון את המשפטים האלה**', וכדאיתא בגמרא (שבת ל:) רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא.

אור לשמים

בהפטרת עקב, מדוע באתי ואין איש (ישעיה נ, ב). **נראה לפרש בדרך צחות**, דהנה בגמ' ברכות (ו' ע"ב) דרש פסוק זה על בית הכנסת, שהקב"ה בא לבית הכנסת ולא מוצא שם איש. ונראה דהנה בימינו רח"ל באים לביהמ"ד ומשוחחים בעת התפילה, והנה איתא בגמ' (קידושין מט:) **עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים** וכו', הרי דטבע הנשים לשוח ואין זה טבעם של אנשים. **וכשהקב"ה בא לביהכ"נ ומוצא שהמתפללים משוחחין בדברי חולין, מיד אומר מדוע באתי ואין איש, דאין אלו אנשים אלא נשים.**

דברי אש

ואהבך וברכך והרבך וכו' ברוך תהיה מכל העמים לא יהי' בך עקר ועקרה. וי"ל עפ"מ דאיתא בגמ' שלכך היתה רבקה עקרה כדי שלא יאמרו ברכותינו עשתה פירות שהרי לבן בירך אותה אחותינו את היי לאלפי רבבה, נמצא לפי"ז שאם הרשע מברך לאחד אז נהפך לקללה כדי שלא יאמר ברכותינו עשתה פירות, אמנם זה דווקא אם הקב"ה לא בירך את אותו תחילה, אבל אם הקב"ה בירך אותו מקודם אז אע"פ שבירך אותו רשע אח"כ מ"מ לברכה נחשב, מפני שיאמרו שברכתו של הקב"ה פעל זאת, וז"ש ואהבך וברכ"ך ר"ל שהקב"ה יתן לך ברכה, ואז אע"פ שברוך תהיה מכל העמים שהעמים יברכו אותך מ"מ לא יהיה בך עקר ועקרה כנ"ל שמשום ברכתו של לבן הרשע הי' רבקה עקרה. ובזה י"פ כוונת רש"י בפרשת בלק עה"פ לא תלך עמהם לא תאור את העם א"ל א"כ אברכם א"ל אינם זקוקים לברכתיך כי ברוך הוא, והוא תמוה. אמנם לדברינו יובן שכוונתו הי' שע"י ברכתו יגרום קללה כדי שלא יאמרו ברכתו גרמה ע"ז השיב לו הקב"ה דבישראל לא שייך כן "כי ברוך הוא" כבר מהקב"ה ולכן לא תוכל להזיק אותם בברכתך.

(דברי מהרי"א)

☆

ברוך תהיה מכל העמים לא יהי' בך עקר ועקרה והסיר ה' ממך כל חולי. ונל"פ כי הנה אי אפשר לאומה בלא שיהי' בה עקר או עקרה כי בני במזלא תלי' מילתא, אכן כשהקב"ה רוצה להיטיב עם אומה מהאומות, אז מזמין העקרים להעקרות זה עם זה, כדי שלא יתבטלו ב' משפחות מפרי' ורבי', שאם יקח העקר אשה הגונה, והעקרה תקח גם איש הגון, נמצא מתבטלות ב' המשפחות ע"כ טוב שיזדמנו העקר עם העקרה, וזה באוה"ע, אבל בישראל הוא להיפך כי השי"ת מסיר מהם כל חולי ואף אם הוא והיא עקרים בתולדה מ"מ ע"י זכותם משתנה המזל, א"כ לעולם טוב למעט בניסא שלא ינוכה הרבה מזכיותיהם, ע"כ הקב"ה מזמין להעקר אשה שאינו עקרה ולעקרה איש שאינו עקר שלא יצטרכו לנס כפול, נמצא ברכותן של ישראל היפך מברכת האומות, וזה ברוך תהי' מכל העמים, ומה היא, לא יהי' בך עקר ועקרה מזומנים יחד שזהו ברכותן של אומות העולם, אבל אתה, לא יזדמנו לך, והטעם, כי והסיר ה' ממך כל חולי וסופן להתרפאות וא"כ טוב יותר שלא יזדמנו זה לזה, וכנ"ל.

(חתם סופר)

☆

למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ. רז"ל דרשו על הפסוק וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, ימים האריכו שנים לא האריכו פי' שכלו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים אבל שנים לא האריכו על שלא הספידוהו כראוי, והנה לפי דרשתם זו יקשה כאן דכתיב למען ירבו ימיכם ולא כתיב ושנותיכם. ונראה דכאן היא הבטחה אחרת דהנה בעין המרגלים נגזר עליהם בתורה עיכוב מתנת ארץ ישראל ארבעים שנה, יום לשנה והנה קי"ל דמדה טובה מרובה ממדת פורענות חמש מאות פעם, ולפי זה כיון שבמדת פורענות נענשו דור המדבר יום לשנה, ונתעכבה מתנת הארץ בחטאם בעל כל יום מהחטא שנה ממילא בעד כל יום שעושים מצות מגיע השכר בעדן ירושת הארץ ת"ק שנה. וזהו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ ר"ל על כל יום יתן לכם ריבוי יתירה כימי האבות שהיו ת"ק שנה.

(אברהם קע"ה, יצחק ק"פ, ויעקב קמ"ז). **(אגרא דפרקא)**

דורש טוב

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. איתא בגמרא (ברכות כ:) "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים' ואתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם הקב"ה: והיאך לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת', והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה". **ולכאורה קשה, דממה נפשך**, אם מגיע להם שכר בשביל זה, א"כ אין זו נשיאות פנים, ואם באמת אין מגיע להם שכר, עדיין תמיהה מלאכי השרת במקומה עומדת.

וי"ל, דהנה איך מותר לברך אחר אכילת כזית, והלא בתורה כתיב "ואכלת ושבעת וברכת", ואם אין אוכלין כדי שביעה הרי זו ברכה לבטלה, ועוברין על לאו ד"לא תשא". **אך התי' הוא** היות והקב"ה מסר את התורה לחכמים, תורה שבע"פ, א"כ הכל תלוי כפי אשר יפרשו הם את התורה, ואם הם אמרו לברך על כזית, הרי זה ממילא בכלל חיוב דאורייתא.

והנה, ידוע שהקב"ה שומר משמרתה של תורה, ומקיים כל המצוות כביכול ובכללן גם הלאו ד"לא תסור", וממילא מקיים גם מצות דרבנן, וא"כ כל מה שהצדיק גוזר הוא בכלל מצות דרבנן, והקב"ה חייב לקיימה, וממילא כאשר הצדיקים גוזרים שהקב"ה ישא להם פנים לישראל ולהשפיע להם טובות, ודאי הוא שמקיים את דבריהם.

וזהו שאמר להם הקב"ה למלאכי השרת: 'והיאך לא אשא פנים לישראל', והלא הם מדקדקים על עצמם מכה מצות חכמים לברך אפילו על כזית, ואם כן על כרחך צריך לומר שכל דברי חכמים הם כעין דאורייתא, והם בכלל הלאו ד"לא תסור", אם כן גם אני מחויב לישא להם פנים ולקיים דברי הצדיקים להשפיע לישראל רב ברכות לפנים משורת הדין.

טללי אורות - בשם הרה"ק מהר"ש מבאבוב זצ"ל

ארבעה פירושים בתיבת 'עקב'

וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: (פרק ז פסוק יב)

טַעַם עֵקֶב [פרוש 'עקב']. **כְּמוֹ בֵּעָבוּר** [שבעבור שתשמעו את המשפטים, ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד]. **וְכֵן עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי** (בראשית כו ה) [בעבור ששמע].

וְכָתַב רַשִׁ"י אִם הַמִּצְוֹת הַקַּלּוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו תִּשְׁמָעוּן, יִשְׁמֹר לְךָ הַשֵּׁם הַבְטָחָתוֹ [פירוש 'עקב', מלשון עקב הרגל, והכונה על מצות קלות שאדם דש בעקביו]. **וְהִזְהִיר הַכָּתוּב הַמִּשְׁפָּטִים** [שלכאורה הרי יש עוד מצות קלות]. **אוּלַי יַזְהִיר בַּמִּשְׁפָּטִים הַקַּלִּים כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת שֶׁלֹּא יְבַזּוּ אוֹתָם.**

וְהַמְפָרְשִׁים [אבן עזרא, רד"ק] **אָמְרוּ כִּי טַעַם** [פירוש] "עֵקֶב" **שָׂכָר בָּאַחֲרִית** [העקב הוא בסוף קומת האדם, וזה מרמז שהשכר על המצוות יהיו בסוף]. **וְכֵן בְּשִׂמְרָם עֵקֶב רַב** (תהלים יט יב), **יֹאמַר וְהָיָה אַחֲרִית תִּשְׁמְעוּן הַמִּשְׁפָּטִים וְתִשְׁמְרוּ אוֹתָם שֶׁיִּשְׁמֹר הַשֵּׁם לְךָ אֶת הַבְּרִית וְהַחֶסֶד וְאַהֲבֶךָ** [פירוש, שהשכר שתקבלו באחרית על שמיעת וקיום המצות, יהיה שישמר לך ה' את הברית ואת החסד]. **וְנָכוֹן הוּא, כִּי יִקָּרְאוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ תְּחִלַּת כָּל דָּבָר בִּלְשׁוֹן "רֹאשׁ" וְכוּ', וְכֵן יִקָּרְאוּ אַחֲרִית כָּל דָּבָר 'עֵקֶב'. כִּי הַלָּשׁוֹן יִתְפֹּס דִּמְיוֹנוֹ בָּאָדָם, וְהָרֹאשׁ תְּחִלָּה, וְהָעֵקֶב בּוֹ אַחֲרִית וְסוֹף. וְכוּ'.**

וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם חָלַף [תמורת], **כְּמוֹ חָלַף עֲבוֹדַתְכֶם** (במדבר יח לא) **עָשָׂאוֹ לְשׁוֹן סָבוּב, נִגְזַר מִן 'וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר'** (ישעיה מ ד), **הֲדֶרֶךְ הַמְעֻוָּת וְהַמְעֻקָּל הַהוֹלֵךְ סָבִיב סָבִיב וְכוּ'. יֹאמַר, וְהָיָה סִבַּת שְׁמֻעֲכֶם הַמִּשְׁפָּטִים וַעֲשׂוֹתְכֶם אוֹתָם, יִשְׁמֹר הַשֵּׁם לָכֶם בְּרִיתוֹ. וְיָפֶה פֵּרֵשׁ וכו'.**

וְהִזְהִיר 'הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה', לְהַזְהִיר מְאֹד בְּמִשְׁפָּטִים [המשפטים והעונשים], **כִּי לֹא יִהְיֶה עַם רַב כֻּלּוֹ נָזָהָר בְּמִצְוֹת כֻּלָּן שֶׁלֹּא יֶחֱטְאוּ בָּהֶן כְּלָל, רַק בְּמִשְׁפָּטִים יַעֲמִידוּ הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן** (לקמן כא כא) **וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ. וְכוּ':**

תמצית השיטות	עקב	משפטים	הפירוש
רש"י	מצות קלות שאדם דש בעקביו	משפטים הקלים כדיני ממונות, שלא יבוזו אותם	שאם ישמרו המצות קלות שאדם דש בעקביו, כדיני ממונות שלא יבוזו אותם, ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד.
אבן עזרא	'בסוף', [כמו העקב בסוף גופו של אדם]	כל משפטי התורה	ששכר המצוות שיהיה באחרונה, שישמור לך ה' את הברית והחסד.
תרגום	גלגל וסיבוב	כל משפטי התורה	דשמיעת ושמירת המשפטים יסובב, שישמור ה"א לך את הברית ואת החסד.
רבינו פי' א	'בעבור'	כל משפטי התורה	שבעבור שתשמעו את המשפטים, ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד
רבינו פי' ב	'בעבור'	משפטים היינו העונשים לעוברי עבירה	שסיבת שמירת התורה היא ע"י המשפטים, שיש עונשים המענישים העוברים על דברי התורה.

וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: (פרק ז פסוק יג)

וְטַעַם [וכוונת] **וַאֲהֵבְךָ. כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁפָּטִים לְאַהֲבַת הַשֵּׁם, [אז] גַּם הוּא יֶאֱהַב אוֹתְךָ** [מדה כנגד מדה, כשמקיימים המשפטים מאהבה, הקב"ה יאהב אותנו]. **וְיִתָּכֵן, שֶׁיִּהְיֶה "וְאַהֲבֶךָ" [פועל] יוֹצֵא** [שיעשה אחרים יאהבו אותך], **שֶׁמְּחַבֵּב אוֹתְךָ** [הדיין] **לְמִשְׁפָּחוֹת הַנִּשְׁפָּטִים** [הנשים], **וְלֹא יְשַׂנְאוּךָ עֲלֵיהֶם** [אע"פ שתעשה בקרוביהם את המשפטים]. **וּבֵרַכְךָ, שֶׁלֹּא תְּאוּנָה אֵלֶיךָ רָעָה בַּעֲבוּר הַמִּשְׁפָּט. וְהִרְבֶּךָ, שֶׁלֹּא תִּמְעַט בְּאָבְדָן הָעוֹבְרִים** [שכלל ישראל לא ימעטו, על ידי שבי"ד יהרגו את הרשעים], **אֲפִלּוּ יִהְיוּ רַבִּים אוֹבְדִים, כְּאַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת** [שיהיה עיר שלמה יש הבטחה שלא ימעט באבדן העוברים]:

החילוק בין 'חלי' ל'מדוי'. ולמה בחלי כתיב 'והסיר', ובמדוי כתיב 'לא ישימם'

וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שֹׂנְאֶיךָ: (פרק ז פסוק טו)

וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי[א]. הַנָּחוּג לָבוֹא בָּעוֹלָם[ב], וְהִזְכִּיר וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים, לְהַבְטִיחַ וּנְתָנָם בְּכָל שׂוֹנְאֶיךָ [אכן אינו צריך להבטיח שלא ישים בך, ועקר כונת הכתוב לומר 'ונתנם בכל שונאיך']. אוֹ שֶׁיִּרְמוֹז כִּי בַּעֲשׂוֹתָם הַמִּשְׁפָּטִים יִנָּצְלוּ מֵהֶם, וְאִם לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָם יָבוֹאוּ עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר בָּאוּ עַל הַמִּצְרִים. כַּאֲשֶׁר אָמַר בְּתוֹכְחוֹת (לְהַלָּן כח ס) 'וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם' [ולפי"ז כונת הכתוב לומר שאם לא תשמעו יביא עליכם את מדוי מצרים], וּכְבָר פָּרַשְׁתִּי זֶה בְּסֵדֶר וַיְהִי בְּשַׁלַּח (שמות טו כו):

שני פירושים 'בויענך וירעבך'

וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם: (פרק ח פסוק ג)

(ב) וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ וְגוֹ'... וּכְבָר פֵּירַשְׁתִּי בְּפָרָשַׁת הַמָּן (שמות טז ד) טַעַם 'לְמַעַן עַנּוֹתְךָ לְנַסּוֹתְךָ לָדַעַת אֶת אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ הֲתִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו אִם לֹא', כִּי [הליכתם במדבר] הָיָה נִסָּיוֹן גָּדוֹל לָהֶם, שֶׁלֹּא יָדְעוּ עָצָה לְנַפְשָׁם, וְיָכְנְסוּ בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל לֹא מָקוֹם לֶחֶם, וְאֵין בְּיָדָם כְּלוּם מִן הַמָּן. אֲבָל יָרַד דִּבַּר יוֹם בְּיוֹמוֹ, וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס, וְיִרְעֲבוּ אֲלֵיהֶם מְאֹד [ולפי פירוש זה שני הנסיונות מיירי מאותו תקופה, 'ויענך', היינו עצם הליכה במדבר, 'וירעבך', היינו בשעה שהיה להם המן, לא נשאר בידם מאומה מיום ליום, והיו רעבין להמן מאוד]. וְכָל זֶה עָשׂוּ לִשְׁמוֹר מִצְוַת הַשֵּׁם יִתְבָּרְךָ כַּאֲשֶׁר יְצִוָּה. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרְךָ הָיָה יָכוֹל לְהוֹלִיכָם בְּדֶרֶךְ הָעֲרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם [ועי"ז לא היה להם לנסיון כה קשה, כי במקום בני אדם אינו מקום סכנה, וכן יש שם לחם ומים], אֲבָל הֶבִיאָם בַּנָּפוֹן הַזֶּה, כִּי מֻמְנוּ יוֹדֵעַ שֶׁיִּשָּׁמְרוּ מִצְוֹתָיו לְעוֹלָם.

(ג) ... וְיִתֵּן לְפָרֵשׁ כִּי 'וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעֶבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן', עִנְיָנִים שׁוֹנִים ['ויענך וירעבך' היו שני נסיונות נפרדים, בזמנים שונים]. יֹאמַר, כִּי עָנָה אוֹתָן בְּלֶכְתָּךְ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, כְּעִנְיַן 'עִנָּה בַדֶּרֶךְ כֹּחִי קִצַּר יָמָי' (תהלים קב כד). 'וַיַּרְעִיבְךָ, מִתְּחִילָּה [קודם שנתנן להם המן], כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ 'לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב', 'וַאֲחֵרֵי כֵּן הַאֲכִילְךָ אֶת הַמָּן וכו'[א]. [ולפי פירוש זה 'ויענך' הכוונה על עצם הליכה במדבר, 'וירעבך', קאי על תקופה של קדם ירידת המן]. וְזֶה עוֹלֶה בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, אֲבָל הָעִנְיָן הָרִאשׁוֹן הוּא אֱמֶת וְנָכוֹן[ב].

מעשה חש"ב

א **נפקא מינא בין שני הפירושים:** א. לפי הפירוש הראשון 'ואהבך', הכוונה שהקב"ה יאהב אתך. ולפי הפירוש השני הכוונה שהקב"ה יאהב אותך על אחרים, שלא ישנאוך בזה שתעשה בקרוביהם משפטים. ב. לפי הפירוש הראשון הברכה לכלל ישראל, ולפי הפירוש השני הברכה על הדיינים.

ואפשר לומר דשני הפירושים של 'ואהבך' תלוי בשני פירושים של רבינו עה"כ והיה עקב תשמעון את 'המשפטים' האלה', שפירוש הראשון קאי לפי הפירוש ש'משפטים' היינו המצוות, שבזכות זה הקב"ה יאהב אותך. ואילו פירוש השני היינו לפי הפירוש שהמשפטים הכוונה על העונשים שבתורה, ע"ז יהיה השכר שהקב"ה יאהב אותך על אחרים שלא ישנאוך בזה שתעשה בקרוביהם משפטים.

ב כוונת רבינו לדקדק מדוע באומרו 'בכל חולי' כתיב 'והסיר', דהיינו שיבואו עליך רק שהקב"ה יסירם. ובאומרו 'וכל מדוי מצרים' כתיב 'לא ישימם בך', דהיינו שבכלל לא ישים אותם ה' בך.

ג רבינו מפרש ההבדל בין תיבת 'חולי' לתיבת 'מדוי', כי 'חולי' הוא מחלה 'הנהוג לבא בעולם' בדרך הטבע, ואינו בא כעונש. 'ומדוי מצרים', היינו **מחלה** שלא כדרך הטבע כמו שעשה במצרים. ולפי זה מיושב היטב דיוקים הנ"ל, **דבמחלות** הבאים מצד הטבע כתיב 'והסיר', שהרי באים מעצמם, ובישר להם הקב"ה שיסירם מהם, אבל **המחלות** הבאים שלא כדרך הטבע רק בתורת עונש, ע"ז אמר 'לא ישימם בך', שהבטיחם הקב"ה שלא ישימם עליך כלל.

ד כוונתו להקשות דאחרי שהבטיח הקב"ה שיסיר אפילו המחלות המצויים בדרך הטבע, א"כ למה הוצרך לומר שלא ישים את 'מדוי מצרים, וע"ז משיב ב' תירוצים הנ"ל.

ה **הנפ"מ בין ב' הפירושים: א.** לפי פי' הראשון, 'ויענך וירעבך' תרוויהו קאי על הארבעים שנה שהלכו במדבר ואכלו את המן, כי 'ויענך' בהליכך במדבר הגדול לא מקום לחם. 'וירעבך', בשעה שהאכיל אותם המן שלא נותר בידם מאומה מיום ליום, וגם באותו היום היו רעבין לו מאוד. ולפי פי' השני 'ויענך' קאי על ארבעים שנה שהוליכם במדבר הגדול לא מקום לחם, 'וירעבך' קאי על התקופה שקודם לירידת המן, שאז רעבו ללחם, עד ששלח להם את המן. **ב.** אם אכילת המן היה נחשב לעינוי, דלפי אופן הראשון היה בו עינוי, שהרי לא נותר להם מאומה מיום ליום. ולפי דרך השני לא היה עינוי.

ו פירוש הראשון נראה עיקר, כי בפשטות המקרא משמע דתרוויהו היו בתקופת אחת, ואכן לפירוש הראשון 'ויענך וירעבך' תרוויהו קאי על אותו תקופה, על ארבעים שנה שנדדו במדבר. אבל לפי פירוש הב' 'ויענך' קאי על הארבעים שנה, 'וירעבך', קאי רק על קודם שירד המן, ולא מסתבר לומר דהפסוק מדבר משני תקופות שונות.

מאמר המשך:

אלה הדברים אשר דבר משה אל בני ישראל (ב)

(דברים א, א)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשיות התורה שבסדר דברים מצינו איך שמשה רבינו מוכיח בני ישראל על מה שהקציפו את הקב"ה במדבר, ובפרשת עקב (דברים ט, ז) אומר משה רבינו: 'זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה', ולכאורה משמע דהוא ציווי לדורות ולעולם מוטל עלינו לזכור מה שעשו אבותינו במדבר, וכבר התחלנו לבאר בענין זה, וכעת נמשיך בס"ד.

הנה ה'רמב"ם' בספר המצות לא הזכיר חיוב זה להזכיר מעשה דמרים, ומעשה דמדבר, וה'רמב"ן' האיר בחלק שכחת העשין דרמב"ם שכח להזכירו, וז"ל: "מצוה שביעית שנצטוינו לזכור בפה ולהשיב אל לבנו מה שעשה יתברך למרים כשדברה באחיה, עם היותה נביאה ואחיה גמול חסדה ועל ידה ניצל, כדי שנתרחק מלשון הרע ולא נהיה מאשר נאמר עליהם תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי (תהלים נ, כ), והוא אמרו יתברך זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים (דברים כד, ט).

ולשון ספרי, זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים, וכי מה ענין זה אצל זה, ללמדך שאין נגעים באין אלא על לשון הרע, והלא דברים ק"ו, ומה מרים שלא דברה אלא שלא בפניו של משה ולשבחו של משה ולבנינו של עולם כך נענשה, המדבר בגנותו של חברו ברבים על אחת כמה וכמה. ושנינו בספרא, זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים, יכול בלבבך, כשהוא אומר השמר בנגע צרעת לשמור מאד ולעשות, הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך, וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, יכול בלבבך ת"ל לא תשכח, הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך, ופירוש, שנשמר מנגע הצרעת שלא תבואנו, והיא אזהרה ממנה, כלומר, מלשון הרע הגורם אותה, עם האזהרה ולעשות ככל אשר יורו הכהנים כלומר שלא יקצץ בהרתה. ואח"כ הזהיר בזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים.

והנה כאשר נצטוינו בזכירת מה שעשה לנו עמלק כדי לדעת שלא על חנם ימחה האל שמו רק מחמלתו עלינו לנקום החמס שעשה לנו שלא היה ירא ממנו יתעלה כך נצטוינו בזכירת מה שנעשה למרים להשמר מלשון הרע שלא יבואנו ככה, וכן עוד דרשו זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר יכול בלבבך וכו', **ולא ידעתי אם היא אזהרה למקציפים עצמן כלומר אנשי דור המדבר. ואולם היא מצוה לדורות לדעת חסד האלהים עלינו ושמרו ברית אבותינו ולתת הודאה לשמו ולברך אותו על הכל, וכענין שהנביא מזכירם עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור למען דעת צדקות ה', ואם כן ראוי למנותה מצוה מן המצות", עי"ש.** דהיינו דזה ודאי דיש מצ"ע לזכור מעשה דמרים, אולם מסופק אי זכירת מעשה דמדבר הוא לדורות, או רק לזמן ההוא.

ובספר 'שער הכוונות' לרח"ו (דרושי תפלת השחר דרוש א' כוונת היוצר) כתב בזה"ל: "דע כי ארבע מצות עשה צריך האדם לקיים בכל יום שהם ענין זכירה, והם ארבע זכירות הכתובים בתורה שתלוים בזכירת הלב, ואלו הם: **זכירה א'**, היא זכרון מעמד הר סיני וקבלת התורה, וכמש"ה יום אשר עמדת כו' בחורב כו' וכתיב בתריה פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך כו', והיא א' מרמ"ח מ"ע להרמב"ן ז"ל. **זכירה ב'**, זכור את אשר עשה לך עמלק והיא מצוה שנית. **זכירה ג'**, זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים והיא מ"ע ג'. **זכירה ד'**, זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים והיא מ"ע ד' וכו'. והנה ג' הזכירות אנו מזכירים עתה כאן [בתפילת באהבה רבה], וזכירת יציאת מצרים נזכיר אותה בסוף פ' ציצית בפ' אני ה' אלקיכם כו', וזה סדרן **מתן תורה** צריך לרמוז אותה באומרך **ובנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול באהבה**, כי ע"י התורה קרבנו לשמו הגדול ובחר בנו מכל עם וקבלנו אותו עלינו למלך וזהו וקרבתנו מלכנו, **זכירת עמלק** נרמוז אותה במלת **לשמך הגדול**, כנודע כי בעבור עמלק אין ה' שלם ואין הכסא שלם, ואנו מתפללין שימחה זכרו של עמלק ויהיה שמו גדול, **זכירת מרים** נרמוז אותה במלת **להודות לך**, פירש כי הלשון והפה והשפתים הם כלי הדיבור שיצר בנו הוא ית', נודה אותו בהם ולא נשתמש בהם בסיפור לשון הרע ח"ו, ונזכור לשון הרע של מרים ולא נעשה כמו שעשתה היא, וזכירת יצ"מ תתבאר במקומה [בקרי"ש] בע"ה", עי"ש.

וה'מגן אברהם' (או"ח סימן ס' סק"ב) מעתיק את דברי רח"ו הנ"ל והוסיף על דבריו בזה"ל: "ובילקוט שמעוני פרשת בחוקתי (רמז תרע"א) מביא ג"כ **זכור אשר הקצפת** וגו' זכור בפה, ע"ש בשם תורת כהנים ריש בחוקתי, ונראה לי שיזכור זה כשיאמר **באהבה**, לאפוקי באותו פעם לא היו אוהבין השם, וצריך טעם למה תקנו לקרות פרשת עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים, וי"ל דמתן תורה יש לנו חג עצרת, והוא הדין שבת, ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו, מפני שהיא גנותו של ישראל", עי"ש.

ועדיין צריך לעיין דסוף כל סוף לא יצא מצ"ע דזכירה בס"ת, וכנראה דזה רק תקנת דרבנן, ומדאורייתא יוצא בכל אופן בברכת אהבה רבה, וחז"ל תקנו רק בזכירת עמלק [ומתן תורה יוצא בעצרת], ולא תקנו בשאר זכירות, מפני גנותן של ישראל.

אולם בפירושו 'זית רענן' על הילקוט שמעוני פרשת בחוקתי, על מה שמבואר בתו"כ דיש מצוה לזוכרו בפה כתב המ"א, וז"ל: "פי' לזכור מה שהקציפו אבותינו במעשה עגל שהפשע שמור לדורות וכמ"ש הרב"י בא"ח סי' ל"ב שמהאי טעמא עושין שיער עגל בתפילין, וכן לזכור מעשה מרים ליזהר מלשון הרע, ומעשה עמלק ג"כ מצוה לזכור כדאיתא במגילה, **וממעשה עמלק נלמד לכל זכירות שמצוה לזכור אותם פעם א' בשנה וא"כ 'די כשקורין אותו בפרשה בשבתו'**, אך חז"ל קבעו זכירה בפני עצמה למעשה עמלק סמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן, והרמב"ן בפ' כי תצא גבי מעשה מרים מנה ג"כ מצות הללו **לזכור אותם**, וגבי עמלק כתב מצוה **לספרם לבנינו** שידעו להיזהר ע"ש. ובשל"ה כתב שמצוה לזכור אותם בכל יום, וכ"כ בכתבי האר"י וברית אברהם על הילקוט והוא לקוח מפי הראב"ד, ור"ש משאנ"ץ פירש שמחוייב להיות שונה הלכות שבת והלכות ע"ז והלכות נגעים והלכות מגילה, עכ"ל, ולא ידעתי מה נשתנה הלכות אלו משאר הלכות, לכן נ"ל כמ"ש דלא קאי על הלכות **רק על המעשים** כמש"ל", עי"ש.

ומבואר דבאמת יש מצוה לזוכרו בקריאת הפרשה **רק יוצאין ידי זכירה בקריאת הפרשה בשבת**, רק במעשה דעמלק תקנו לקרוא קריאה מיוחדת לסמוך מעשה דהמן, **ולפי"ז בשבוע דילן יש לכוון בשעת קריאת הפסוקים זכור ואל תשכח וגו' לקיים מצוה זו.**

המשך המאמר בגליון
שבוע הבא בעז"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' בנימין וויס ע"ה

ב"ר אלכסנדר משה ז"ל

נלב"ע י"ז מנחם אב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו

הרבני הנכבד והמפואר רודצו"ח

מוה"ר אהרן יוסף וויס הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

מאת הג"ר יחזקאל שרגא שטיין שליט"א מרבני בוללינו ומסב"ג

מאמר הזוהר 'כגוונא' בליל שב"ק

מקור המנהג

בספה"ק יסוד ושורש העבודה ועוד, מצינו שהביאו מאמר זה לפני תפילת ערבית דליל שבת, בכדי לעורר את הלב בגודל מעלת תפילת ערבית בליל שבת בכלל ואמירת ברכו את ה' בפרט, אולם לא כתבו לאמרו, אבל במשך הזמן הנהיגו לאמרו (וכעי"ז מצינו לגבי אמירת אנא בכח, דמתחילה הי' כתוב שם הפיוט אנא בכח כדי לכוון השמות בעת אמירת מזמור לדוד הבו לה', ואח"כ במשך הזמן הנהיגו לאמרו).

מקור הראשון לומר מאמר זה מצינו בסידור האר"י (עפ"י ספר משנת חסידים) שנדפס בקאריץ תקמ"ה, ואחריו בסידור ר' אשר שנדפס בתקמ"ח (מהר' אשר מרגליות מחכמי בראד, והוא סידור עפ"י כוונת האר"י), ובסידור זה התפללו הרבה תלמידי בעש"ט ומשם נתפשט לאמרו אצל חסידים, וכן מצינו לאמרו בסידור הרב לבעל התניא ובסידור ר' קאפל.

(א) יש מצדדים **דהמנהג נתחדש אצל חכמי בראד** ואח"כ נתפשט אצל החסידים תלמידי בעש"ט, ומה"ט הזכיר במטה אפרים מנהג אמירתו בספרו כמה פעמים, דהרי הוא הי' ג"כ מחכמי בראד.

(ב) אולם מצינו גירסא אחרת **דיסודו הוא מהמגיד הק' ממעזריטש ז"ל**. בילקוט אוהב ישראל בשם הק' ר' שמעון מזעליחוב מביא: שאת אמירת כגוונא בעש"ק, ומזמור לדוד ה' אורי בחודש אלול, חילק הרה"ק המגיד ממעזריטש בין תלמידיו, לחלק מהם צוה לומר כגוונא ולא לדוד אורי, ולחלק מהם צוה לומר לדוד אורי ולא כגוונא, וסיים הר' שמעון שמקובל בידו שהרה"ק **הרר"א מליזענסק לא היה אומר כגוונא** והיה אומר לדוד ה' אורי, **והרב הקדוש מאפטא היה אומר כגוונא** ולא לדוד ה' אורי, ובמשך הזמן נשתרבב המנהג ברוב המקומות שאומרים שניהם, ע"כ. ויש לציין **שהבעל התניא ז"ל** שהי' ג"כ תלמידו של המגיד ממעזריטש, **אמר שניהם, הן כגוונא והן לדוד ה' אורי.**

(ג) ובספר נזר הקודש (עמ' קמ"ז) הביא הסיפור בגירסא אחרת, דפע"א בחודש אלול בא הגה"צ רבי שמעון מזעליחוב זצ"ל לצאנז לביהמ"ד של הרה"ק רבי ארי' ליבוש זצ"ל ושאל מפני מה אין אומרים לדוד ה' אורי, וסיפר כי פעם בימי רבי אליהו בעל שם אבי זקנו של החכם צבי, היתה גזירה שהפריץ הי' חשוך בנים וביקש מהיהודים שיתפללו עליו ואם לאו יגרשם מארצו, ובא רבי אליהו ואמר להפריץ שיהי' לו בן תוך שנה, והבעש"ט סיפר מעשה זה לתלמידיו הקדושים, ואמר שלא יחשבו שהי' זה דבר קל לרבי אליהו בעל שם, כי קודם הלך לצד הקדושה ולא פעל, ואח"כ פעל על הסט"א בעצמו, וסיים הבעש"ט בזה"ל: אל תחשבו שרבי אליהו קיבל שיתין פולסא דנורא, רק רצו לאבד ממנו נפש רוח ונשמה, אך היות שמסר נפשו למען כלל ישראל גזרו בשמים שיתבטלו שתי תפלות שתיקן, והם **לדוד ה' אורי בחודש אלול, וכגוונא בערב שבת**, וסיים רבי שמעון זעליחובער, שמקובל בידו כי הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל לא הי' אומר כגוונא והי' אומר לדוד ה' אורי, ואילו הרה"ק מאפטא זצ"ל הי' אומר כגוונא ולא הי' אומר לדוד ה' אורי.

וראוי לציין, דאף שכאמור הרה"ק ר"ר אלימלך לא אמרו, מ"מ תלמידו הגדול החוזה מלובלין אמרו, ובפשטות מה"ט מנהגינו לאמרו, **דאף שאנו מתייחסים לתלמידי ר"ר אלימלך מ"מ הקשר הוא ע"י הרה"ק מלובלין**, ומכיון שהוא אמרו אין אחריו כלום.

וכ"ה בספר החכמה מאין: פעם שבת הרבי רבי אלימלך מליזענסק בלאנצהוט כשהחוזה מלובלין עדיין התגורר שם, ומנהגו של הר"ר אלימלך שלא אמר כגוונא בתפילת קבלת שבת, **והרה"ק מלובלין נהג לומר כגוונא**, וחכך הרבי מלובלין בדעתו האם לומר כגוונא בפני רבו, ולבסוף החליט שמסתמא אם יאמר יסכים רבו עמו, ואכן הסכימה דעת רבו עמו.

וז"ל הגה"ק בעל **היכל הברכה** מקאמארנא בהקדמה לספר במדבר: כשהייתי בלובלין עם האמו"ר זצ"ל, ילד בן תשע הייתי, וראיתי פניו כלפידים, **ובעת שפתח הדלת לומר כגוונא, ראיתי אש מלחטות על ראשו ואור נפלא.**

פנימיות המנהג

(א) כן אנו נוהגים בכמה זמנים קדושים להתחיל בפסקא זוהר הק' המבאר חשיבת המצוה שעומדים לעשות, כ"ה

לפני תקיעת שופר, לפני כל נדרי, האושפיזין, לפני ליל הסדר, וכן בתיקון ליל שבועות הובא בסופו פיסקא של זוהר, וכן הובא המנהג לומר לפני מצות מילה ופדיון הבן הזוהר המבאר בשבח המצוה, ובשבת גופא המנהג אצל חסידים ואנשי מעשה לומר הזוה"ק לפני השלש סעודות של שבת, או עכ"פ בליל השבת.

והענין בזה הן עפ"י פשט לעורר הלבבות אל מה הוא נכנם, והן עפ"י פנימיות יש בזה ענין, היות שאין אתנו יודע עד מה לכוון כוונות המצוה והזמן, לכן במקום זה אנו לומדים חלק התורה בו נתגלה סודות המצוה והזמן, ואף שאין אנו מבינים שום דבר מ"מ כיון שבחלק התורה הזה מונח קדושת פנימיות התורה של המצוה או התפילה או מעשה המצוה שלפנינו וגודל קדושת זמנה, הנה ע"י אמירתו נמשך ממילא האור שבתוכה אף שאינו מבין ואינו מכוון, ועד"ז כתב בספר פתורא דאבא (והוא של הנהגות עפ"י האריז"ל, ומתחת לקו נדפס הנהות בבני אבא) לענין הזמירות שתיקן האריז"ל בג' סעודות שבת, שבפשטות בספרי האריז"ל מוכח דתיקנו לאמרו בגמר הסעודה לפני ברהמ"ז מ"מ מנהגינו לאמרו לפני הסעודה, וטעמו עמו דהאריז"ל כיון כל הכוונות בעצמו, אולם אנו שאין בידינו לכוון הכוונות צריכים לומר הפיוט בה מונח כל הקדושות והאורות של הסעודה, ולפיכך אומרים אותה לפני הסעודה, כדי שנמשיך ההארות על הסעודה.

(ב) כתב החת"ס (הובא בהתעוררות תשובה ח"א קכ"א) בטעם אמירת פרק במה מדליקין אחר קבלת שבת, דהוא עפ"י מש"כ האריז"ל (הובא בבאה"ט או"ח סי' א') שטוב ללמוד משניות בכל יום בבוקר, דלימוד המשניות מסוגל לנשמה, משנ"ה אותיות נשמ"ה. ועפי"ז מחדש מרן החת"ס דאחר שקיבלנו נשמה יתירה כעת בקבלת שבת לומדים תיכף פרק משניות מחדש, לטובת הנשמה יתירה שקבלנו עתה, ובפרט פרק העוסק בנר כידוע שמסוגל לנשמה, עכ"ד. ועפי"ז אפ"ל מנהגינו לומר פיסקא של זוה"ק, דהיינו כגוונא, שתהא במקום אמירת במה מדליקין, דידוע מה שהפליגו המקובלים והתלמידי בעש"ט בגודל מעלת אמירת זוה"ק שמסוגל לנשמה, ע"כ אחר קבלת שבת בלילה תיכף אומרים פיסקא זוה"ק, והוא ע"ד הלימוד משניות שהי' נהוג בזמנם.

ההתנגדות נגד אמירתו

מסופר על הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע שנקלע באחד מנדודיו לעיר זאלקווא בערב שבת, וכיון שידע שהמתפללים שמתפללים בנוסח אשכנז לא יניחו לו מרצונם הטוב להתנהג במנהג החסידים לומר הודו וכגוונא בקבלת שבת, נתחכם הרה"ק מבעלזא וביקש מהגבאים רשות לומר קאפיטל תהילים אחד לפני מנחה וקצת זוהר לפני ערבית, ולזאת הסכימו הגבאים וכך עלה בידו לומר הודו וכגוונא בדרכי שלום (י"ג אורות ח"ב מערכת בעלזא).

הקדמה לביאור כגוונא

אין אתנו יודע עד מה

בס' דברי חנה (פיפורים מהרה"ק מקאלאשיין) פכ"א מובא: הרה"ק מהר"ש מבעלזא אמר פעם, דהמאמר בזוהר רזא דשבת שאומרים בליל ש"ק אינו מובן רק למי שהוא במדריגת רואה ואינו נראה, והוסיף רבינו שהשר שלום מבעלזא היה בבחינת רואה ואינו נראה, כי פעם בסוכות היה אצלו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא ואמר, שבשעה שאמר הלל לפני התיבה לא ראה את הרה"ק מבעלזא, אלא ראה רק את האתרוג והלולב בלבד, ופירש אז הרה"ק מקאמינקא את הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים, שיקח האדם את הלכם היינו את כל עצמותו שלו ויבטל את עצמו בתוך הארבעה מינים, עכ"פ רואין מזה שהשר שלום היה בבחינת רואה ואינו נראה.

הנה כלל גדול בכל לימוד הזוהר, אף דודאי חלק הקבלה אינם מבינים ואין אתנו יודע עד מה המושגים שנתבארו, מ"מ: **א'** בכל שנעיין לפי קוצר השגתינו עד מקום שידו מגעת, יעורר בנו התעוררות יותר איך לגשת לכל עניני תורה ומצות, וכ"ה לענינינו לעניני שב"ק בכלל ולתפילת ערבית ואמירת ברכו בפרט. **ב'** רוב רובן של הזוהר ומאמר שלפנינו בכללם, יש בו חלק שמובן גם עפ"י פשט, רק ששון הזוהר הק', היינו שפת תרגם הארמי, הוא לשון מוזר שאין אנו מורגלים בו כ"כ. **ג'** ידוע דספרי חסידות הורידו כל ערכי הקבלה על דרך עבודה, גם חלק הקבלה שהוא למעלה מהשגתינו, ויש לכל אחד מנשמות ישראל נגיעה דקה עם ענינים אלו.

תוכן המאמר בקצרה

א' ענין היחוד הנעשה למעלה ביום בשבת קודש. **ב'** כדי שיוכל השכינה להתאחד מתפרדים מהשכינה כל הקליפות והדינים והס"א (בבחינת סור מרע). **ג'** והיא מתעטרת בכמה עטרין פי' כתרים (בבחינת עשה טוב). **ד'** ואז עי"ז מקבל כ"א מישראל תוספת נשמה.

כגוונא: פיסקא זו הוא בשורשו מיוסד עפ"י קבלה וקאי אעולמות עליונים, דכמו שלמעלה (בחינת קוב"ה) מתיחדים

כל המידות, כמו"כ נעשה למטה (אצל השכינה הק' – כנסת ישראל), ורק עי"ז יכולים להתייחד שניהם, ורק באופן זה כביכול קוב"ה יושב על כרסיא דיקרי' – כסא הכבוד (בחינת שכינה נקרא כסא), **ואז נעשים ה' אחד ושמו** (שכינה הק') **אחד**.

עפ"י חסידות:

מצינו **בכאר מים חיים** בראשית ד' ט"ז, וכן **באוהב ישראל ליקוטים חדשים** פ' לך: דכל אחד מנשמת ישראל יש לו כל מיני רצונות ומידות, ומידות הם נפרדים דכל מידה רוצה דבר אחר, ופעם נוטה ליראה ופעם נוטה ואהבה, אולם כשמאחורי כל המידות מונח רצון ותשוקה לעשות רצון השי"ת אז מתייחדים ביחד כל המידות, דכולם נוטים לדבר אחד, ובנוסף לזה כשמתייחדים כ"א מישראל בעצמו לעשות רצון יוצרו, אז יכולים להתאחד גם כל נשמת ישראל ביחד, דכל אחד רוצה רק דבר אחד, ואז שורה עליהם קוב"ה, ומתייחד עמהם.

וז"ל: וזהו ענין מה דאיתא בזוה"ק 'קוב"ה אחד לעילא לא יתיב על כורסייא דיקריה עד דאתעבידת ברזא דאחד' כו', והיינו כי **נשמות ישראל נקרא כסא הכבוד וקוב"ה שוכן בתוכם ממש**, לא יתיב על כורסייא דיקריה, היינו נשמות ישראל, עד דאתעבידת ברזא דאחד, דהיינו שמתייחדים כל הנשמות, ונעשים בבחי' אחד, ע"י שכ"א מישראל מייחד כל המדות שלו להבורא ב"ה, וזה הוא ענין ג"כ מה דאי' שם בזוה"ק: 'צלותא דמעלי שבתא דהא אתאחדת כורסייא יקירא קדישא ברזא דאח"ד, **כי ע"י סוד השבת וגודל מעלתו הרמה אז בנקל יכולין כללות נשמות ישראל להתייחד כ"א מדותיו להבורא ב"ה ולהעשות בבחי' אחד**, ולכך בוודאי צלותא דמעלי שבתא אז אתאחדת כורסייא יקירא קדישא, ר"ל נשמות ישראל, ברזא דאחד, כנ"ל.

וכ"ה **ביושר דברי אמת** אות מ"ז: הברואים הם רבים מצד חיצוניותם אבל מצד פנימיותם הם אחד, ואימתי הם אחד, כשהם דבקים וחשקים למחשבה אחת לדביקות השי"ת, נמצא כל מגמת חפצם אחד, רצון אחד וחשק אחד ולהדבק באחד, והדביקות הזה היא המאחדת ומקשרת השי"ת עם הברואים שיתקיימו על ידי השי"ת שהוא אחד, ע"כ.

ומבאר שם דיום השבת הוא יום הופעת אור של קדושה על הברואים ועי"ז חוזרים כל הנבראים לשורשם, ולפיכך נקרא שבת מלשון השבה, ולפיכך בשבת אחדות נעשה דנתאחדו כולם, ע"י שכל אחד בטל מרצונו הפרטי וכ"א רוצה רק מה שהשי"ת רוצה נמצא כולם מיוחדים למקום אחד, וזהו שבת דמתאחדת ברזא דאחד.

רזא דשבת: לעיל בפיסקא הראשונה דכגוונא לא דיבר אלא באופן כללי, שקוב"ה לא יתיב על הכסא רק אחר שנעשה התאחדות גם למטה, וכאן ממשיך בפרטית דענין זה נעשה בשבת.

צלותא דמעלי שבתא: כאן מבאר באופן מפורט איך ומתי נעשית ענין זה, ומבאר שהיא נעשית בתפילת של ליל שב"ק [ומה"ט אנו אומרים אותה כאן לפני תפילת ערבית].

אתפרשת מסטרא אחרא: הוא דבר נוספת, דכדי שתוכל להאתחד, צריכה מתחילה לפרוש מהם"א והדינים, ועי"ז אישתארת ביהודא.

ומתעטרת בכמה עטרין לגבי מלכא קדישא: השכינה הק' מתעטרת בכתרים כביכול, ומפ' בסידור הרב להאדמו"ר הזקן, דהכתרים באים ממעשי בני אדם במשך השבוע, ומבאר דכמו במלך בשר ודם הכתרים נעשים מאבנים דייקא, והענין בחשיבת האבן, דחידוש הוא שאבן שהוא סתם דומם המונח בעפר יתן זיו ואור כל כך, וזהו חשיבת האבנים יקרים ומה"ט מניחים אותה ע"ג ראש המלך, כ"כ עד"ז הוא מעשי בני אדם שהם מונחים בעולם המעשה עם כל הנסיונות מ"מ הם מאירים הרבה, ומחמת החידוש שבו נעשה ממעשיהם כתר להשכינה הק' ועיקר הזמן הוא כעת בכניסת השבת, וז"ל הרב: <u>וכל אלו העטרות הם ממעשה המצוות ותשובה והתפילה וכיוצא</u>.

וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא: אף שכבר אמר קודם לכן שהיא אתפרשת מסטרא אחרא, מ"מ ממשיך כאן לומר דרגא נוספת, דלא זו בלבד שהיא מתפרשת מהם אלא הם <u>ממש בורחין מפני'</u>, וזהו **כולהו ערקין ואתעברו מינה**, וע"ע באגרא דפרקא אות רנ"ב: דכפל הלשון של רוגזין ודינין, <u>רוגזין</u> קאי על דינא קשיא <u>ודינין</u> הם דינא רפיא, ושניהם בטלים בשבת, לפיכך שבת בנימ' רפי"א קשי"א (וכ"ה בבנ"י מאמרי שבתות א' ו').

ואנפהא נהירין בנהירו עלאה, ואתעטרת לתתא בעמא קדישא: <u>מצינו בזה ב' מהלכים</u>:

מהלך א': בסידור הרב (וכמ"ק ברמ"ק) פי' שכאן מוסיף מדריגה נוספת, כלומר אף שכבר כתב לעיל שהיא מתעטרת בכתרים, שם מיירו בכתרים הנעשים ממעשי המצוות של עם ישראל, וכאן מיירו שהיא מתעטרת בנשמת ישראל ממש, ובלשונו: כאן היא מתעטרת <u>במי</u>

שעושין העטרות שהם נשמות ישראל ממש. **וכולהון מתעטרין בנשמתין חדתין:** עפ"י הרמ"ק (וכן עפ"י סידור הרב) הוא המשך, דכדי שתוכל השכינה הק' להתעטר בנשמת ישראל כדבעי, נותנים לנשמת ישראל נשמות חדשות של נשמה יתירה של שבת.

מהלך ב': בספ' דמשק אליעזר (והוא פירוש על הזוהר להרה"ק ר' אליעזר מקאמארנא, וכ"ה במאמר על כגוונא בסוף ספר חובת התלמידים) מפרש באופ"א. ד'ואתעטרת לתתא' קאי דהשכינה הק' יורדת למטה, ומעטר אותנו עי"ז בנשמתין קדישין. כלומר לפי הרמ"ק והאדמו"ר הזקן השכינה גופא כביכול מתעטרת בנשמת ישראל כשנשמת ישראל עצמם מעוטרים בנשמה יתירה. ולפי הדמשק אליעזר הכוונה רק שהיא מעטר אותנו בנשמה יתירה, ואילו הכתר שלה לגבי מלכא קדישא כבר דיבר לעיל שהוא ממעשי המצוות שלנו ולא מנשמת ישראל בעצמם.

כדין שרותא דצלותא: שירותא בלשון ארמי הוא מלשון התחלה, (בתרגום אונקלוס על פסוק הואיל משה באר את התורה, שרי משה) דאחר שקיבלו ישראל הנשמה יתירה הם יכולים להתחיל בתפילת ערבית, ולומר ברכו. כמבואר בזוה"ק בדף הבאה (קלו.) דאין לומר ברכו בליל שבת רק אחר שקיבלו עליהם תוספת נשמה של שבת, וזהו כדין אז שקיבלו הנשמה יתירה מתחילים לומר ברכו.

לברכה לה בחדוה בנהירו דאנפין: הוא הוראה מחז"ל הק' (הזוה"ק) איך צריך להיות נראה הברכו בליל שבת.

ולסיום יש לציין לדברי **בעל חובת התלמידים** בסוף ספרו, אחר שביאר קצת את מאמר כגוונא, וז"ל: הנה הסברנו לך מעט מן בחינת מלכות כנסת ישראל, וזעיר שם מן פירוש המלות של כגוונא, אבל לא אתה ולא הגדול הרבה ממך משיגים בשכלותיהם מעין בחינת המלכות כמו שהיא במרום, ולא מן הרעש והתיקונים שתפעל בשמים בליל שבת בשעה שאתה מקדשה, **חיוכל אנוש עלי אדמות לדמות אף מקצת מן היחודים ושמחת הקב"ה בשעה שישראל אומרים כגוונא ביראה אהבה ושמחה,** עכ"ל.

אמירת תיבת ולומר אחר בנהירו דאנפין

בזוה"ק ממשיך הנוסח כן, בנהירו דאנפין ולומר ברכו,

ומצינו ג' מהלכים איך לנהוג בזה:

(א) יש שנהגו שלא לומר תיבת ולומר, אלא מסיימים אמירת הזוהר בתיבת בנהירו דאנפין, כדי שלא יהא נראה דמה שאנו אומרים ברכו הוא כחלק מאמירת הזוהר, רק אנו אומרים אותו בתורת ברכה ולא בתורת ליימוד, וכ"ה בסידור הרב לאדמו"ר הזקן, ובדרכי חיים ושלום, ועוד. **(ב)** יש שנהגו דהציבור אין אומרים תיבת ולומר רק החזן, וטעמם דרק הש"ץ שהוא אומר וממשיך באמירת ברכו, לו שייך לומר המשך נוסח הזוהר, משא"כ הציבור שאין אומרים ברכו את ה' כלל אלא עונים ברוך ה' המבורך, וזה אינו בנוסח הזוהר, וכ"ה בליקוטי מהרי"ח. והגאון רא"ח נאה בספרו המיוסד על פסקי סידור הרב, העיר בזה, וכתב דהנוהגים לומר תיבת ולומר, יזהר שאח"כ כשאומר ברכו יגביהו קולם, כדי שיהא ניכר דעכשיו מעורר הציבור לברך את השם, ולא שעוסק עדיין בליימוד הזוהר. **(ג)** מנהג העולם שלא לחשוש בזה ואומרים ולומר, הן הציבור והן החזן.

האם לאמרו בקול

מנהגינו לאמרו בהתלהבות וקול גדול, ויש לציין לנוסח הסידור של הסידי קארלין לומר כגוונא דוקא **בקול אדיר וחזק**, ומסופר דהרה"ק הבית אהרן זי"ע שבת פעם שבתו בכפר, עם ציבור מאנשי שלומו, ובשעת אמירת כגוונא האריך הבית אהרן זמן רב, וכשהציבור ראו שעדיין לא גמר הרבי התחילו הם לומר עוד הפעם ואח"כ כשגמר הרבי וראה דהציבור עדיין לא גמר התחיל הוא לחזור ולומר עוד הפעם, ונישנה הדבר כמה וכמה פעמים (י"א ג' פעמים, וי"א ז' פעמים). וכן הוא מנהג רבותינו הק' לאמרו בקול ובהתלהבות.

לאידך גיסא יש לציין למה שמובא במנהגי בעלזא, דהרב אשלג ז"ל מח"ס פירוש הסולם על הזוה"ק, בא פעם אחת להאדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע ואמר לו כי גדול חפצו ללמוד עמו זוהר הקדוש, השיב לו הרב מבעלזא **ביי אונז האט מען אפילו כגוונא געזאגט שטיל.**

קדיש אחר כגוונא

כבר הזכרנו במאמר העבר דמנהג חב"ד הוא שונה ממנהגינו, וכ"ה בסידור הרב ובסידורי האריז"ל, לומר חצי קדיש אחר כגוונא כדי להסמיך קדיש לפני ברכו, כמו בחול (ואצלם המנהג בחול להסמיך קדיש לברכו, ולומר והוא רחום לפני החצי קדיש) וכ"ה בא"א בוטשאטש סי' ס"ט, (הובא בליקוטי מהרי"ח כאן).

וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ (דברים כ"א, כ)

מצות מזוזה טעמה ונימוקה

פתיחה

בלי התבוננות יכולים לטעות בהגישה למצוה זו: **(א)** דמצות מזוזה שייך רק בקיום מצות לקבוע המזוזה על פתחו, ומברך עליו. **(ב)** דיסוד המצוה הוא כדי לזכות להשמירה שמצוה זו של מזוזה מסוגלת להגן על ביתו .

ושניהם אינם נכונים: **(א)** דבכל רגע ורגע שיש על פתחו מזוזה הוא מקיים מצוה. **(ב)** שמצוה זו ניתן לנו לעורר לבבינו להתבונן במה שהמזוזה מעורר, ולא סתם שיהי' מונח על הפתח מבלי שנסתכל עליו.

תכלית מצוות מזוזה הוא לעורר האדם לחיות כיהודי בעול התורה והמצוות, כמבואר ברמב"ם ועוד, ובעז"ה יתבאר לקמן.

חסידים הראשונים היו אומרים: יכול האדם לחיות בעולם הזה באריכות ימיו ושנותיו <u>בזכות</u> מצות מזוזה, וכמבואר בקרא למען ירבו ימיכם וכו', וכ"ה בגמ' ובמחבר סי' רפ"ה דבזכות מצות מזוזה זוכים לאריכות ימים לו ולבניו, ובו בזמן אינו עולה על דעתו אפי' פע"א חיובו במצוה להתבונן בהמזוזה בכל עת, בשעת שעוברים על פתח ביתו עם המזוזה עשרות פעמים בכל יום ואינו שם על לב

(אולם המימרא אינו מדיוק כ"כ, דמפורש בט"ז תחילת הל' מזוזה, דלזכות לברכה דאריכת ימים הוא רק כשמתבונן במהות של המצוה).

קיום המצוה בכל רגע

כמו מצוות ציצית ותפילין, על אף שמברך עליו רק בבוקר בעת שלובשו מ"מ מקיים הוא המצווה בכל רגע שלובשו, כ"ה הוא במצוות מזוזה.

וכמו בכל המצות דעל אף שמברך עליהם רק בשעת התחלה, מ"מ קיום המצוה הוא לאחמ"כ בכל רגע, כ"ה במצוות מזוזה על פתחו, דמקיים מצוותו בכל רגע שמונח על פתחו וזהו עיקר המצוה. ונביע כמה ראיות לזה:

א' בגמ' מנחות (מג:) מדמה מצוות מזוזה לתפילין וציצית דהוא מן הג' מצוות שמסבבין את האדם תדיר, וכמו ציצית ותפילין פשוט דעל אף שמברך רק בהתחלה מ"מ קיום המצווה הוא בכל המשך הזמן, כן הוא בזה.

ב' כ"ה מפורש במ"א סי' כ"א שמביא הגמ' מנחות (מג.) שדוד המלך ע"ה הצטער עצמו במרחץ על אשר הוא ערום מן המצוות, ומרן האריז"ל מביא ראי' משם דצריך לישן בלילה עם ציצית מדלא הצטער בעת השינה שהוא ערום, ובמ"א מדחה דבעת שינה הי' לו מזוזה ומצד זה הי' מסובב עם מצוות, ועכ"פ יוצא לנו מזה דמזוזה הוא מצוה תדיר בכל עת שהוא נמצא על פתחו.

ג' כן רואים בשעת הדלקת נרות חנוכה, דמצוה הוא שיהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל כדי שיהא מסובב במצוות, אלמא דהוא מצוה תדירית.

ד' תוס' במס' ב"ק (נ"ז.) מחזיק שי' הראשונים דעוסק במצוה פטור מן המצוה שייך רק כשא"א לקיים שניהם בבת אחת, וכ' התוס' לראי' וכי מי שיש לו מזוזה על פתחו פטור מכל המצוות, אלמא דתוס' ס"ל דקיום מצות מזוזה על פתחו נקרא עוסק במצוה.

ס"ה: אין לנו כמעט בדומה לה מצוות עשה שמקיימים בכל המעת לעת, משעה שהניחו עד יומו האחרון, דשאר מצוות לכולם יש זמן, לדוגמא: תפילין בזמנינו רק בשעת תפילה, ציצית לילה לאו זמן ציצית, וכ"ש שאר מצוות עשה, לדוגמא, קרי"ש, ברכהמ"ז, כיבוד אב, קימה בפני זקן, צדקה, לימוד התורה, כולם אינו מקיים בתמידות, משא"כ מצוות מזוזה.

המזוזה הוא חלק מהצורה של היהודי

בגמ' מנחות (מג:) מצינו: חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצוות תפילין – ציצית – מזוזה.

בנתיבות עולם (נתיב התורה פט"ז) מתחיל בזה"ל: המצוות שהם עם האדם ותמיד יסובבהו הם שלש מצוות. ומבאר שם המהר"ל: התפילין סובב את הגוף – הציצית את מלבישו – המזוזה את ביתו, עכ"פ היוצא מזה דהוא שלימות האדם.

ביתר ביאור: התפילין מקדש האדם בתחילתו, שמציאות האדם הוא במוחו ובלבו, ובו מתחיל מציאותו, וגמר מציאותו הוא ביתו דעי"ז הוא נשלם, ולפיכך צריך להתקדש הן בתפילין על גופו, וכמו"כ קדושת מזוזה על ביתו, עכ"ד המהר"ל.

למעשה: בציצית ותפילין עפ"י רוב מקושרים יותר ממצוות מזוזה. **(א)** כיון שמברכין עליו בכל יום מחדש, **(ב)** וכמו"כ אומרים עליהם לשם יחוד, בו מבואר טעמי המצווה וכוונתו, משא"כ במזוזה יכול לעבור הרבה זמן וישכח שיש לו בכלל מזוזה.

המחשת הדברים: כמו מצות ציצית שברגע שאיש הישראלי מוכשר לזה דהיינו כשנעשה בן ג' שנים, ומקבל צורת היהודי בפיאות, מלבישין אותו בציצית ואינו מסירו

עד יומו האחרון, אפי' בשעת שינה כמובא במ"א בשם האריז"ל, ולפעמים עולה בטירחא, לדוגמא הי' לאנשי מעשה מסירת נפש בבית החולים שלא יחלצו מהם הציצית, וכמו"כ מצות תפילין משעה שנעשה בן י"ג לובשים בכל יום תפילין בדחילו ורחימו, עד"ז הוא מצוות מזוזה כיון שנכנס אדם ודר בביתן, מוטל עליו חיוב וזכות להניח ב' פרשיות המזוזה על פתחו, והמצוה אינו סר ממנו עד יומו האחרון, ובכל רגע הוא מקיים מצוה זו, וצריך לחשוב בזה ולהיות מקושר בזה, אף שאינו עושה שום פעולה או ברכה ע"ז מחדש בכל יום.

יסוד האמונה

ברמב"ן הידוע סוף פ' בא כתב: הקונה מזוזה בזוז א' וקובעה בפתחה, הרי זה מודה: **(א)** בחידוש העולם. **(ב)** בידיעת הבורא ובהשגחתו. **(ג)** ובנביאה [כוונתו לתורה מן השמים, ובדלקמן].

ובספרו תורת ה' תמימה (הובא בתוך ספר כל כתבי הרמב"ן) הרחיב בה, וז"ל: כי העושה מצוה בלי כוונה או בלי התבוננות, לא עשאה בשלימות, אבל המתבונן בה קנה מזוזה בזוז א' וכו' ומודה בחידוש העולם ובנבואה, עכ"ד. רואים מזה שבחר במצוות מזוזה כמשל למצוה שמצד אחד מונח בה השורש של האמונה, ומצד שני יכולים לעבור על מצוה זו הרבה שנים מבלי כוונה.

[ביאור דבריו הק': דבמזוזה בפסוק ראשון נמצא: **(א)** מציאת ה' ואחדותו, **(ב)** בפרשה הראשונה ודברת בם, נמצא בה תורה, דהוא נבואה, **(ג)** ואמונה בשכר ועונש נמצא בה בפרשה שניה דהיינו השגחה].

המזוזה מקדש הבית

תכלית עם ישראל להכנים קדושה בתוך הארציות, כמו שהבגד נתקדש ע"י הציצית שמטילין עליו, והגוף נתקדש ע"י התפילין שמניחים על ראשו וזרועו, כמו"כ הבית נתקדש ע"י מזוזה שעל פתחו. ולהכי היוונים שלחמו נגד קדושות ישראל הם נטלו הדלתות, ואח"כ בשעת הנס מדליקים נרות אצל המזוזה דייקא.

בבחינה מסויימת קדושת הבית תלוי בכמה מזוזה יש שם, כל חדר עם מזוזה נוספת מנחיל קדושה יתירה לכל הבית.

אגב: בס' בית הלל (נדפס בסוף שו"ע מהדורת פריעדמאן) או"ח סי' רפ"ז כתב, דר"ח (ויי"ג ר"ת) הי' לו ארבעים מזוזות בתוך ביתו.

ס"ח: א' הוא מצוה שמקיימים בתמידות. **ב'** לא רק שמקיימה בכל רגע אלא הוא מצוה שהאדם מסובב בה כסדר, מחמת שהוא מיסודו של איש הישראלי. **ג'** מזוזה הוא משל למצוה שצריך לקיימה במחשבה (כמבואר ברמב"ן). **ד'** קדושת המזוזה מקדשת את הבית.

מה באה המזוזה לעורר אותנו

פתיחה

בכל מצוה צריכין ללמוד: **(א)** חובתינו להשי"ת, איך לקיים המצוה בשלימות, הן במעשה והן בחלק המחשבה, העבודה מלמטה למעלה. **(ב)** מה שהשי"ת משפיע לנו, סגולת המצוה, מלמעלה למטה.

ובודאי יש ללמוד מתחילה מה חובתנו במצוה זו, ורק אח"כ ללמוד סגולתה.

תוכן פרשיות המזוזה

בתוך המזוזה כתובים ב' פרשיות של קריאת שמע, ב' פרשיות אלו נחלקים כל אחד לב' חלקים, מתחילה מתחיל הפרשה עם יסוד ועיקר ביהדות, ואח"כ ממשיך בד' דברים שצריך לעשות כדי שיהי' היסוד שהובא מתחילה קשור בלבנו, כל ימינו עלי אדמות.

פרשה א'

בפרשה ראשונה מורה לנו משה רבינו ב' יסודות: **א'** אחדות הבורא, ה' אחד, **ב'** אהבת השם, ואהבת וכו'.

ואח"כ ממשיך משה רבינו ומצווה, שב' יסודות הנ"ל צריך להיות מקושר עמנו בארבעה אופנים: **א'** והיו הדברים האלו על לבבך וכו', כלומר שצריכים לחשוב בזה הרבה. **ב'** צריכים לאמרו ב"פ בכל יום, ושננתם לבנך וכו' בשכבך ובקומך. **ג'** צריכים לכתבו ע"ג קלף ולהניחם על ידינו וראשינו, כלומר נגד ב' מקומות שהם שורשו של האדם, הלב והמח, כדי שיסודות הנ"ל יהי' תקוע במוחינו ולבנו תמיד, וזהן וקשרתם לאות וכו'. **ד'** לכתבו ע"ג קלף ולהניחו על כל פתח ופתח של בתי ישראל, וזהו וכתבתם על וכו'.

פרשה ב'

כאן מבאר לנו משה רבינו יסוד גדול ביהדות, והוא מושג של שכר ועונש.

וזה כתב בה' פסוקים הראשונים, דאם שומרים התורה והמצוות יה' לנו טוב בזה ובבא, מטר ארצכם, עשב בשדך, ואם לאו ח"ו ויפתה לבבכם, וחרה אף וכו', ואח"כ ממשיך מפסוק 'ושמתם' והלאה, בארבעה אופנים שאמר כבר בפרשה הראשונה: **א'** על לבבכם. **ב'** ולמדתם וכו' בשכבך ובקומך. **ג'** וקשרתם. **ד'** וכתבתם.

[ביאור זו בב' פרשיות של קריאת שמע, מצינו בהדיא בחובת הלבבות פתיחה לשער הבחינה, ובשו"ת הרשב"א ח"ה סימן נ"ה].

עד כאן יסוד הפרשה, אולם בפרטיות מצינו בראשונים יסודות נוספים שצריך לכוון במצוות מזוזה.

א' מהר"ל נתיבות עולם העבודה ט"ו: **לקבל <u>עול</u> מלכותו <u>ועול</u> מצוותיו**, ע"כ. ומקורו הוא משנה מפורשת במס' ברכות לענין קריאת פרשיות אלו, שבאו לעורר בנו קבלת ב' עולות אלו, עול מלכותו ועול מצוותיו.

העניין איך מבואר בפרשה ראשונה עול מלכותו, (וכן מצינו שפסוק ראשון של קריאת שמע הוא מפסוקי מלכיות בתפילת ראש השנה, אף שאין בו תיבת מלך), דכיון שמכיר שה' הוא אחד, הן עפ"י פשט שהוא אלוקי אחד, והן עפ"י חסידות מציאות אחד, א"כ האדם מתבטל אליו, ואין לו רצון עצמו, כיון שהוא אינו מצוי רק השי"ת, וביטולו מפרש עול מלכותו.

פרשה שני' עול מצוותיו, דאחר שמכיר שהנהגות העולם תלוי לפי שהוא מתנהג לטוב או למוטב, א"כ דבר זה מביא לו עול מצוות.

עול מלכות קודם לעול מצוותיו, פירושו להתבטל להנהגתו, להכיר שהוא המלך והוא מנהל חיינו ולא אנחנו, וזהו פירוש של הלימוד של חז"ל בהמשך ואהבת בכל מאדך מודה לו מאד מאד, לקבל עלינו כל מה שהוא ית' מתנהג עמנו באהבה ובביטול.

וממשיך שם המהר"ל: שהוא הסיבה והטעם למה המזוזה מסוגל לשמירה, דמי שמבטל עצמו להמלך, דרך העולם שהמלך שומרו, עכ"ד. ויש לבאר דע"י קריאת שמע פעמים לא סגי להיות נשמר, דרק בזה שקובע מציאות הזאת על מזוזת פתחו, והוא דר תחת הכרה זאת עי"ז הוא זוכה לשמירה.

ב' רעיא מהימנא (רפ"ג:): דלא ינשי בר נש דוכרנא דקוב"ה, כגוונא דמצוות ציצית וראיתם אותו וזכרתם, ע"כ. וכ"ה בטור סימן רפ"ה, וכ"ה בספר החינוך פרשת ואתחנן, דתכלית מצוות מזוזה לזכור האמונה.

ויש לבאר למה השמיטו ההמשך של ב' יסודות אחרים, דגם במצוות קרי"ש רואים דעיקר העסק הוא בפסוק ראשון דשם מעכב הכוונה, והביאור בזה צ"ל דזהו היסוד שממנה נשתלשל הכל, ולפיכך רק זה מעכב וע"ז כתבו הם לגבי מזוזה.

ג' בחרדים (ט"ו כ"א:): בעברו על המזוזה יזכור שהשי"ת הוא הבעל הבית כאן, והוא ובניו וב"ב כולם הם אורחים.

וממשיך דזהו סיבת סגולת שמירת המזוזה, דכיון ששייך להקב"ה במילא הבעה"ב שומר את ביתו, והוא כעין דברי המהר"ל.

ד' רמב"ם סוף פ"ו מהל' מזוזה: חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא **יפגע ביחוד שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו** ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, חונה מלאך יי' סביב ליראיו ויחלצם.

מבלי עבודה מונח האדם בתוך הבלי עוה"ז בבחינת שינה. הזכרת ה' יחודו ואהבתו הוא מעורר אותו שלא לישון בהבלי עוה"ז.

כעין זה הוא לשון הרמב"ם לגבי תכלית תקיעת שופר, עורו ישנים משינתכם וכו'. וי"ל הקשר בין ראש השנה למצוות מזוזה, דבכל מקום וזמן שהאדם עובר ממקום או לתקופה צריך להיות נגד עיניו תכלית החיים, ולפיכך כשעובר משנה לשנה צריך לעורר אותנו בתקיעת שופר, וכשעובר ממקום למקום מבית לבית הוא ג"כ זמן להזכיר אותנו תכלית החיים.

וידוע שכמה מחכמי המוסר כתבו את דברי הרמב"ם על קלף ותלוהו אצל המזוזה, כדי שיהי' לנגד עיניהם תמיד.

גם בחובת הלבבות בשער היחוד כתב דמזוזה באה להזכיר יחוד ואהבה.

ה' ברמב"ן הידוע סוף פ' בא, ע"י המזוזה מאמין על: **(א)** חידוש העולם. **(ב)** השגחת העולם. **(ג)** וגם נבואה.

ועי' ברבינו בחיי בפ' ואתחנן, וכן בספרו כד הקמח, שמאריך בזה.

ידוע מבעל העיקרים איך ישנו בכלליות ג' יסודות של אמונה, מציאת השם, השגחתו לפי שכר ועונש, תורה מן השמים. יציאת מצרים הורה על כל הג' ענינים. חידוש העולם, במה שהוא שינה הטבע כרצונו. שכר ועונש, ע"י שהעניש את פרעה על מעשיו. נבואה ע"י משה, שכל המכות התנהל על ידו. וזהו ראי' שיש להשי"ת קשר עם בריאיו ע"י נבואה והא ראי' על תורה מן השמים.

ובזה יובן דברי הרמב"ן ורבינו בחיי, דמזוזה הוא זכר ליציאת מצרים, דמזוזה יש בו, הני שלשה יסודות: **(א)** חידוש העולם, בפרשה ראשונה. **(ב)** שכר ועונש, בפרשה שני'. **(ג)** תורה מן השמים, ודברת בם ולמדתם את בניכם.

ובזה מיושב מש"כ הרמב"ן דמזוזה מורה על יצי"מ, והוא ע"י שמורה על כל הג' דברים שמורה יצי"מ כנ"ל, ובזה יובן ג"כ למה הסמיכו מצוות זכירת יצי"מ לקרי"ש, דקרי"ש מורה על כל הג' יסודות של יצי"מ, וכעי"ז מצינו ברמב"ן על התורה לגבי שבת שהוא זכר ליצי"מ.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

חוקים להורותם
הלכות עידנים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ומעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני ברכות המצויים בימות הקיץ

ברכה אחרונה בשתיה

שתיה קרה - ברד (סלא"ש)

השותה שתיה קרה או ברד (סלא"ש) ואין ביכלתו לשתותו בבת אחת אלא מעט מעט מחמת קרירותו, נכון להניח שיעור רביעית שיוכל לשתות בבת אחת, ותלוי במנהגים בשתיה חמה.

כידוע מנהגים בשתיה חמה האם מברכים ברכה אחרונה כששותים מעט, ואנשי מעשה נוהגים כנ"ל, ויש מברכים בכל ענין, ועי' בדינים אלו בסי' ר"י סעי' א', ובאחרונים ובפוסקים שם.

שתיה מרובה

השותים הרבה בימים החמים מחמת ריבוי החום, אם מפסיקים בשהייה זמן מה בין כוס לכוס, נכון לברך ברכה אחרונה מיד אחר כל שתיה אם שתה שיעור רביעית בבת אחת.

דאם ישהה מלברך עד שישתה עוד, הריהו הוא נכנס בספק האם הברכה האחרונה תפטור את השתיה הראשונה, דכיון דאחר ששתה כוס אחד הוא נעשה צמא מחדש מחמת ריבוי החום, הרי זה כעבר שיעור עיכול, ואינו מועיל הברכה האחרונה על שתיה זו.

שיעור שתיה לברכה אחרונה

שיעור רביעית לחייב ברכה אחרונה מנהג העולם, שהיא 86 סמ"ק [בגימטריא "כוס"], שהיא כשליש מכמות של כוס רגילה [כוס מזכוכית ששותים בה קאווע], וכחצי מכוס חד פעמי [פלעסטיק גלא"ז].

זהו לדעת הפוסקים שלא נתקטנו הביצים, ושיעור רביעית הוא 75 סמ"ק – מ"ל, ולהגר"ח נאה שיעורו הוא 86 סמ"ק, והוא פחות קצת מגי' אינטש', ולדעת הפוסקים (נוב"י, חזו"א) המחמירים שנתקטנו הביצים, שיעור רביעית הוא 150 סמ"ק - מ"ל.

ברכה אחרונה באייסע"ס, אייז קרעי"ם, איגלו

אייסע"ס, אייז קרעים [קרטיב, גלידה]

אייסע"ס, אייז קרעים [קרטיב, מאכל קרח הנעשה ממים, או גלידה שנעשית מתערובות מאכלים] **שבתחילת האכילה הם קרושים ונימוחים בעת אכילתם, אם אוכלם ובולעם בלעיסה, נחשבים אוכל ושיעורם בכזית.**

פשוט דזה נחשב אכילה וכל שכן הוא ממוצין המשקה.

ואם נמוחים בפה ובולעם בדרך שתיה יש שסוברים דדינו גם כן כאוכל בכזית.

שו"ת מנח"י (ח"ב סי' ק"י), ומצדד ג' טעמים לחייבו בכזית א) דמביא שי' הפר"ח (בספרו מים חיים סי' ז) דהמוצין פירות מברך עליו כברכת הפרי ושיעורו בכזית, וזה נחשב כמוצין פירות, ב) דיש פוסקים דגם בשתיה השיעור בכזית, ג) דדילמא כזית שנימוח נעשה לרביעית, וכן מובא תשובה מהקה"י (מובא בס' פני השולחן עמ' רצ שהעתיק מס' מקור הברכה שתשו' זו נשלח אליו) דדינו כאוכל וז"ל נסתפק מה דין חלב קרוש, וכן מיני מרקחת רכים, וכן מים עם מי פירות קפואים הנקרא עסקימא [קרטיב] וכיו"ב שנותנים לפה בדרך אכילה, והם נימוחים בפיו ונעשים משקין ובולעם דרך שתיה,,, אי אזלינן בתר התחלה ושיעורו בכזית כאוכלים או בתר הסוף שהם משקין, והנה זה מבואר דחלב קרוש חשיב כאוכל, דתנן (רפ"ג דטהרות) הרוטב והגריסין והחלב שקרשו, הרי אלו שניים [כדין אוכלים ולא כמשקין שהם תחילה לעולם],,, וגם שאר פירות שנקרשו ונעשו כפור וגליד, נראה שדינו כאוכל לענין ברכה, דכל שנקרש ונעשה גוש נחשב אוכל, ועי' מ"א (סי' קנ"ח סק"ז) בשם הרדב"ז לענין דבש קרוש,,, ובפשוטו נראה דכל שאוכלו כשהוא גוש, דינו כאוכל ולא כמשקה לענין שיעור ברכה אחרונה, וכן מרקחת רכה נראה דשחיב כאוכל, כל שאינו צלול כ"כ עד שניגר ונשפך כמים,,, וכיון דכל הני חשיבי אוכל, נראה דגם כשנימוחו בפיו כמשקה, דינם כאוכל כמו חתיכת צוקר דחשיב אוכל אע"פ שנימוח בפיו, וכן תפס החת"ס

בפשיטות (שו"ת סי' מ"ז) דצוקר שנתנו בפיו למתק השתי' חשיב אוכל [דמסתפק האם צריך לברך על הצוקר ששותה למתק הקפה, דהקפה נטפל להיין מדין יין פוטר, והצוקר להקפה, ומבואר דהצוקר אינו נחשב משקה שיטפל ליין לחוד, אף שנימוח בפה]... וכך נראין הדברים דאע"פ שנימוח בפיו דינו כאוכל, אכן איננו מחליט דבר זה למעשה... עכתו"ד.

והעשוי ממים לחוד [קרטיב, אייסע"ס] נכון שכזית ממנו יאכל בלעיסה לחוד שיוכל ודאי לברך ברכה אחרונה.

דמצינו פוסקים שדעתם דדינו כמשקה, דבשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' קיד) הביא משו"ת הלכה למשה (סי' רמ"ב) דנסתפק שמא דינו כמשקין וממילא לא שייך לברך דבעינן בכדי שתיית רביעית, ואי אפשר לאוכלו בכדי שתיית רביעית, וראייתו מרש"י (נדה י"ז.) דשלג קרוב להיות משקין, והוא חולק עליו ומחלק בין איגלו קפוא שנעשה ממים לחוד לבין מאכל העשוי מתערובת מאכלים כגון ביצים סוכר ועוד תבלינים, דדוקא מאכל קפוא שנעשה ממים לחוד דינו כמשקה דעיקרו נעשה ממשקה [ומצדד דהשו"ת הלכה למשה איירי בסתם כזה ולכן מצדד שמא דינו כמשקה], אבל מאכל קפוא שנעשה מתערובות מאכלים, דינו כמאכל ומברך בכזית בכא"פ, ולכן כתבנו דכשנעשה ממים לחוד, נכון שיאכל כזית כשהוא קרוש, ויוכל לברך ברכה אחרונה.

ובכל ענין יש להקפיד שיברך רק אם אוכל כזית תוך ד' מינוט.

בפשטות להפוסקים דדינו כאוכל, א"כ נחשב לגמרי כאוכל בין לגבי השיעור בכזית, ובין לגבי זמן אכילתו שהוא תוך ד' מינוט, אולם לפי טעם הב' במנח"י היה מקום לחלק דרק לגבי השיעור נחשב כאוכל דשיעורו בכזית, משא"כ לגבי זמן השתיה אפשר דנחשב כמשקה דצריך לשתותו בפעם אחת, ובפרט לפי טעם הג' דכזית קרוש עומד על רביעית, אלא דבמנח"י כתב שם גם דכיון דאין דרכו לאכול בתוך זמן קצר, אפשר דדינו כמשקה חם שאפשר לברך אף ביותר מזמן השיעור, וכדעת המהר"ם שיק לענין שתיית קפה חם, שנתן המהר"ם שיק עצה ליקח קצת צוקער תוך פיו, דאפילו אם מפסיקים בשתיית הקפה נהנים אז מהציקער המונח בפה, ואין פוסקים מלהנות, וי"ל דאף רבנן דפליגו על ר"מ (בכריתות י"ב:), בשיעור דכדי אכילת פרס, מודו בשתי', דאפילו שהה יותר מכדי שיעור שתיית רביעית, מ"מ אם לא הפסיק בינתים, ולא שהה בכדי אכילת פרס מצטרפין ע"כ, ולכתחילה יש להקפיד בזה ליהנות שיער כזית בלא הפסק.

משקה קרוש [איגלו]

משקה קרוש שמעוטף בניילון [איגלו], שמוציץ המשקה כשהוא מחוץ לפה דינו כמשקה ושיעורו לברכה אחרונה ברביעית.

דבפוסקים הנ"ל לא כתבו דדינו כאוכל אלא כשמכניסו לפיו כדרך אכילה אלא שנמחים בפה וכפי שתכב השואל במנח"י שהתחלתו אכילה וסופו שתי' שממחם בפיו קודם בליעה וכן כתב בקה"י שם, ומבואר דאם נמוחים מחוץ לפה אינם נחשבים כלל כאכילה ודינם כדין מציצת פירות, וכן מסתבר דכשנכנסים לפה הם כבר משקין.

ולכן לא שייך לברך עליו (דמוצצים ממנו מעט מעט ביותר משיעור שתיית רביעית).

ונכון כשמוציץ שיעור רביעית שיוציא עצמו בברכה על מין אחר.

כיון דיש לדון בזה דמוצצים אותה מעט מעט ואין שותים רביעית בבת אחת, דכיון דאי אפשר למצוץ רביעית בבת אחת, ממילא הרי זה בכלל הנידון שיעור ברכה בשתיית משקה חם, דתלוי במחלוקת אחרונים, אולם בדרך כלל מוצצים אותם מעט מעט בהפסקות באמצע אפילו כשאפשר יותר מזה, ולכן אינו דומה כל כך לשתיית חם, ולכן לא שייך לברך ברכה אחרונה.

ואם לועסים אותה בפה ובולעים המשקה היוצא מהם דינו כאוכל ושיעורו בכזית, או שנמחים כשהם בפה דינו כאוכל.

כנ"ל לגבי מאכל קרוש שנעשה לח בפיו.

ברכת הסאברע"ס

ברכת הסאברע"ס

סאברע"ס הכרעת הפוסקים לברך בורא פרי העץ.

פרי הסאברע"ס העץ שלו נשאר קיים משנה לשנה, ומדי שנה מוציא פירות חדשים, ואין צריך לחזור ולזרעו, אמנם יש הרבה מהם הגדלים מעצמם בלא זריעה ונטיעה, ונחשבים כפירות הגדלים על גבי אילני סרק, ואילני סרק ברכתם שהכל, ואף אלו שנוטעים אותם הרי הם מלאים קוצים בין העץ ובין קליפת הפרי ונחשבים ג"כ כאילני סרק, כן הובא בברכ"י (סי' ר"ב סק"א) בשם כמה פוסקים, ובס' כף החיים (שם סק"ו), והביאם בשו"ת שבה"ל (ח"ד סי' כ"ג) וכתב שכן נוהגין, ואף שהם נחשבים לאילני סרק, ופירות הגדלים ע"ג אילני סרק ברכתם שהכל, (כמבואר בסי' ר"ג סעיף ד'), עכ"ז בזה ברכתם העץ וכסברת האחרונים והביאם במשנ"ב (סק"ה) דדוקא בפירות גרועים הגדלים ע"ג אילני סרק כגון תפוחים קטנים הגדלים בעצי היער מברך עליהם שהכל, כיון דאינם חשובים בכלל פרי, משא"כ בפירות חשובים אם הם ראויים לאכילה מברך העץ.

איסור שירה וזמרה (ג)

איסור שירת פסוקי תנ"ך

א. מדינא דגמרא יש איסור לשיר פסוקים מתנ"ך אף שלא בבית המשתה משום זלזול בכבוד התורה [א] והסכמת הפוסקים דהאיסור הוא רק אם הוא בדרך שחוק וקלות ראש אבל אם כוונתו לשבח ולהודות לה' או להתעורר ליראת שמים ועבודת ה' מותר [ב].

היתר כלי נגינה בשמחת חתן וכלה

ב. לצורך שמחת חתן וכלה מותר לנגן בכלי נגינה [ג].

נגינה ושירה בכל סעודת מצוה

ג. נהגו להקל גם בשאר סעודת מצוה כמו בשמחת חתן וכלה [ד] והיינו כל סעודה הנערכת כדי ליתן שבח למקום או לפרסם המצוה או פרסום הנס [ה].

ביאורים והוספות

(א) בגמ' סנהדרין (ק"א ע"א) "הקורא פסוק של שיר השירים (לאו דווקא כמבואר שם ברש"י) ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו "רבש"ע עשאוני בניך ככנור שמנגנים בו לצים" ובמג"א (סק"י) ומשנ"ב (סקי"ד) העתיקו דברי הלקוטי מהרי"ל שכתב "שלא כדין הוא שמשוררין במשתה "אודך כי עניתני" וכה"ג כמה פיוטים לשמחת הריעות כי אז תורה חוגרת שק ומתאוננת לפני הקב"ה לומר בני עשאוני כזמר אך בבתי כנסיות לרגלים ומועדים מצוה לשיר ולנגן שירות ותשבחות לכבוד המלך גדול ונורא ית'.

(ב) ביד רמ"ה בסנהדרין שם מסתפק בזה. ובשדי חמד (אסיפת דינים מערכת ז' אות י"ב) נקט לקולא וכ"כ בספה"ק אמרי נועם (ח"ב מועדים תשובה א') ובארחות חיים ספינקא (תקס ו') אך דווקא אם כוונתו להודות ולהלל דהרי המהרי"ל הזכיר פסוק אודך כי עניתני ובכל זאת החמיר בזה. דלא סגי שתוכן הפסוק הוא שבח, אך אם באמת כוונתו לשבח להשי"ת נהגו להקל בזה כהפוסקים הנ"ל אף דלכאורה דעת המג"א ומשנ"ב להחמיר שהרי כתבו דמותר לשיר רק השירים שנתקנו לשיר בסעודת שבת אבל פיוטים אחרים אסור אף דמיירי שכוונתו לשבח לה' ועי' שו"ת להורות נתן ח"ד סי' מ"ה סק"ד.

(ג) בתוס' גיטין ז' ע"א כתבו "שיר של מצוה כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה" והובא ברמ"א (ס"ג) וההיתר הוא גם בכל שבעת ימי המשתה כמבואר בים של שלמה (גיטין פ"א י"ז) "דאף שבתוס' לא הוזכר אלא חופה מ"מ מאחר שכתב שיר של מצוה שהוא לשמח חתן וכלה א"כ כל ימי המשתה בכלל".

(ד) בשו"ת מנחת יצחק (ליקוטי תשובות סימן מ"ז) כתב "בנוגע לסעודת מצוה אף שאינו שמחת חתן וכלה כבר נהגו העולם להקל ויש להם על מי לסמוך" וכ"כ בכף החיים (סקל"ד) "ומיהו מנהג העולם להקל בכל דבר מצוה כגון למילה ופדיון הבן וכיוצא".

(ה) כ"כ בים של שלמה (ב"ק פ"ז סימן ל"ז) ובפוסקי זמנינו דנו בסעודות הנערכות לצורך התרמת נדיבים לצדקה להחזקת תורה דבשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קס"ו) מסתפק בזה דהסעודה והשמחה אינה מצוה בעצם רק הוא לאסוף הרבה אנשים שיתנדבו אבל אפשר דיש להתיר כיון שהוא לכבוד מקיימי מצות צדקה ומסיק דטוב להחמיר אם אפשר ואין למחות במקילין עיי"ש ובח"ד (או"ח סי' ל') אוסר כלי זמר בסעודת דינע"ר אמנם בספר אשרי האיש (פרק ע"ג סי"א) מתיר דנחשב צורך מצוה ומותר להשמיע שיר בכלי זמר.

שמיעת חזנות המלווה בנגינה

ד. מותר לשמוע טעי"פ של חזנות אף אם יש בו ליווי של כלי שיר כיון שאין עיקרו זמרה [ו] וכן טעי"פ שיש בהם סיפורים לילדים עם ליווי של נגינה ויש הפסקה בין סיפור לסיפור בשמיעת שיר אפשר להקל [ז] ויש שכתבו להתיר לשמוע ולשיר שירי רגש ודביקות [ח].

שמיעת מוזיק לקטנים

ה. קטנים שהגיעו לחינוך שיודעים להתאבל על ירושלים יש לחנכם גם באיסור זה ולכן לא ידליק להם טעי"פ כשאין בזה צורך כלל [ט]. אבל בקטנים שלא הגיעו לחינוך מותר לשמיע להם שירה ונגינה [י] אך יש שהתירו לקטנים אף שהגיעו לחינוך [יא].

השמעת שירה לקטנים בעת הצורך

ו. ופשוט דמותר להדליק להם טעי"פ אם יש בזה צורך כדי להרגיעם שלא ישתובבו [יב] ויש מקום להתיר בכל אופן כדי להעסיקם בבית [יג].

ביאורים והוספות

(ו) עי' שו"ת ויברך דוד (ח"א סימן ס"ה) לגבי שמיעתם אחר י"ז בתמוז שכתב להתיר דהעיקר הוא קולו של החזן והנגינה הוא רק טפל.

(ז) כ"כ במקדש ישראל בין המצרים (סימן כ"ב ב') דעיקרו אינו ניגוני כלי שיר ודעת בני אדם בעיקר להאזין לדיבורים וסיפורים ולא להנאת הכלי שיר יש לדון לקל עיי"ש ובפרט אם יש בתוכן הסיפור ענין של מוסר או השקפה נכונה הוי נגינה לצורך מצוה דהנגינה מועיל שיתיישבו הדברים על הלב.

(ח) ובכלל זה כל השירים וניגונים האיטיים (המכונים מנגינות קלאסיות) ומנגינות שקטות דלשון השו"ע הוא "דגזרו בכל משמיעי קול של שיר לשמוח בהם" וגדר איסור שיר וזמרה כולל שיר עם קצב המעורר שמחה לריקודין ומחולות אבל שירי רגש הם רק לעורר הלב וכן מנגינות שקטות אינם אלא להרגעה בלבד ולא נאסר "השמעת קול" רק "זמרה" כן הובא בשם הגרח"פ שיינברג להתיר אף בבין המצרים מדינא והחמיר רק מצד מקום שנהגו וע"ע הליכות שלמה מועדים ספירת העומר (פי"א דבר הלכה כ"ב) ובבין המצרים (פי"ד) מה שכתב בזה.

(ט) עי' במג"א (תקנ"א ס"ק ל"ח) דבאבילות דרבים נוהג חיוב חינוך ועי' בשלטי הגבורים (ברכות כ"א ע"ב מדפי הרי"ף) בשם רבו הריא"ז וז"ל "בעת שבאו הגייסות הרומיים על ישראל והכניעו אותם בסוף בית שני גזרו שלא לנגן בכליזמר שהן כעין תופים וכינורות ואפילו לנגן בהם לתינוקות" ומבואר בדבריו דשייך איסור זמרה אף בקטנים.

(י) עי' שו"ת אגרות משה (או"ח רי"ד סימן כ"א) וכ"כ בפנינת המקדש בשם בעל מחזה אליהו אמנם דעת בעל השבט הלוי הובא בקובץ עץ חיים (ט"ו עמוד קכ"ד) דאיסור זמרה ושירה שייך אף בקטנים שלא הגיעו לחינוך וכפי שמצינו בסי' תקנ"א לענין שתיית יין בתשעת הימים דדוקא בכוס הבדלה במוצ"ש התירו לקטן שלא הגיע לחינוך לשתותו אבל אם אין זה כוס של ברכה לא הותר לתת יין אף לקטן שלא הגיע לחינוך.

(יא) עי' שו"ת שלמת חיים (הלכות שמירת הגוף והנפש סי' ק"ד) דאין איסור זמרה בקטנים ואף אין בזה דין חינוך כיון דאמרינן מהרה יבנה בית המקדש ומצפים לישועה ולא יהא איסור כלל עיי"ש. ויש שכתבו עפ"י המובא במג"א (תקס"א ו') גבי קריעה בראיית מקום המקדש דקטן פטור מחיוב הקריעה וה"ה באיסור דידן שניתקן כזכר לחורבן ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ו סי' קכ"ז) כתב "אבל נראה שלקטנים מותר כיון דאין חיוב אבילות עליהם.

(יב) כן דעת בעל שבט הלוי (הובא בקובץ עץ חיים שם) ועי' חוט שני (או"ח סי' שע"ב) שכתב "ולקטנים אפשר להקל לא למחות בהם ולהדליק הטייפ לקטנים אפשר להקל אם יש צורך מיוחד כגון שלא יבכה או שלא ישתולל.

(יג) עי' אור לציון (ח"ג פ"ל ס"ד) ובפרט בזמנינו הילדים זקוקים לזה למנוע שיעמום ומתיחת העצבים בשהיה ממושכת בבית וגם מכניס בהם שמחת חיים וחדות נעורים ומועיל לצורך גידולם וגם ידוע גודל הסכנה ברוחניות להסתובב ברחוב להפגש בכל מרעין בישין למיניהם ועל ידי שמעסיקים אותם בבית זה מיקל להם להשאר בבית והוא צורך מצוה ולגבי ילדים יש לצרף דעת הפוסקים דשמיעת טעי"פ לא נקרא כלי שיר.

קניה בתשלום מראש - פסיקה [ט]

מכירות חסד בזול בתשלום מראש

נהוג היום בהרבה קהילות קדושות 'מכירות חסד' בפרט בערבי פסחים ובערבי שאר ימים טובים שמוכרים כל צרכי החג כגון בשר ודגים ומיני מטעמים במחיר מוזל [מאוד]. וצריכים להירשם ולשלם מראש. ולכאורה יש לדון בזה משום איסור 'פסיקה בהוזלה', שהרי בשעה שמשלמים עדיין לא מקבלים הדברים שקנו. ובעבור זה ששילם מראש הוא מקבל המוצרים במחיר זול יותר.

יש לו

והנה לכאורה ההיתר היחידי ששייך כאן שלא יהא חשש של 'פסיקה בהוזלה' היינו ההיתר של 'יש לו' דהיינו שיהיה למוכר בשעה שלוקח הכסף – מכל המוצרים שהוא מוכר – הכמות של הקונה הכי גדול. [אבל אינו צריך שיהיה לו סה"כ מכל הלקוחות ביחד[1]].

והנה דבר פשוט לכאורה שבשעה שמזמינים ומשלמים להחפצים עדיין אין להנהלת מכירות החסד מכל החפצים בשיעור הצריך שיהיה להההיתר של 'יש לו'.

אינו הוזלה כיון שקונים כמויות

והנה היה מקום לומר שסיבת 'ההוזלה' אינו בשביל שמשלם מראש, רק כיון שבדרך כלל מבוסם מכירות אלו שקונים

---

[1] שו"ע (סימן קעה ס"ד). וז"ל "אם היה למוכר מאותו המין אע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתו מותר לפסוק עליו עד כדי השיעור שיש לו, אע"פ שעדיין לא יצא השער, והוא שלא יהא מחוסר אלא מלאכה אחת או שתים, אבל אם מחוסר שלש מלאכות אסור".

והנה ההיתר של 'יש לו' במכירה לא דמי להלוואת סאה בסאה דאמרינן (סימן קסב ס"ב) דביש לו סאה אחת לווה עליה כמה סאין, ששם הטעם הוא שנחשב כאילו לווה רק סאה אחד על סמך אותו שיש לו, וכיון שיכול להוציא את אותו סאה שלוה עליה, נחשבת כפנויה ללות עליה עוד סאה, וסברא זו אמרינן דווקא בהלוואה שאין הדרך לפרוע מיד את הסאה שלוה עליה, ואין ההיתר רק כאילו פרעו, אבל במכר שאדרבה הדרך לפרוע מיד, החישבוהו חז"ל כאילו פרעו המוכר ממש וכבר אינו ברשותו, ואינו יכול לפסוק עוד על סמך אותה סאה.

ומש"כ שאין צריך שיהיה לו כל הכמות של כל הלקוחות ביחד, וסגי שיהיה כל הכמות של לקוח הכי גדול, למשל אם מוכרים בסה"כ 1000 ק"ג בשר, וקונה יחידי הכי גדול הוא 100 ק"ג, אי"צ שיהיה לו 1000 ק"ג, אלא סגי שיהיה לו 100 ק"ג, שזה השיעור של קונה הכי גדול. ואז מותר למכור לכולם, כן מבואר בחוות דעת (סימן קסד סק"א), עי"ש.

במרוכז כל צרכי החג, וקונים בכמויות גדולות. ולכן זה המחיר להקונה בכמויות. **ולא נחשב שמוכר ב'זול'.** מ"מ עדיין איכא איסור של פסיקה [אפילו ללא הוזלה]. ואע"פ שבפסיקה ללא הוזלה יש עוד היתר של 'יצא השער', והני מוצרים יש להם שער קבוע, מ"מ לא שייך בנידו"ד, כיון שכל ההיתר של יצא השער שיכול לקנות עכשיו במקום אחר, אבל בנידון דידן אי אפשר לקנותו במקום אחר, שהרי רוצה לקנותו במחירים הזולים.

סיבת ההרשמה והתשלום מראש לדעת כמה להזמין

והיה מקום ללמד זכות שלעולם זה שצריכים להירשם מראש הוא רק כדי לדעת מי ומי הקונים, ולכן צריכים גם לשלם מראש, ולא סגי בהזמנה לחוד, כדי שיהיה תוקף להזמנות, ושלא יוכלו להתחרט. וכן באמת יש מכירות שאפשר לשלם בטשעק דחוי, שאז ניכר באמת שאין סיבת ההוזלה משום ששילמו מראש, וזה שצריכים לשלם מראש, זה רק הכי תמצי שיוכלו לדעת מי ומי הקונים, וכמה להזמין.

באופן שאי אפשר לקבל הסחורה אלא אם משלמים מראש

אמנם לכאורה כפי מה ששמעתי ממנהלי ארגון מכירות החסד, שבדרך כלל אי אפשר להם לקבל הסחורה אלא כשמשלמים מראש להחברה – ובפרט כשרוצים לקבל מהחברה מחירים זולים. ובאמת הם צריכים להכסף שמשלמים מראש כדי שיוכלו לקנות הסחורה. ואף שיש אחוזים קטנים שמשלמים בטשעק דחוי, אבל אם כולם היו משלמים בטשעקים לא היו יכולים לערוך המכירה. וא"כ לכאורה יש בזה חשש של איסור פסיקה. דהיינו הסיבה שיכולים לערוך המכירה הוא בזכות זה ששילמו הכסף מראש.

היתר עיסקא

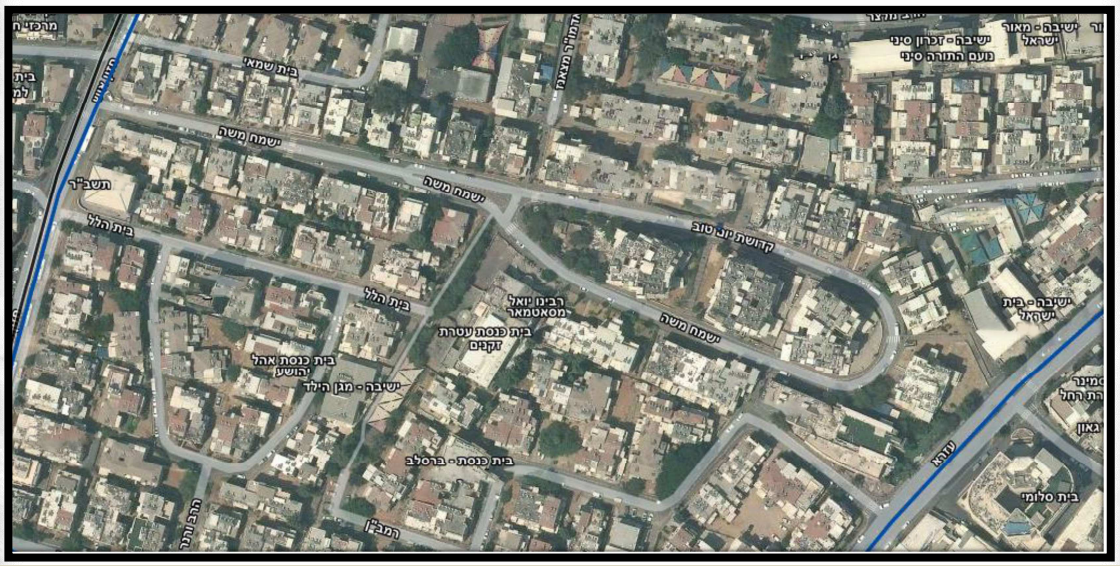
ולכאורה העצה היעוצה שארגוני מכירות החסד יערכו 'היתר עיסקא', ובטופס הזמנה שיהיה מצויין שהמכירה מתנהל לפי ההיתר עיסקא שבידם, ואז לא יהיה בזה שום חשש לפסיקה. [שהרי כאן הקונים מלווים הכסף למנהלי הארגון, והם קונים עם כסף זה הסחורה, והרי זה באמת עיסקא].

והנה מהמעט שבירנו, לא תמיד יש להנהלת מכירות החסד היתר עיסקא, ויש לעוררם בדבר החיוב לעשותו. דבלא"ה נמצא שכל הקונים במכירות החסד ומשלמים מראש נכשלים ח"ו באיסור ריבית.

ומכאן הקריאה יוצאת לכל הקוראים החשובים העוסקים בהלכות ריבית שיאירו עינינו ויישמח ליבנו, האם יש איזה היתר לכתחילה בקניות החסד, שלא יהיה בזה חשש פסיקה, ללא היתר עיסקא, אנא תודיענו כדי שנוכל לבררה. ותורה היא וללמוד אני צריך. ואם מסכימים להנ"ל שיעוררו לעורכי מכירות החסד לערוך היתר עיסקא כנ"ל.

תורתך עשעוני
מסע נפלא באופן עשיית העירוב בזמנינו
שבילי העירוב
לרגל לימוד מס' עירובין במסגרת חברותינו
ע"נ ע"י הרה"ג ר' שמשון יואל בראך שליט"א
מו"ץ בקהלתינו הק'

מסע נפלא באופן עשיית עירוב המהודר של שיכון קרית יואל בני ברק [א]

לרגל לימוד מסכת 'עירובין' ע"י אנשי שלומינו די בכל אתר ואתר במסגרת חבורת 'תורתך שעשועי' אמרנו דבר בעתו מה טוב, להתבונן באופן עשיית העירוב לפי המבואר בגמרא, להמציאות שעושים בזמן הזה. לדעת ולהבין איך נבנית העירוב.

בס"ד במאמרים הבאים נלמד ביחד אופן העשיית עירוב המהודר בשכונתינו שיכון קרית יואל דסאטמאר בני ברק, רחובות ישמח משה וקדושת יו"ט. ובתוך הדברים נלמד הרבה יסודות מדיני העשיית העירוב. בבחינה של 'לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא'. וכן היתרון בעירוב המהודר דשיכון, שלכו"ע אינו רשות הרבים מה"ת [אע"פ שרחבה ט"ז אמות], ואפשר לסמוך על זה לכתחילה. [ולכן לכו"ע מהני צורת הפתח ואין צריך דלתות].

ומכאן הקריאה יוצאת להקוראים החשובים אם יש לכם איזה הערה או הארה, או תשובות להשאלות חכם שיובא במאמרים הללו אנא אל תמנעו טוב ותשלחו הערותיכם במייל: C054856297@GMAIL.COM

[א] איזה מבוי נחשב שכונתינו

בראש ובראשונה לפני שנלמד על העירוב, הבה נתבונן באיזה הגדרה ד'מבוי' נחשב שכונתינו.

למדנו בגמרא שלשה סוגי מבואות:

א. מבוי סתום

מבוי שסגור בג' רוחותיו, אלא שרוח רביעית שלו פרוצה לרה"ר או לכרמלית. מבוי זה מחמת שיש לו ג' מחיצות הרי הוא רשות היחיד, ומן התורה מותר לטלטל בו, והוזרק מרשות הרבים למבוי

כזה בשבת חייב משום זורק מרשות הרבים לרשות היחיד. אלא מכיון שנפרץ ברוח ד' לרה"ר חששו חז"ל שהטלטול במבוי זה יביא לטלטול ברה"ר, ולכן אסרו לטלטל בו ד' אמות.

אופני התיקון: 1) לחי: היינו שיעמיד עמוד בעובי כל שהוא, גבוה עשרה טפחים, וצריך להעמידו סמוך לאחד מכותלי המבוי במרחק של עד 3 טפחים. 2) קורה: היינו קורה שמניח אותו על גבי כותלי המבוי בכניסה למבוי. הקורה צריכה להיות ברוחב טפח, וכן צריכה להיות חזקה כדי לקבל אריח [אריח חצי לבינה היינו טפח ומחצה]. והקורה צריכה להיות בגובה של עד כ' אמה בלבד. 3) **צורת הפתח:** היינו שמעמיד לחי מכאן ולחי מכאן גבוה עשרה טפחים, וקנה מונח מעליהם. ואי"צ שהקנה יגע בלחיים משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא. והנה שני עצות הראשונים אינו מועיל במבוי שרחבה יותר מעשר אמות. אבל צורת הפתח מהני תמיד.

ב. מבוי מפולש

מבוי שפתוח בשני ראשיו לרשות הרבים או לכרמלית, על זה מצינו בגמרא פלוגתא איך מתקנים אותו שיוכל לטלטל בתוכה, דעת חנניה דלבית שמאי עושה דלת מכאן ומכאן וצריך לנעלה. ולבית הלל עושה דלת מכאן ולחי או קורה מכאן. ולדעת תנא קמא עושה צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן, וכן נפסק להלכה כדעת ת"ק.

ג. מבוי עקום

מבוי עקום היינו מבוי מפולש אלא שאין פתחיו מכוונים זה כנגד זה, אלא הוא מתעקם באמצעיתו, באחד משני אופנים או כאות ד' או כאות ח. ונחלקו רב ושמואל בהגדרת מבוי זה, רב ס"ל 'תורתו כמפולש' ולכן יעשה בעקמימותו צורת הפתח, ובכל פתח שפתוח לרה"ר יעשה לחי או קורה, ושמואל ס"ל ד'תורתו כסתום', וצריך לעשות לחי בכל פתח הפתוח לרה"ר, ובעקמימותו יש שני פירושים ברש"י מה צריך לעשות. **להלכה פסקינן כרב דתורתו מפולש.**

*

והנה בכניסה להשיכון מצד רחוב חזון איש, כיון שרחבה יותר מעשר אמות, לא מהני לחי או קורה, רק צורת הפתח. **ובאמת בכניסה לשיכון יש צורת הפתח, של שני לחיים בגובה 10 טפחים,** וחוט המחובר להבתים משני הצדדים [אופן עשיית 'צורת הפתח' יש בזה 3 אופנים איך עושים. ויבואר אי"ה בהמשך היתרון של כל אופן ואופן].

מה התועלת ב'דיומדין' בכניסה לירושלים

במדריך הכשרות שע"י הבד"ץ העדה החרדית כתב כדלהלן: 'בכניסה הראשית לעיר [י"ם] קיימים גם 'דיומדין' ואפשרות לסגור על ידי דלתות מחסום מתחת לחוט".

וכאן הבן שואל: דהנה בגמרא (דף כא. ועוד) למדנו שלא התירו פסי ביראות 'אלא לצורך עולי רגלים בלבד', והקילו לעשות רשות היחיד מ'דיומדין' שהם אמה מכאן ואמה מכאן לכל רוח. וא"כ צ"ב א"כ מה התועלת של הדיומדין בכניסה לירושלים? התשובה אי"ה במאמר הבא.

• שאלת חכם •

והנה למעשה יש להתבונן האם השיכון נחשב כ'מבוי עקום', כפי שרואים בציור שהרחוב מתעקם. ולפי זה היה צריכים לעשות צורת הפתח בשני עקמימותם [למטה בשיכון משני הצדדים], כפי שנפסק להלכה שמבוי עקום נחשב כמפולש. והנה למעשה ליכא שום תיקון בעקמימות שלהם. וזה השאלה הגדולה האם באמת אינה צריכה להיות צורות הפתח בשני המקומות שמתעקמים...

המשך המסע במאמר הבא אי"ה

ה' ישמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום!

שמירה

• לימי הקיץ ולכל ימות השנה •

Yossi Goldberger | 917.549.4378

פארגעסט נישט:

רבי מאיר בעל הנס
איז די וויכטיגסטע זאך
מיטצונעמען סיי וואו איר
פארט, אין די קאנטרי
אדער אויף וואקאציע!

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

אור תורתו של רבי מאיר

סיפר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זללה"ה, שהרה"ק רבי מאיר הגדול השאיר אחריו בכתב יד קדשו חיבורים גדולים ונוראים בשם "אור תורתו של רבי מאיר" על התורה בדרך פרד"ס, ועל ש"ס חידושים נפלאים, ובאיזהו מקומן של שבחים ציין בסוף המאמר, עד כאן אמר לי מט"ט (המלאך מטטרו"ן), ע"כ אמר לי מיכאל, ע"כ אמר לי גבריאל, ונכדיו הקדושים ניסו לסדר כתבי קדשו לדפוס ופתאום הבערה ללהב יצאה ונשרפו הכתבי קודש.

'מליצי אש' (כ"ב אב)

ח"ב דף מ"ג ע"א

אם אסק שמים

גודל כח הרה"ק רבי מאיר ז"ל, עד שכתב עליו בספר דגל מחנה יהודה מהרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זללה"ה, כי היה בכוחו להוריד שרי מעלה.

'מליצי אש' (כ"ב אב)

דמטמרין גליין ליה

הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע כאשר ישב פעם עם תלמידיו בעת סעודה שלישית, הוציא לעניהם את צנצנת המן אשר הניח משה למשמרת, ואמר להם, ראו בני, זהו הלחם אשר האכילנו ה' במדבר, ואם תעבדו את ה' כראוי, תזכו שיושפע לכם שפע מצנצנת המן הזה, ולא יחסר לכם כלום, אף שצנצנת המן נגנז מאתנו, אבל מעיני צדיקים הק', לא היה שום דבר מכוסה ומוסתר, כמו שהיו צדיקים אשר זכו להיטהר באפר הפרה שנגנז ע"י מדבר קדמות להחיד"א מערכת א' אות כ"ה כי שום דבר לא היה טמון ומכוסה מנגד עיניהם.

'עבודת עבודה' ח"ב עמ' ס"ט

רב רבנן

בין תלמידיו הקדושים של הרה"ק רבי מאיר הגדול ז"ל נמנין הרה"ק איש אלקים רבי שבתי מראקשוב בעל סידור ר' שבתי, וכן מקובל אצל צדיקי קשישאי כי בכל מקום שמובא בסידור רבי שבתי ז"ל סתם 'מורי' כוונתו על הרה"ק ר' מאיר הגדול מפרעמישלאן ז"ל, כן נמנין בין תלמידיו הרה"ק ר' מענדלי מפרימישלאן, והרה"ק רבי פייבוש מגלאשיוועץ ז"ל.

מליצי אש

כ"ב מנחם אב

הרה"ק רבי מאיר הגדול מפערמישלאן זי"ע

רבינו נולד בשנת תע"א לאביו רבי יעקב איש תם מפרעמישלאן משלשלת היוחסין - וכעדות המגיד הקדוש מזלאטשוב זללה"ה שמבית שני לא פסקה רוח הקודש משלשלת קדושה זו - בן אחר בן עד רבי יעקב מירוויש מקורביל בעל השו"ת 'תשובות מן השמים'. בנעוריו עסק רבינו במסחר ומעקלעריי, והגויים קראו לו מאיקו (מאיר) ספאוועדליווי (הנאמן). היה מתלמידיו הראשונים של הבעש"ט הק' זיע"א עוד קודם התגלותו והיה נקרא תלמיד חבר, היה בידידות עם הרה"ק רבי יצחק מדרהאביטש, והרה"ק רבי שבתי מראשקוב. והרה"ק רבי משה פאסטאך ז"ל זי"ע, והם אלו אשר בראשות הבעש"ט הקדוש זי"ע עקרו מן העולם כת הכופרים הפראנקיסטען בהויכוח בלעמבערג, הרה"ק רבי מאיר זכה לתלמידים גדולים, וגאונים וקדושים הסתופפו בצל קדשו, נסתלק ביום ד' לסדר "והלכת אל המקום אשר יבחר ד' אלקיך בו" (ראה) כ"ב אב תקמ"א (וי"א שבשנת תקל"ג) לפ"ק, ומנו"כ בפרעמישלאן.

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

רבי מאיר בעל הנס

הרה"ק איש אלקים מרן רבי ר' מאיר הגדול מפרעמישלאן זי"ע, זקינו של הגה"ק ר"ר מאיר"ל המפורסים בדורינו, נסע פעם אחת במוצאי שבת קודש מפרעמישלאן למעזיבוז (ע"י קפיצת הדרך כי ממעזיבוז עד פרעמישלאן הוא יותר ממאה פרסאות), וכאשר ראהו ריעו ועמיתו הבעש"ט הקדוש והנורא זי"ע נעשה ביניהם שמחה גדולה (וידוע המעשה בעת שהי' הבעש"ט בפרעמישלאן אצלו והמתיקו סוד יחד דברים העומדים ברומו של עולם, כמובא בספרו גדולת רבינו הבעש"ט דף מ"ג ובס' דברים ערבים ובס' טעמי המנהגים), ואמר ה גה"ק ר"ר מאיר"ל זי"ע להבעש"ט הק' זי"ע, באתי אליכם על סעודת

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

כי בשם קדשו בטחנו

שמעתי מרבי מאיר זלה"ה מפרומישלאן שבהתחלת התורה תיכף מרמז על הבטחון, כי ר"ת מאלו ד' תיבות ב'ראשית ב'רא א'להים א'ת, הוא ר"ת ב'ך ב'טחתי א'ל א'בושה (תהלים כ"ה כ'), ולמפרע א'שרי א'דם ב'וטח ב'ך (תהלים פ"ד י"ג), כי הוא באמת יסוד הראשון לעבודתו יתברך, ודפח"ח.

'ברית אברם' ח"א עמ' ד'

משכהו לביהמ"ד

'אם בחקתי תלכו (ויקרא כ"ו ג'). אא"ז הרה"צ רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זצ"ל, פירש הכתוב 'אם בחקתי תלכו' עפ"י דברי רז"ל (סוכה נ"ב:) 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש', ועל פי הגמ' (ברכות ה'.) 'יזכיר לו יום המיתה', והכל מרומז בתיבת 'אם' על דרך זה א"ם ר"ת א'תא מ'נוול, א"ם ר"ת א'ורייתא מ'שכהו, א"ם ר"ת א'זל מ'וטב, א"ם ר"ת א'ם מ'אן, א"ם ר"ת א'זכור מ'יתה.

אור המאיר - בשם יו"ח ז"ל ממה שראו בכתי"ק

הבן יקיר לי אפרים

וליוסף ילד שני בנים (בראשית מ"א, נ') כאן כתיב "ילד שני בנים", והתם כתיב "ולציון יאמר איש ואיש ילד בה" (תהלים פ"ז, ה'). רמז למה שאמרו ז"ל (מדרש תהלים ס, ג) שמשיח יהיה בן אפרים, מבניו של יוסף הצדיק ע"ה.

אור המאיר - בשם יו"ח ז"ל ממה שראו בכתי"ק

יראה קודמת לחכמה

למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות י"ג, ט') נוכל לומר פירוש בפסוק, מלת "בפיך" הוא אותיות "בפי כ"ף", כלומר מאותיות שהוא לפני כ"ף דהיינו יו"ד, כי היו"ד רומזת ליראה, כמאמר הזוה"ק, כלומר, מי שרוצה ללמוד תורת ה' צריך להיות [ביראה].

אור המאיר - בשם יו"ח ז"ל ממה שראו בכתי"ק

מלוה דמלכה והבאתי רפואה שלמה לבתכם אדלי, (אמם של האחים הקדושים הדגל מחנה אפרים, והרבי ר' ברוך ממעזבוז, ואז היתה מוטלת חולה על ערש דוי ר"ל) ורצוני אשר בתכם הצדיקת אדלי תבשל המאכלים לסעודת מלוה דמלכה, והשיב לו הבעש"ט הק', הנכם חשוב מאד אצלי אבל תימה אם תוכל בתי אדלי להקים ממטתה לבשל כי היא בעלת יסורים, אעפ"כ אלך לשאול אותה, כי לעשות רצון צדיק חפצתי, וכאשר סיפר רבינו הבעש"ט לבתו הצדיקת אדלי מהאורח הק' רבי ר' מאירל מפרעמישלאן שבא דייקא על הסעודת מלוה דמלכה ורצונו שהיא תבשל, השיבה לאבי' הבעש"ט הק' שמרגשת הטבה ורוח חדשה נולד בקרבה וקמה ממיטתה לילך לבית התבשיל ואז היו האחים הק' הדגל מחנה אפרים והרבי ר' ברוך ממעזבוז, (תאומים) בתוך עריסה סמוך למטת אמם הצדיקת אדל, פתאום התחיל ילד אחד לבכות ולקחתו אמו על ידה האחד ותיכף התחיל לבכות גם הילד השני ולקחתו אמו על ידה השני' אחר זה נטה הכותל ליפול, ונזדזע הכותל ונפלו כל האבנים על המטה והעריסה שהיו הצדיקת אדלי ושני בני' שוכבי' שם, ולולי היא היתה שם עם הבנים היה אסון ר"ל, ונתפלא מאוד מרן הבעש"ט הק, ואמר לזקיני הק' ר"ר מאיר"ל אתם באתם להציל את חיי בתי עם שני בני' אתם ראיתם זאת ברוח הקודש, והנכם שליחא דרחמנא ומגלגלין זכות ע"י זכאי משמיא קא זכו לכם להציל נפשות קדושות כאלו אשר העולם יאיר מגודל קדושתם, ואין להתפלא מדוע נעלם זאת מהבעשי"ט הק' זי"ע להציל את בתו הצדיקת עם שני בני' הק' והנה כי כן יתפלא הקורא איך נעלם מזקיני הגה"ק ר"ר מאירל מפרעמישלאן מעת הי' בנו הקדוש רבי ר' אהרן ארי' זי"ע מוטל חולי, ובעת שהי' אצלו הבעש"ט הק' בביתו בפרעמישלאן הביא לו רפואה כו' כי מענינים גבוהים ורמים בסוד קדושים.

סיפורי קודש בסוף הספר ספה"ק דגמ"א

הבוטח בה' חסד יסובבנו

בנעוריו עסק הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן זיע"א במסחר ומעקלערי, אף הגויים, בידעם ישרותו, אהבו להתעסק רק איתו וקראו לו 'מאירקו ספראוועדליווי' (מאיר הנאמן), לימים אמר רבי מאיר בעוסקי במסחר סימן הוא שאיני שלם בבטחוני בה' הזן ומפרנס לכל, ולכן עזב את המסחר והתיישב באהלה של תורה, וחי בדחקות רבה, פעם הגיע גוי לשוק וחיפש את מאירקו ספראוועדליווי בכדי למכור לו כוורת דבש שבידו סוחרים רבים רצו לקנותה אבל התעקש למכרה רק לרבי מאיר, כל היום חיפש אחריו והיות שלא מצאו נסע חזרה לביתו עם הכוורת בידו, אשתו יעצה שלמחרת יסע מיד לביתו כי אולי חולה הוא, למחרת נסע הגוי ישר לביתו של רבי מאיר והיות שישב בבית המדרש הלכה הרבנית לבשר לו שמן השמים הזמינו לו פרנסה טובה עד לבית ענה לה שיבא בגומרו את השיעור בהגיעו הביתה ושאל מה מחיר הכוורת ענה לו הגוי שסומך עליו וכמה שיתן יהיה מקובל בעיניו, רבי מאיר נקב סכום גבוה, אך לא היה בידו אפילו פרוטה אחת, שכנה לוותה להם את הסכום וקנו את הכוורת, כשהלכה הרבנית להוציא דבש חשכו עיניה בראותה שאין בכוורת יותר משכבה דקה של דבש, ומתחתיו עץ, פרצה בבכי מאין תשלם את החוב, הרגיע

אותה רבי מאיר נמכור את הבית ונוכל לשלם את החוב, כאשר בדק שוב בכוורת מצא שמתחת לעץ ישנם מטבעות רבות של זהב, ואמר אין להנות ממעשה ניסים, ופיזר נתן לאביונים לאחר כמה ימים חזר הגוי ושוב רצה למכור דבר מה שאלה אותו הרבנית מאין קנה את הכוורת סיפר לה הגוי שהיה ביער וראה דבורים יוצאים מגזע עץ, קטע את העץ ומצא את הכוורת, רבי מאיר"ל מפרעמישלאן נכדו של רבינו בספרו את הסיפור סיים ואמר, המטבעות הללו צברו שרים גדולים עבור רבינו בזכות גדול מדת הבטחון שלו.

'ימי זכרון', אב עמ' קל"ד

הזהרו בגחלתן

שמעתי מדודי הגה"צ זצ"ל בתחילת המלחמה כשנמלט היה בפרעמישלאן, על ציונו של הרה"ק רבי מאיר זי"ע, ושאל על מקום מנוחתו של הרה"ק רבי מאיר הגדול זי"ע, ואמרו לו שהוא נטמן בביה"ח הישן, ופנה לשם וראה שגדל שם קוצים וכיסה את כל המצבות לבד מהמציבה של הרה"ק רבי מאיר הגדול זי"ע, ועוד צדיק אחד, וסיפרו לו הגויים שם, שהם החריבו כל המציבות שם ולקחוהו להצטרכיותם, וכשהגיעו למצבת הרה"ק רבי מאיר הגדול זי"ע, אזי הכומר שהוא הנהיג כל זאת, נחלה בסטראוק ל"ע, והבין שהגיע לו על חילול המצבות, וקיבל ע"ע שלא ליגוע בהמצבות שנשארו, וקיבל על עצמו לגדור המקום וקיבלו על עצמם שיש רשות ליהודים להגיע לשם להתפלל בלא קבלת רשות מהם, ואף לדרוך על שדות התבואה שמסביב.

יפה שיחתן

והאנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים

בימי הבעש"ט הק' זללה"ה נתוועדו יחדיו פעם אחת ה' צדיקי יסודי עולם, נגלים ונסתרים, לקרב את הגאולה השלימה המקווה, הלא המה, הבעש"ט הקדוש, והרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימשלאן והרה"ק רבי משה פאסטיץ אחי רבי מאיר הגדול שהיה צדיק נסתר, והרה"ק רבי שבתי מראקשוב (בעמ"ח הסידור עפ"י האריז"ל והבעש"ט), והרה"ק רבי צבי פאטיקער מצדיקים נסתרים, וכולם נקבצו בבית אחד בקצה כפר קטן, וכאשר הרגיש בזאת הס"מ, שע"י ה' צדיקים אלו יבוא סופו המר, התחפש לאיש מאנשי העיר, והלך תיכף להודיע לשר העיר, שה' יהודים נתוועדו מחוץ לעיר בחורבה אחת, לטכס עצה לשרוף את העיירה כולה, וכשמוע זאת שר העיר, שלח מיד את משרתיו כדי לתופסם, אבל הצדיקים האלו הרגישו בזאת, ועשה כל אחד ואחד פעולה שיעשה רואה ואינו נראה אך הצדיק רבי מאיר הגדול לא אוה להשתמש בשמות הקדושים, ולכן לא עשה שום פעולה, וכבוא השלוחים לא מצאו כי אם אותו יהודי, ולקחו אותו, ואסרו אותו יד לרגל ויד לרגל והושיבו אותו על עגלתם והובילוהו לבית האסורים, אולם על אם הדרך עלה בדעת הרה"ק רבי מאיר אם לא יזיק לו הענין הלז לעבודת השי"ת, ונזכר, שאם לא יעזבו אותו עד למחרת בבוקר, לא יוכל ח"ו להניח תפילין, התיישב בדעתו, וירד מעל העגלה. והאנשים אשר סבבוהו הוכו בסנורים מגדול ועד קטן ולא ראו בירידתו.

'שער האותיות' עמ' י"ז

האדם נברא לשבר הטבע

ויאמר וגו' מעט צרי וגו' (בראשית מ"ג, י"א) סיפר לי איש מהימן, שראה כתי"ק של הה"ק מהר"מ מפרמישלאן זצלה"ה זכותו יגן עלינו במכתב אחד בזה"ל: יעקב אבינו ע"ה אמר לבניו, "מעט צרי". למה מעט ולא הרבה. כי ראוי למעט הטבע בכל מה דאפשר, עכ"ל הקדוש ששמעתי. ועל תיבת צרי ועל תיבת הטבע היה נקוד בכתי"ק, ומובן כוונתו הקדושה כי הטבע בגימטריא אלקים ובמילוי יודי"ן בגימטריא צרי.

אמרי מהרז"ל - באלחוב

כי בשם קדשו בטחנו

שמעתי מרבי מאיר זלה"ה מפרומישלאן שבהתחלת התורה תיכף מרמז על הבטחון, כי ר"ת מאלו ד' תיבות ב'ראשית ב'רא א'להים א'ת, הוא ר"ת ב'ך ב'טחתי א'ל א'בושה (תהלים כ"ה כ'), ולמפרע א'שרי א'דם ב'וטח ב'ך (תהלים פ"ד י"ג), כי הוא באמת יסוד הראשון לעבודתו יתברך, ודפח"ח.

'ברית אברם' ח"א עמ' ד'

השמיעיני את קולך

כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים (שמית ל"ג, ט') נוכל לומר פירוש בפסוק, כי כשאני מצרף מלת "יד" למלת "חזקה" כזה, "יד חזקה", גימטריא קל"ד. ועם שני תיבות של "יד חזקה", גימטריא קו"ל, כי מכח קול יצאו ישראל ממצרים, "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל" (שמות ו', ה').

אור המאיר - בשם יו"ח ז"ל ממה שראו בכתי"ק

רמיזא דחכמתא

'ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה' (שמות י"ג י'). נוכל לומר, ר"ת של ה'זאת ל'מועדה מ'ימים י'מימה הוא מיל"ה בצירוף האותיות, כלומר מכח המילה הוא מצות תפילין גם כן, כי חז"ל אמרו (פרדר"א כ"ט) מכח מצות מילה יצאו ישראל ממצרים, ותפילין הוא זכר ליציאת מצרים הרי מכח מילה בא גם כן מצות תפילין, כי אם לא היתה מצות מילה לא היתה גם כן מצות תפילין.

פנים מאירים - בשם יו"ח ז"ל ממה שראו בכתי"ק

נאמנים פצעי אוהב

שמעתי מהברכת אברהם שהיה מספר זאת לקהל אנ"ש כמה וכמה פעמים, פעם היה הר"ר מאיר הגדול מפרמישלאן זללה"ה (או אצל בנו הרה"ק רבי ארון לייב זללה"ה) באיזה בית הכנסת, ואיש אחד עשה לו בזיונות גדולים ולא השיב לו שום דבר, ורק כאשר חזר הרה"ק הר"ר מאיר לביתו קרא את הגבאי שלו ומילא לו חבילה גדולה של כל מיני ממתקים ומתנות שילך למסור אותם לאיש בבית הכנסת שעשה לו הבזיונות ותמהו על כך החסידים ושאלו את רבם, בשלמא מה שהרבי לא ענה לו כלום היה בזה מעביר על מדותיו, אבל למה לשלוח לו מתנות ומעדנים כאילו עשה לו טובה גדולה, ענה להם הצדיק, כשיש קיטרוג על איזה יהודי בשמים לפעמים גוזרים עליו להסתלק מן העולם אבל באים מליצי היושר וממליצים עליו זכותים ואומרים שדי יהיה לו אם יחלה וזה יהיה במקום מיתה, ואח"כ באים עוד מליצי יושר ואומרים שגם זה יותר מדאי בשבילו, ודי אם יקבל בזיון גדול ובזה יקבל את ענשו הראוי לו, אם יקבל את הביזיון באהבה ולא יענה למבזהו כלום, ואמר הר"ר מאיר לחסידיו, עכשיו בוודאי תבינו, כי באם נחליתי, הגם שהייתי מתרפא אח"כ, אבל כמה יסורים ועגמת נפש היו עוברים עלי ועל אנשי ביתי ולהמקורבים וגם כשאני יבריא הלא ישארו איזה מיחושים ולא אתרפא לגמרי ח"ו, ואיש זה שעשה לי הבזיונות הלא הציל אותי שלא אסתלק מן העולם ושלא אחלה, וכמה שכר מגיע לו, ולכן שלחתי מתנות ומעדנים האלו. וסיים הר"ר מאיר ואמר, לפעמים רואים הוריו או רבותיו בעולם הבא, שלבנם או תלמידם בעוה"ז תלוי קיטרוג גדול, והם מתפללים עליו מאוד שיפטר רק בבזיון ויוטב לו, ואז אם יש לו שכל הוא מקבל את הבזיון באהבה והכל על מקומו יבוא בשלום, והוא פטר עצמו עם הבזיון ויוטב לו, אבל אם אינו מקבלו באהבה וגם עונה למבזהו דברים, הרי הוא שם את תפילות הוריו ורבותיו לצחוק ותפילתם היתה בחינם ח"ו

"יהי אור" אות מ"ו

קשוט עצמך תחילה

כאשר אור קדושתו של רבינו הגדול התחילה להאיר ונהרו אליו חסידים ואנשי מעשה להתברך ממנו ולדרוש אלקים, ופעם אחת בא רבינו לעיר אחת והזמינו אותו שם לסעודת ברית מילה שהיה אז אצל גביר אחד הרב דמתא שהיה מראשי מתנגדי הבעש"ט הקדוש זי"ע ישב בראש השלחן והרה"ק רבי מאיר זי"ל ישב מן הצד למטה וחסידיו של הרה"ק סבבו אותו לשמוע בקול דברו. והיה אז ראש חודש ואמר הרב הקדוש ר' מאיר לחסידיו כי יזמרו המזמור ברכי נפשי (כמבואר בזה"ק פר' ויראא צ"ו, שבכל ר"ח אומרות נשמות הצדיקים בג"ע מזמור זה ועיין שם פ' תולדות קל"ד ע"ב) ולהרב דמתא חרה אפו על הרה"ק רבי מאיר על שמתנהג בחסידות ע"ד הבעש"ט ז"ל ואמר הרב דברי תורה שהי' בהם קנטור להרה"ק רבי מאיר ואח"כ ברכו ברכת המזון אבל אחרי כן התיישב הרב כי לא נכון עשה לקנטר את הרה"ק, ורצה לפייסו הלך וישב אצלו, ואמר להרה"ק, די ווטלט זאגט אז איהר קענט לערנען נו זאגטס א דבר תורה, ובזה רצה להפיס דעתו הקדושה.

פתח הרה"ק ר' מאיר הגדול ז"ל ואמר: מיר ווילין זאגין מענינא דיומא פון דעם זמר ברכי נפשי וואס מיר האבען געזונגען לכבוד ראש חודש; שטייט דארט יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב איז טייטש יצא אדם לפעלו ולעבודתו, קודם כל דארף מען יוצא זיין מען זאל מתקן זיין די אייגענע מעשים, דערנאך איז דא א וויטערע עבודה 'עדי ערב' וויל כל ישראל ערבים זה בזה קען מען זיך נעמען יענעם מתקן זיין, אבל כל עוד שלא תיקן האדם את עצמו אין יוכל לתקן אחרים ולהדריכם תורת ה' כביכול. והדברים האלו נכנסו ללבו של הרב העיר ההוא, והרבה לדרוש ולחקור מהרה"ק ר' מאיר להבינו עבודת הש"י על דרך הבעש"ט, ואח"כ ביקש ממני כי יתקן לו דרכי התשובה אמר לו הרה"ק כי יסע להבעש"ט הקדוש ז"ל, ונסעו יחדיו להבעש"ט ונעשה הרב הנ"ל מאנשי חסידי הבעש"ט זללה"ה.

פאר וכבוד

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **אברהם צבי געלבשטיין** ז"ל

בן הרה"ח ר' יושע אייזיק ז"ל

נלב"ע כ"ג מנחם אב

הונצח ע"י נכדו ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר יושע געלבשטיין הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

י"ט מנחם אב

הגה"ק רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק זי"ע

הגה"ק רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק זי"ע נולד בשנת כת"ר לאביו הגה"ק רבי סענדר ליפא מזידיטשוב זי"ע בנו בכורו של הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע, מסופר שבעת אירוסי אירוסי הוריו שאל מהרי"א מזידיטשוב זי"ע את המיועדת להיות כלתו, איזה מתנה היא רוצה לקבל ממנו, והשיבה לו: רוצה אני בנים טובים וצדיקים, ונתפעל הרה"ק ממבוקשה וכעבור כמה דקות השיבה בחרדת קודש בנוסח זידיטשוב: האסט געפויעלט, האסט געפויעלט . . . משחר טל ילדותו ספג תורה וקדושה בבית אביו הק', ותחת כנפי זקינו הגדול מהרי"א מזידיטשוב זי"ע אשר האציל עליו מהודו והראה לו חיבה יתירה, בהכירו ברום נשמתו, ולמרות שבעת פטירת זקינו הק' היה רק כבן י"ג שנה, זכה לקבל הימנו מלוא חפניים, ואף לימים בהנהגתו באלעסק לא שינה רוב מנהגיו ממנו ואף תפילתו היתה בנוסח ובנעימת זידיטשוב.

כשנכנס לעול התורה והמצוות זכה בו הגה"ק ר' יצחק מאלעסק זי"ע בנו הגדול של הגה"ק ר' חנוך העניך דוב מאלעסק זי"ע בעל ה"לב שמח", כחתן לבתו יחידתו לאחר נישואיו המשיך להתעלות בצל זקינו הק' ה"לב שמח" שהכיר והעריך מיד בתורתו חסידותו וקדושתו ומצא בו כלי מחזיק ברכה, ואכן מלאו על כל גדותיו כי נפשו נקשרה בנפשו, ומסופר שפע"א התבטא ואמר שברצונו שלאחר מאה ועשרים שנה של בני הרה"ק ר' יצחק זי"ע ישב חתנו על מקומו בהנהגת העדה ואף ציוה לכתות קאנסוס (כתב רבנות) על כך שנכדו זה יכהן באלעסק, ועל אף שהיה הדבר לפלא שהרי היה לו בנים ונכדים גדולים והוא היה אז אברך צעיר לימים.

בשנת תרמ"ד נחשכו שני המאורות הגדולים, במוצאי יוהכ"פ בתחילת השנה נפטר הרה"ק רבי סענדר ליפא מזידיטשוב, ובאחרית השנה ביום ב' אלול נסתלק ה"לב שמח" זי"ע, כמובן שחסידי אלעסק נתנו עיניהם על בנו הגדול הרה"ק ר' יצחק זי"ע, ברם הוא הקדוש אשר נבחר סירב ברוב ענוותנותו ולא רצה לקבל עליו את עול ההנהגה ואף גמר אומר להשתקע בארה"ק, וכשהפצירו החסידים בו שמשאירם כצאן בלי רועה השיב להם: "חתני עובד את ה' באמת הוא ראוי לישב על כסא אבי", ואמנם כאשר בדרך עלייתו לארה"ק שבת בבעלזא, ובהוראת דודו הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע ביטל רצונו ונתעטר אז בכתר האדמורו"ת וחתנו נבחר אז לשמש כדומ"ץ באלעסק, ביום כ"ד אדר שנת תרס"ד עם הסתלקות חותנו עבר אליו שבט ההנהגה באלעסק בעת מלחה"ע הראשונה עבר ללעמבערג ושם ישב עד יומו האחרון עלי אדמות יום י"ט אב תרפ"ג ושם מנוחתו כבוד.

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל"ט

י"ט אב

- רבי אבי עזרא זעליג מסטרי ב"ר חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא - תרמ"ה
- רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק ב"ר אלכסנדר יו"ט מזידיטשוב - תרפ"ג
- רבי מנחם נחום מבאיאן - טשערנוביץ ב"ר יצחק - תרצ"ו
- רבי יהודה יחיאל מרוזדול ב"ר פנחס חיים - תרצ"ז

כ' אב

- רבי אליעזר מאזיפאלי ב"ר יהודא צבי מסטרעטין - תרכ"ו
- רבי שלום יוסף ממילניצא ב"ר נחום דוב בער מסאדיגורא - תרפ"ז

כ"א אב

- רבי אלכסנדר מקאמארנא ב"ר יצחק אייזיק מכפר סאפרין - תקע"ח
- רבי דוד מזאבלאטאב ב"ר מנחם מענדל מקאסוב - תר"ח
- רבי ארי' לייב ב"ר שלמה מראדאמסק - תר"נ
- רבי חיים מבריסק ב"ר יוסף דוב - תרע"ח

כ"ב אב

- רבי מרדכי בן הלל (מרדכי אחר הרי"ף) - ה"א ע'
- רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן ב"ר יעקב - תקל"ג

כ"ג אב

- רבי בנימין אהרן סלוניק אב"ד פודהיץ ב"ר אברהם (משאת בנימין)- ש"ע
- רבי דוב בעריש גוטליב ב"ר יעקב (יד הקטנה על הרמב"ם) - תקנ"ו
- רבי צבי ב"ר יעקב יצחק (החוזה) מלובלין - תקצ"א

כ"ד אב

- רבי ארי' לייב מקראקא ב"ר יהושע בעל מגיני שלמה - תכ"ד
- רבי נתן נטע אייבישיץ ב"ר יהונתן - תקמ"ט
- רבי אפרים זלמן מרגליות ב"ר מנחם מאניש (מטה אפרים) - תקפ"ח
- רבי אברהם אולמאן אב"ד לאקנבאך ב"ר שלום חריף - תר"ט
- רבי יעקב יוסף מגלאגוב ב"ר מנחם מענדל - תרל"ד
- רבי שלום היילפרין מוואסלוי ב"ר דוד - ת"ש

כ"ה אב

- רבי ישכר בער מזלאטשוב ב"ר יהודה לייב (מבשר צדק, בת עיני) - תקנ"ה
- רבי אברהם חיים מלינסק ב"ר נפתלי צבי מראפשיץ - תקצ"א
- רבי יעקב משולם אורנשטיין ב"ר מרדכי זאב (ישועות יעקב) - תקצ"ט
- רבי יוסף דוד מאליק ב"ר צבי ארי' - תר"ט

כ"א מנחם אב

הגה"ק רבי אלכסנדר אייכנשטיין מקאמארנא זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי אלכסנדר אייכנשטיין זי"ע נולד בשנת תק"ל לאביו הרה"ק ר' יצחק אייזיק בכפר סאפרין שבגאליציע מבני בניו של התויו"ט, ר' יצחק אייזיק היה איש צדיק ומורם מעם אך מעולם לא נהג ברבנות והיה נוסע אל החוזה מלובלין זי"ע, זכה לנטוע חמשה ארזים בכרם בית ה' הלא המה האחים הקדושים: ר' צבי הירש מזידיטשוב, ר' משה מסאמבור, ר' סנדר מקאמארנא, ר' ישכר בעריש מזידיטשוב, ור' ליפא מסאמבור. מסופר, שלעת זקנותו נאנח פעם ר' יצחק אייזיק לפני זוגתו הרבנית ואמר בענווה: הנה אנו הולכים בדרך כל הארץ ואיך נעלה אל אבינו שבשמים כשבידינו אין מאומה, ענתה לו הרבנית בחכמה: במסל"ה נעלה (במדבר כ' י"ט) ורמזה לו שבכח תורתם של בניהם יעלו, שהרי אותיות במסל"ה הן ר"ת שמות הבנים הק': ב'עריש, מ'שה, ס'נדר, ל'יפא, ה'ירש. אמו היתה צדקנית ודרכה היתה שהוליכה את בני' לתפילה בכל יום וזירזה אותם שיתפללו בכוונה ובהתלהבות, ובחזרם היתה בוחנת על מצחם אם יש זיעה שם וכך ידעה אם התפללו בהתלהבות, בהיותו כבר שבע שנים כבר היו שגורות על פיו שלש הבבות (בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא) עם כל השיטות עד השו"ע והמפרשים, בנו בהקדמת ספרו "זכרון דברים" מביא שאביו הק' העיד על עצמו שבשנות חייו הקצרים עבר שבעה פעמים את הש"ס כולו עם כל השיטות כנ"ל.

מתחילה כיהן כאב"ד זידיטשוב וזורובנא ובשנת תקע"ב תקע אהלו בקאמארנא, מגדולי תלמידיו היה הרה"ק ר' יהודה צבי מראזלא זי"ע, כל ימיו התפרנס בדוחק מיגיע כפיו והיה ימים שמצבו הגיע עד פת לחם ממש, ובכל זאת לא מש מאהלה של תורה, פע"א היה הדוחק גדול עד כדי כך שגם לבנו הקטן לא היה מה לטעום משך שני ימים, ובכדי להפיג את צער הילד למד עמו "שלש מדות בנערה" (כתובות מד.) ע"פ פשט ואח"כ ע"פ קבלה, ואת בנותיו הרגיע ואמר להן: בנותי, מצב זה לא ימשך זמן רב, לא יותר משבעים שנה.

במוצש"ק כ"א אב שנת תקע"ח השיב את נשמתו ליוצרו "ביחוד נפלא ובמסירות נפש כמו עשרה הרוגי מלכות" כן מובא בס' היכל הברכה פר' שלח שכן אמר החוזה מלובלין זי"ע בחלום לאחיו הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, ומנו"כ באוהעל ונספד ע"י מרן הישמח משה זי"ע וצוה שבבוא היום יקברו אותו לידו, על מצבתו חרות: פה טמון איש צדיק ות"ח מופלג ואב בי"ד הישראלי ה"ה הרב הגדול המפורסם מוהר"ר אלכסנדר סענדיר ב"ר יצחק זצ"ל מק"ק קאמארנא נשמתו לגן עדן עלה כ"א אב תקע"ח לפ"ק תנצב"ה.

כ"ה מנחם אב

הגה"ק רבי יעקב משולם אורנשטיין זי"ע בעל "ישועות יעקב"

מתולדותיו

הגה"ק רבי יעקב משולם אורנשטיין זי"ע בעל ה"ישועות יעקב" נולד בשנת תק"ל לאביו הגה"ק רבי מרדכי זאב זצ"ל אבד"ק לעמבערג, בגיל צעיר מאוד נתייתם מאביו ל"ע, ובעוד שלא כלו ימי המספד הקרה ה' לפניו לקחת לו לאשה את בת חותנו הרב המופלג הגביר המפורסם מו"ה צבי הירש בן הגאון מו"ה נפתלי הירץ מק"ק יערוסלוב והוא אסף אותו אל ביתו בית צדיקים והראה לו עוז ידידות.

בבית חותנו ישב רבות בשנים על התורה ועל העבודה, ומאות תלמידים התאספו אליו ולמדו אצלו תורה בשקידה עצומה, בשנת תקס"א נתנו עיניו בו קהילת זאלקווא שיבא לכהן בעירם ובהגליל כרב ואב"ד למלאות מקום הגה"ק רבי משה צבי הירש מייזליש ז"ל בן הגה"ק רבי שמשון מייזליש ז"ל אב"ד זאלקאוו, שם התחיל לעסוק בהוצאות ספרו הגדול "ישועות יעקב", ובשנת תקס"ט הוציא לאור עולם חלק הראשון על "אבן עזר", אמנם לא ארכו לו שם הימים כי בשנת תק"פ אחרי פטירת הגאון מוה"ר צבי הירש ראזאניש זצ"ל בעמח"ס "תשע שיטות" אבד"ק לבוב באו אליו ראשי הקהילה דשם שיעלה ויבוא לכהן במקום כהונת אבותיו אביו וזקינו הגאון בעל "חכם צבי", ואכן בראותו את העיר לבוב כעיר המעטירה בכתר תורה ומצא בה אנשי חיל במלחמתה של תורה גדולים חקרי לב מלאים תורה וחכמה, קיבל על שכמו לשאת בעול הרבנות, ויתקע אהלו בלבוב שם ישב על כסא כבודו, וינהג נשיאותו ברמה, והרביץ תורה בישראל ונתרבה גבולו בתלמידים ומשם זרח שמשו לכל העולם ונתפרסם בכל תפוצות ישראל לגאון הגאונים.

בשנת תקצ"ז חלה בנו יחידו, הגה"ק רבי מרדכי זאב זצ"ל והרעיש ה"ישועות יעקב" עולמות עבור רפואתו, ואף עסק בקבלה מעשית, ועשה אדם משעווה וקברו בביה"ק, ועוד דברים כאלה, אבל הגזירה כבר היתה חתומה למעלה שאין להשיב, וניטל ממנו בנו יחידו מחמד עינו ביום ו' עש"ק י"ז מרחשון תקצ"ז, אביו בכה עליו תמרורים, ואמר בהספידו: הנה אחז"ל (סוכה כט.) "חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה", ואפשר לבאר הכוונה "אינו נספד כהלכה" היינו מהליכות עולם, כי הליכות עולם הוא שהבן מספיד את האב, אבל אב שמספיד את בנו, זהו "שלא כהלכה", שלא כמנהג העולם, ועל זה חמה לוקה, ויהי כאשר גמר את דבריו התקשרו השמים בעבים וגשם עז ניתך ארצה, ויהי לפלא ולחרדת כל העם. מאז פטירת בנו יחידו לא מצא מנוח לנפשו, ויחי יעקב אחרי מות בנו שנתיים ימים ותשע חדשים, ונסתלק כ"ה אב תקצ"ט בק"ק לבוב ושם מנו"כ.

דרך כוכב יעק״ב

הי׳ מאד נערץ בין גאוני וגדולי דורו, וכולם כאחד הסכימו שהוא גאון ופוסק הדור, עד שהגאון בעל ״חוות דעת״ כותב עליו בהסכמתו ״רבן של כל בני הגולה״, פ״א נזדמנו הגאונים בעל ״חוות דעת״ מליסא והגאון ר׳ יוסף אשר עהרנבערג האבד״ק פרעמישלא זצ״ל בביתו, ובא אחד לשאול שאלה חמורה, והיות והגאון בעל ה״ישועות יעקב״ לא הי׳ אז בבית, הציא הלה את השאלה לפניהם, והתחילו להתווכח ביניהם בנידון ההלכה, וביני לביני הגיע הגאון לביתו והציע לפניו את הוויכוח, נענה ואמר עצם ספק ההלכה היא כמו שפסק הרב מליסא, אבל לא מטעמו ונימוקו, והראה להם את מקור הדברים וטעמו ממקום אחר, ונשתוממו השני הגאונים מגודל חריפותו ובקיאותו ומגודל ההשתוממות על חריפותו אחזו שני הגאונים בידו זה בימינו וזה בשמאלו ונשקו את ידיו מרוב אהבת התורה שהעיר עיניהם בהלכה.

פ״א איקלע אדם מגלילות לעמבערג לביתו של הגאון רבי מרדכי בנעט זצ״ל אבד״ק ניקלשבורג שאלו הגאון אם מכיר את הגאון ה״ישועות יעקב״, ענה הלה שאינו מכירו, נאנח הגר״מ בנעט ואמר: הוי, אנשי פולין לא ידעו להוקיר את ערך רבניהם גדוליהם, אילו הי׳ לנו גאון כהרב ר׳ יעקב אורנשטיין מלבוב, היינו מושיבים אותו על כסא זהב טהור.

גם אצל גדולי וצדיקי רבני החסידות הי׳ מאוד נערץ אם כי הי׳ מתנגד גדול לדרך החסידות, פ״א בא רב גדול לשאול בעצת הרה״ק רבי אורי מסטרעליסק זי״ע בדבר שאלה גדולה וחמורה אשר לו, שיורנו אל מי מגאוני הדרו יפנה בשאלתו, המליץ לו הרה״ק מסטרעליסק להפנות שאלתו אל הגאון ה״ישועות יעקב״, ״כי הוא רבן של כל בני הגולה, ובשמים פוסקים הלכה כמותו...״ – גם הי׳ בידידות עם הרבה מהם, כמו הרה״ק השר שלו׳ מבעלז זי״ע שהראה לו חיבה יתירה. וכן עם הרה״ק השר בית הזוהר ר׳ צבי הירש מזידיטשוב זי״ע שבכל עת בואו ללבוב הי׳ מבקר בהיכלו והשתעשע עמו בשעשועין דאורייתא, בנגלה ובנסתר, ואחרי פטירת הרה״ק מזידיטשוב הי׳ ה״ישועות יעקב״ שולח בכל שנה ושנה ביומא דהילולא סך כ״ה רו״כ לחלקם לעניים על הציון. גם הרה״ק ר׳ שלום מקאמינקא זי״ע הי׳ עמו בקשרי ידידות, ואף התכתב עמו בהלכה, והגאון ה״ישועת יעקב״ מזכירו בספריו כמה פעמים מתוך חיבה יתירה, פ״א אמר הגאון ה״ישועות יעקב״ דברי שבח על הרה״ק מקאמינקא, התבטא ואמר בזה״ל: ״בארבע פינות מוחו מונחת כל התורה כולה, בפינה אחת ש״ס בבלי וירושלמי, בפינה שניה, כל ספרי הפוסקים, בפינה השלישית כל ספרי קבלה, בפינה הרביעית כל מדרשי חז״ל וספרי אגדה, ובאמצע המוח נמצאת נקודת יראת שמים שמאירה ומהוהירה על כל הפינות, פ״א ערך הגה״ק מקאמינקא תשובה נפלאה בענין איזה היתר עגונה, ונסע ללבוב להציע תשובתו לפני הגאון הישועות יעקב, וכשבא לפניו, הראה לו הגאון סבראה מהריטב״א שבסברא זו נסתרה תשובתו, התפלא הגה״ק מקאמינקא ואמר לו הלא למדתי כעת קונטרס עגונות על בוריו עם כל הקדמונים והאחרונים ובתוכם גם את הריטב״א ולא ראיתי סברא זו, השיב לו הגאון זה לי עשרים שנה שלא עיינתי סברא זו בהריטב״א, נייתי ספר ונחזי, ויבוקש הדבר כמו שאמר הגאון ה״ישועות יעקב״, נתפעל הגה״ק מקאמינקא וקרא בהתפלאות: ״אה, דאס הייסט א גאון״. – כמו כן יש ממנו גם הסכמה על כמה מספרי החסידות כמו על ספר ״נועם מגדים״. וכן על ספר ״נחלת שמעון״ מהרה״ק ר׳ שמעון מיערוסלאב זי״ע שהי׳ עמו בקשרי ידידות כשהי׳ גר ביערוסלאב אצל חותנו כמו שכותב בהסכמה אשר כמה פעמים נשא ונתן עמו בהלכה, והשאיר אחריו כתבים רבים ונשרפו.

מלחמה לה׳ בעמלק

באותו זמן התחיל להתנצנץ נצני ההשכלה של בערלין בעיר ההגדולה לעמבערג, והיתה סכנה צפויה לדת ישראל שלא ירעו ולא ישחיתו אותן המחבלים ומשחיתים, אשר החלו לקצץ בנטיעות כרם ישראל תחת מסוה של צדקות באמרם שכל כוונתם רק לחבר התורה והחכמה, ההשכלה עם האמונה, בעוד שכל זממם הי׳ לעקור את ד״ת ישראל, וכבדה המלחמה של היראים נגדם להסיר מעל פניהם את המסוה, אז קם ה״ישועות יעקב באף ובחימה וערך נגדם מלחמה לה׳ נגל אלו שרצו להרוס ולהחריב עירו, והחרים את רבם ומורם של המשכילים שלמה לייב ראפפורט, עד שנאלץ לעזוב את העיר לבוב ונסע לריעו יוסף פערל שהי׳ מראשי המשכילים, והוא בהיותו נגיד ותכיף בעירו, ערך קובלנא לבית המשפט נגד ה״ישועות יעקב״, על דבר אשר החרים את הנ״ל מעירו, אבל עד מהרה נוכח לדעת כי הוא תכיף אבל לא נגד רשכבה״ג, ובא לביתו של הגאון והתחנן לפניו ואמר: רבי, הנה אנחנו עומדים במלחמה, מערכה מול מערכה, ועד מתי תאכל חרב, על כן באתי לבקש מאתכם שנבוא לעמק השוה והקולות יחדלון, כשמוע ה״ישועות יעקב״ את דבר הצעתו נעמד על רגליו וצווח: חלילה מעשות כדבר הזה, האם בנדון ״שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד״, אפשר לעשות פשרות.

יסופר שפ״א נזדמן לו לילך בצוותא עם הרה״ק מאפטא זי״ע, ועברו ליד בית גימנזיום, הרגיש הרה״ק מאפטא בטומאה הבוקעת משם והתבטא כי מטומאת הנחש הקדמוני היא... לפתע שם לב ה״ישועות יעקב״ ואמר: שמספרו של הבית הגימנזיום כפי שמצויין עליו היא 358 כמין ׳נחש׳..., ואכן ידו היתה על עליונה ובימיו לא פשתה נגע ההשכלה וכפי שהספידיהו מרן החתם סופר (נדפס בדרשות חת״ס עמ׳ שע) וז״ל: ״נחשך מאור העולם ונסתלק ביום כ״ה מנחם אב הגאון הגדול... חריף ומופלג ענוותן וצדיק, ותורה וגדולה במקום אחד, הוא עמד בכח עוזו לשבור מלחמת עמל, ולא הרימו ראשם בחייו, ועתה מי יקום לי עם מרעים ומי יתייצב לי עם פועלי און״.

פנימי | תַּעֲנָג | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

המשך השיחה [ב] בדרך שאלה ותשובה

אצל שמחת השבע ברכות של נכד כ"ק מרן רבינו שליט"א

החתן הרב **יצחק אייזיק** שליט"א בן הגה"צ רבי **יואל טייטלבוים** שליט"א
רב ביהמ"ד בית ברוך בקרית יואל יצ"ו
עב"ג בת הגה"צ רבי **ישראל אברהם אלטר טויב** שליט"א
אבד"ק תולדות נפתלי קאלוב ב"פ

עם מסגרת תלמידי "כולל חתנים" דקהלתינו הקדושה באולם שע"י ביתו נאוה קודש קרית יואל יצ"ו

יום ה' פרשת ויחי תשפ"ו לפ"ק

הג"ר מענדל וואלף (בר"מ) **שטערן שליט"א, מנהל כולל חתנים בוומסב"ג יצ"ו:** א חתן וואס האט חתונה, ער וויסט אז לויטן מצב ווען ער בלייבן א יאר אדער צוויי אין כולל, מער ווי דעם ווען ער נישט קענען בלייבן. דער פאקט איז אז די נשים האבן געלערנט אלע הלכות אין בית רחל, און זיי קענען זיך אוים מיט אלע הלכות, זי וויסט אפאך זאכן בעסער ווי ער. וועלכע מקצוע זאל ער לערנען אין די יאר צוויי וואס ער איז דארטן צו האבן א געווייסע שלמות אין זיך?

רבינו: קודם דארף מען צולערנען יורה דעה חלק ב'. די מקצוע האט ער דאך נישט געלערנט אלם בחור, און ס'איז זייער שטארק נוגע נאך די חתונה, און נישט נאר אויף איין יאר, נאר אויף צענדליגער יארן איז דאם נוגע. דאם דארף מען געהעריג אדורך לערנען, און נישט מיט קיין קיצורים, נאר מ'דארף לערנען דעם טור, בית יוסף, און שולחן ערוך מיט די נושאי כלים. ס'זאל זיין א געהעריגער לימוד, א לימוד בעיון. דער מהרש"א (נדה עג.) שרייבט דאך, אז אויף דעם גייט ארויף די מימרא (שם כל השונה הלכות בכל יום מובטחה לו שהוא בן עוה"ב.[1]

און נאכדעם אנדערע מקצועות, דער שולחן ערוך איז זייער גרויס, און ס'איז שווער צו זאגן צי דער חלק פון שולחן ערוך, צי דער חלק פון שולחן ערוך, אלעם איז וויכטיג צו וויסן, ס'וועגדט זיך ווי לאנג ער וועט זיין אין כולל, און ס'וועגדט זיך וואם ער האט שוין געלערנט אלם בחור. טאמער אלם בחור האט ער געלערנט – איך כאפ אן א משל – הלכות שבת, יעצט נאך די חתונה קען מען נישט זאגן אז ער זאל גיין לערנען הלכות שבת, זאל ער טאקע לערנען אן אנדערע מקצוע. טאמער האט ער געלערנט אלם בחור דעם ערשטן חלק אורח חיים, דארף ער לערנען יעצט דעם צווייטן חלק. ס'איז שווער צו ענטפערן, וויל נישט יעדער בחור איז גלייך. ס'איז דא וואם האט געלערנט יורה דעה חלק א' אלם בחור. וויייטער איז געווען בחורים וואם האבן געלערנט מסכתות, ער האט זיך אין דעם אויסגעצייכנט. ער האט געלערנט, געהזר'ט, און זיך פארהערט. ס'איז ברוך ה' דא אסאך בחורים וואם האבן זיך פארהערט הונדערטער בלעטער גמרא. זיי האבן אבער נישט געלערנט נישט דעם אורח חיים, נישט דעם ערשטן חלק יורה דעה, נישט הלכות שבת, ער האט דאך געלערנט מסכתות. און נאכדעם יעדע

---

1 וע"ע עוד ביסוד ושורש העבודה (שער העליון פ"ו) שכתב וז"ל: וחיוב גדול על האדם ללמוד בתמידות הלכות אלו בשו"ע בכדי שיהי' בקי בכל הלכותיה...

תכונת הנפש פון יעדן בחור איז אנדערש, איינער איז נישט גלייך צום צווייטן, במילא איז שווער צו זאגן א תשובה כללית אויף דעם.

*

הגרמ"וו: א יונגערמאן וואס לערנט אין כולל האט געהאט א שמחה אויפדערנאכט, צי א צווייטע סיבה, און ס'איז אויסגעקומען אז מ'איז געגאנגען שפעט שלאפן. יעצט איז די שאלה אין דעם קומענדיגן טאג, צי ס'איז א חילול השם אז א בן תורה שטייט אויף שפעט, אבער פון די צווייטע זייט וועט ער דאך איבערן טאג נישט האבן קיין מה געהעריג צום לערנען, דער קאפ וועט נישט ארבעטן געהעריג. וואס זאל מען ענדערש טוען אויף אזא פאל?

רבינו: די ערשטע זאך דארף מען טאקע זעהן זיך צו לייגן פריה, אויף דעם דארף מען מאכן א השתדלות. נאר מ'קען דאך נישט זאגן אז ס'איז נישטא קיין אויסנאם, אמאל איז דא א חתונה, א ברודער'ס חתונה וכדו', נאנטע קרובים, אמת מ'דארף טאקע שלאפן צו האבן א קלארן קאפ, אבער איין נאכט אז מ'איז ממעט אין שלאפן איז נישט אזוי געפערליך, מ'קען נאך לערנען. אוודאי אז מ'איז אויף ממש א גאנצע נאכט איז אנדערש, אבער אז מ'גייט אביסל שפעטער שלאפן איז נישט אזוי געפערליך. מ'דארף זעהן אויפצושטיין, כ'וועל נישט זאגן מ'זאל אויפשטיין פארטאגס צום לערנען, דאס פארשטיי איך. אבער צום דאוונענען 'געהעריג אין צייט' דארף מען זיך שוין קענען צושטעלן.

רב דביהמ"ד ישמח משה: מ'דערציילט פונעם האדהאזער רב, רבי עזריאל יודא לעבאוויטש ז"ל, ער איז דאך געווען רב און ראש ישיבה דאהי אין די וויענער קהלה אין וויליאמסבורג, און אמאל זענען די בחורים געגאנגען שפעט שלאפן, און ער איז געקומען צופרי פארטאג'ס און די בחורים זענן נישט דארט, פרעגט ער דעם משגיח: 'וואס גייט דא פאהר?' זאגט ער, 'דער רב וויל נישט קיין קאפ וויי היינט, מ'האט זיך געלייגט שפעט, מ'דארף אן אויסגערוהטן קאפ צום שיעור, ס'איז גוט אז זיי שלאפן'. האט ער געשמייכלט. נאכדעם זאגט ער אים: 'ניין, גייען זי שוין וועקן, מיר זענען נישט דא מחנך זיין די תלמידים פאר היינט, מיר זענען דא מחנך פאר'ן לעבן. ער דארף וויסן מ'דארף אויפשטיין....!' האט דער משגיח געזאגט – ער האט עס פארציילט אין א דרשה – ס'איז געווען יענע שווערע טאג... אבער אזוי האט דער רב געהייסן טוען...

*

הגרמ"וו: א יונגערמאן וואס זעהט אז די הוצאות אינדערהיים זענען זייער אסאך, ער קומט נישט אוים מיטן טאג טענליכ'ן, און דאס גייט אים אוועק נעמען דעם קאפ בשעת'ן לערנען אין כולל. לוינט זיך ענדערש זיך צו אנשטרענגען כדי צו בלייבן ווי לענגער לערנען אין כולל?

רבינו: יעדע זאך דארף מען שוקל זיין, קודם וועגדט זיך ווי פלייסיג ער לערנט, ווי שטארק ס'איז באמת נפשו חשקה בתורה. און וואס ער וויל אוועק געבן פון 'זיינם' פאר תורה, פאר ווען ער וויל אוועק געבן די וויב'ס חלק. אז זי זאל אוועק געבן איר חלק, דארף ער וויסן קודם וואס איז ער מוותר פון 'זיין חלק' פאר תורה.... אז ער איז נישט מוותר פון זיינע זאכן, און ער וויל פארלאנגען זי זאל מוותר זיין, דאס גייט נישט.

*

הגרמ"וו: עס לוינט זיך צו מאכן חברותא'ס צווישן די יונגעלייט נאך די חתונה, זיך מחזק צו זיין אינאיינעם ווי למשל ליל שישי צי אזא מין זאך, פארברענגען חברים א גרופע יונגעלייט אינאיינעם, צי ס'איז א גוטער געדאנק צו מאכן אזא זאך?

רבינו: ס'איז א גוטע זאך, אבער מ'דארף דארט לערנען א חסידי"ש ספר. און נקוט האי כללא, נישט צו אפט..., און נישט צו לאנג...

רב דביהמ"ד בית ברוך: דער זיידע ז"ל (רביה"ק בעל ברך משה ז"ל) פלעגט צו זאגן א ווערטל, מ'דארף רעדן פון צדיקים, ס'איז א זייער א חשוב'ע זאך. אבער ווען וווייסט מען אויפצוהערן...? ווען מ'הייבט אן רעדן פון די לעבעדיגע צדיקים...

*

הגרמ"וו: עס לוינט זיך צו קובע זיין א שיעור אינדערהיים, אויסער וואס מ'לערנט אין ביהמ"ד? מ'רעדט פון יעדן טאג פאר זיך פריוואט א שיעור, אהן איר, א האלבע שעה יעדן טאג וכדו' , א געוויסן ספר זאל ער לערנען בקביעות וכדו' ביי זיך אינדערהיים?

רבינו: יא, ס'איז זייער א וויכטיגע זאך.

ס'איז אזוי, קיין שום פרוי פארהערט נישט דעם מאן, דאס האט נאכנישט פאסירט. אבער דאס יא, זי וועלט שנעל א מבין אויף'ן מאן צי ער לערנט צי נישט, ווען זי זעט אים.

יעדער מאן זיצט אינדערהיים, און זי זעהט וואס ער טוט ווען ער זיצט אינדערהיים. אויב ווען ער זיצט אינדערהיים, זיצט ער און ער לערנט, אז זי הערט אים לערנען מיט א גמרא ניגון, זי קען דאך דאס נישט, דאס ברענגט א חן. חן הבעל בעיני אשה, דאס ברענגט עס. ווען זי הערט אים

לערנען אויפ'ן קול, ער זיצט און לערנט אויפן גמרא ניגון, דאם טוט אויף זייער אפאך.

איך האב געהערט פון טאטן ז"ל, ער האט נאכגעזאגט פון בעלזער רב רבי ישכר בער ז"ל. האט ער געזאגט אז 'אויפצושטיין פארטאגס איז א סגולה צו שלום בית', און ער האט געזאגט 'ס'איז בדוק ומנוסה!'.

פשט דערפון איז, אז זי שטייט אויף אינדערפרי, זי גייט ארבעטן, און זי זעהט ער שלאפט נאך, ווערט ער בילוג ביי איר. אבער אויב זי שטייט אויף אינדערפרי, און זי ווייסט אז ער איז שוין לאנג אויפגעשטאנען, ער האט אפילו געמאכט א גרידער ווען ער האט אנגעגאסן נעגל וואסער... וכדומה די אלע פראבלעמען.... אבער ער איז למעשה אויפגעשטאנען פארטאג'ס, ער איז געגאנגען לערנען, דאם איז פון די סודות פון שלום בית.[2]

*

הגרמ"ו: אז ער וויל ארויסגיין פרייטאג צונאכטס נאך די סעודה צום טיש אדער ווי מ'קומט זיך צוזאם חסידישע אידן פארברענגן בשבת אחים לכבוד שבת, און ער זעהט אז עס שמעקט נישט פאר די ווייב. ער האלט יעצט נאך די חתונה, ער זעט אז זי גלייכט דאם נישט. די שאלה איז, צי זאל ער זיך אנשטרענגען אדער נישט.

רבינו: דאם איז א שווערע שאלה. די שאלה הייבט זיך אזוי אן אזוי, אמאל האט זי מורא צו בלייבן אליינס, בעיקר אין שטאט ניו יארק. זי האט מורא צו בלייבן אליינס אינדערהיים. וואו זאל זי גייז?, דאם איז א שווערע שאלה צו ענטפערן. נישט יעדער מענטש איז אייניג, נישט יעדער מאן איז אייניג, נישט יעדע אשה איז אייניג, פארשידענע נאטורן, און נישט אלע אומשטענדן זענען אייניג. ס'איז זייער שווער צו ענטפערן א גראדע תשובה ס'זאל זיין א דבר שוה לכל נפש. דאם קען מען נישט ענטפערן, דאם דארף מען זעהן בהשכל ובדעת יעדעם מאל לפי המצב, און מ'דארף ניצן דעם שכל.

*

הגרמ"ו: א יונגערמאן וויל איבערשמועסן מיט איינעם ענינים אין עבודת ה', ער וויל האבן איינעם וואם זאל אים אביסל באגלייטן. די שאלה איז, וויאזוי קען ער וויסן צו ווען יא צו גיין, צו ווען נישט צו גיין, צי ס'איז לויט אונזערע מושגים?

רבינו: איז אזוי, טאמער האט יענער נייע דרכים וואם מ'האט נישט געזעהן ביי אונז, אדער טאמער זאגט יענער 'פארצייל נישט פאר קיינעם', דארף מען וויסן תיכף אז דאם איז פסול. ס'איז דא היינט פארשידענע משפיעים אזוי, זיי שלעפן אוועק פונעם דרך המקובל והמסורה, משפיעים מיט השפעות אחרות. איך דארף דאם נישט צו זאגן, יעדער ווייסט און קען די היינטיגע וועלט, מ'זוכט צו כאפן נשמות. מ'דארף צו ווייסן ס'זענען געווען די אמאליגע צדיקים, וואם זיי האבן געטוהן איז געווען מיט אן אמת, זיי זענען געווען כולם לשם שמים, און אויף זייער וועג דארף מען זיך אונז האלטן.

ס'איז דא א ווארט פון ישמח משה, דער ישמח משה איז געקומען קיין סיגוט בימים ההם, שנת תקצ"ד איז ער געווען אין סיגוט, און ס'איז געווען א גרויסער ציבור וואם איז ארויסגעקומען לכבודו אים מקבל פנים זיין, ער האט זיך צעווייניט אז מ'גייט אים אזויפיל כבוד. האט אים דער זוהן רבי אלעזר ניסן ז"ל געזאגט אז מ'מיינט נישט זיין פערזענליכן כבוד, נאר מ'מיינט כבוד התורה. ער איז דאך דער גדול בתורה, מ'מיינט צו געבן כבוד התורה.

האט דער ישמח משה געזאגט דעמאלטס זייער א טיפן כלל וואם ס'איז אמת גמור. ער האט געזאגט אז מ'גייט איינעם כבוד, און מ'מיינט כבוד התורה, טאמער זעט ער אז מ'גייט אויך פאר א צווייטן תלמיד חכם כבוד, און ער האט די זעלבע הנאה ווען מ'זעהט אז מ'גייט כבוד פאר יענעם תלמיד חכם ווי מ'גייבט אים כבוד, דעמאלטס איז א סימן אז מ'מיינט דעם כבוד התורה. וויל אויב ס'איז כבוד התורה, איז דאך די תורה וואם יענער לערנט די זעלבע תורה. וואם איז א חילוק מיין תורה צו יענעמס תורה? אויב ס'איז א חילוק אינעם כבוד התורה, צווישן מיין תורה און יענעמס תורה, דאן טויג שוין נישט...[3]

---

2 ויש להוסיף שמרן רבינו שליט"א בתוך דרשה לחתנים בשנים מקדם, חזר על ד' אביו רביו"ל בשמו של הגה"ק מבעלזא הנ"ל, ופירש בזה בדרך צחות את הפסוק בפ' שופטים (דברים יז, ח) וכי יפלא ממך דבר... 'דברי ריבות בשעריך', שרואה שאין לו שלום בית, אז כתב התורה עצה לזה, 'וקמת ועלית' דהיינו שישכים לקום בבוקר לעבודת ה', כעצתו של הגה"ק מבעלזא ז"ל.

3 עי' בייטב לב (פרשת שמות) שמביא ד"ת זה ששמעו מק"ו מרן הישמח משה בעת בואו למחזו סיגוט ויצאו לקראתו לקבל פניו בכבוד גדול, ענה ואמר ברשפי אש, כתיב (תהלים סט, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד וגו' לכן שמח לבי ויגל כבודי וגו', ענינו כי הרמב"ם פירש בפסוק (תהלים ל, יג) למען יזמרך כבוד, שאם נותנין כבוד לשמו ית' אזי הכבוד מזמר ומשבח על שהגיע להקב"ה, לא כן כשנותנין כבוד לבשר ודם צריך להבין שלא בשביל עצמו הוא זה, כי אם בשביל שיש בו תורה וצדקות, וכל זה מתת אלהים כדכתיב (משלי ב, ו) כי ה' יתן חכמה, ואמרו חז"ל (קידושין ל:)

לענינינו איז די זעלבע, די אמאליגע צדיקים וואם האבן משפיע געווען, טאמער איז ער געגאנגען צו א צווייטן משפיע, האט עם אים נישט געהארט. טאמער שטערט דעם נייעם משפיע אז ער קומט נישט נאר צו אים, ער גייט צו א צווייטן משפיע אויך, דעמאלטם מיינט עם אסאך... וויל אויב כוונתו להרבות כבוד התורה, איז מען דאך מרבה כבוד התורה. דער ישמח משה האט דאם דעמאלטם געזאגט אז ס'איז א כלל, און ס'איז אן אמת גמור אויף אסאך ענינים.

*

הגרמ"וו: צי ביי אונזערע מקומות פלעגט מען לערנען נ"ך? נאך די צייטן פונעם חתם סופר איז געווען אביסל אוועק געשטעלט אין די זייט דער חלק הליימוד פון נ"ך. וואם טוט זיך היינט, צו זאל מען מאכן א שיעור נ"ך?

רבינו: יא, ס'איז א חלק אין די תורה.[4]

אמת, אמאל איז געווען אזוי, וויל די מתחדשים בימים ההם – די אויפגעקלערטע – זיי האבן געלערנט נ"ך. ממילא נ"ך און דקדוק האט מען נישט געוואלט לערנען.[5]

4

וכן סיפר האדמו"ר מקאסאני הגה"צ ר' יעקב יהוסף הלוי ראטטענבערג ז"ל תחת אחד השיחים עם מרן רבינו שליט"א, כדלהלן: מיין טאטע (כ"ק הגה"צ רבי אשר ישעי' ראטטענבערג ז"ל אדמו"ר מקאסאני בני ברק, בנו של הגה"צ רבי משה שמואל ז"ל אבד"ק קאזועוא) איז דאך געווען דעמאלטס א מלמד (במוסדות רבינו הק' ז"ל תורה ויראה ד'סאטמאר, סניף קרוינהיימסק). און א יעדעס יאר איז געווען אזא מיטונג [אסיפת מלמדים עם רבינ"ו], האט מיין טאטע מיר פארציילט, אז איינער פון די מלמדים האט זיך אנגערופן 'אז אינדערהיים [לא למדו נ"ך]', האט דער רבי געזאגט 'אה, ס'איז דאך געווען א סיבה, חלילה וחס, ס'איז דאך א חלק התורה'.

וע"ע בענין זה בדרשות מרן רביה"ק ז"ל באסיפות המלמדים, נדפסו בקונטרס חידו"ת מהר"י ט"ב למסיבות של החזקת המוסדות בסוף חלק דברים.

5

ע"ע בלשו"ק של רבינ"ו בספה"ק ויואל משה (מאמר לשוה"ק אות י"ג): הנה מה שחשש יותר בלימוד מקרא שמא יקח מלמד שיש לו דעות נפסדות, אף שבודאי גם בלימוד גמרא ופוסקים צריך לדקדק על זה שלא ילמוד מרב שאינו הגון, כמו שאמרו חז"ל במועד קטן דף י"ז אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו, ואם לאו אל יבקשו מפיהו, והוא בשו"ע סי' רמ"ו שלא ללמוד מרב שאינו הגון, וא"כ אם מדקדקין שיהי' מרב הגון צו אין חשש לפי דבריו גם במקרא. וצ"ל כוונתו דכיון שאי אפשר להבחין על בורי' מחשבות לב האדם וידיעותיו, כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, ואף בכהן גדול חשדו והשביעוהו אף שהיו פורשין ובוכין שחשדו למי שמעשיו סתומין, ולכן במקרא שמצוי יותר אותן שלומדין אותו בשביל הלשון חוששין למצוי דילמא יהי' לפעמים איזה תקלה ח"ו ולאו אדעתי', עי"ש האריכות בזה.

ועיי' בס' מפי ספרים וסופרים (פר' שופטים): שמעתי ממו"ר הגה"צ רבי צבי קינסטליכער ז"ל בעל הבאר צבי, בטעמא שאין חסידים לומדים דקדוק, ואולי אמר כן בשם צדיקים, וכך הביא הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע בספרו מעין גנים על ספר אור החיים להחסיד יעב"ץ (סוף פרק יב) בשם הרה"ק רבי משה מפשעוואורסק זי"ע, ובספר אור ישרים' (עמוד רי) בשם הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע, דהנה בודאי יש סודות גדולים ועמוקים בתורת הדקדוק, והוא חלק משאר חלקי התורה, וכמו שאמר הרה"ק בעל החידושי הרי"ם מגור זי"ע שבצעירותו לא התעמק בליימוד הדקדוק, מפני שסבר שאין פנימיות התורה בחכמה זו וא"צ לה כי אם לפרש המקרא לפי פשוטו, אך בזקנותו נתחרט על כך, מפני שהשכיל לדעת שגם בה יש סודות ופנימיות עמוקה ולמדם אז בתוך תקופה קצרה (כן הובא בס' מאיר עיני הגולה חלק א אות קסז).

ואם כן מדוע הזניחו החסידים חלק זה מן התורה, אך ההסבר לכך הוא כפי שכתב כאן הרה"ק משינאווא על אמונה בדרך החקירה, דבודאי חכמת הדקדוק היתה אהובה לפני הקב"ה קודם תקופת המשכילים, אך מפני שאותם רשעים הרבו לעיין בה ביותר, ובכך רצו לגרום לפתות את ישראל וללכדם ברשתם ע"פ דיוקים כוזבים, לכן מפני גדר וסיג הנהיגו החסידים שלא ללמוד את החכמות הדקדוק.

ויש לציין שבהקדמת הס' תכלת מרדכי מהגאון המהרש"ם מבערזאן ז"ל מביא סיפור באריכות שהיה לו מלמד שנטה בדרך ההשכלה, ופיתה אותו ללמוד דקדוק ובלבד שלא יספר לאביו, וכשנסע עם אביו לקבל פני הרה"ק הר"מ מפרעמילשאן ז"ל צעק עליו בני אל תלך בדרך איתם, ותלמד רק מה שאביך מתיר לך ללמוד, עיי"ש באריכות.

עיין עוד בס' שלמות חיים (שו"ת להג"ר יוסף חיים זאנענפעלד ז"ל סי' שנ"ו) שאל השואל אם דקדוק נחשב כלימוד התורה, והשיב לו הגרי"ח בקצרה "ספר דקדוק שידוע שנעשו מגדולים צדיקים ונצרכים ללימוד התוה"ק, בוודאי ג"כ בכלל ד"ת, אבל מה שלא נצרך להבין בו ד"ת כ"א לכתוב בדרך מליצה כהוגן אלו אינם בכלל ד"ת, עכ"ל.

עיין בס' פרדס שמאי (עה"ת דף ו): שמעתי מדודי הרה"ח ר' משה הכהן גראס ז"ל שכ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע סיפר שידוע שכ"ק מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע ידע דקדוק, והעולם סוברים שלמד הכמת אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ולכן צריך שיעלה את הכבוד להקב"ה ויאמר שהכבוד אינו שלו אלא של הקב"ה, ואז יגל הכבוד ויזמר.

והמופת על זה להבין אשר עם לבבו, אם חולקין כבוד לזולתו יותר ממנו בשביל שהוא חכם וצדיק, לא ירע בעיניו ולא יקנא בו, אלא יהא חביב בעיניו כבוד חבירו כשלו, וישמח בלבבו על שכבוד שמים מתרבה מה לו הוא או על ידי אחר, אבל אם לוקח הכבוד לעצמו להנות בו אז אם מכבדין את זולתו יותר ממנו ירע בעיניו ויקנא בו, וכבר אמרו (שבת קנב:) כל המתקנא עצמותיו מרקיבין, וזהו שאמר דוד מלך ישראל שחלקו לו כבוד, שויתי ה' לנגדי תמיד לדעת שהכל מידו והכל שלו, ולכן שמח לבי ויג"ל כבודי" מפני שאינו לעצמי אלא של ה', ואם כן אף בשרי ישכון לבטח ולא ירקב כי אין כי קנאה על זולתי, כי העיקר מה שכבוד שמים מתרבה בעולם, עכ"ד.

ובפרשת קרח ג"כ מביא הייטב לב ענין זה, וכותב שם בזה"ל: וקיבלתי ממוזלה"ה שהמופת על זה [אם מחזיר הכבוד להקב"ה] אם הוא בבחינה זו, אז לא יקנא בזולתו וכו', ובזה שמעתי מפי קדשו של מוזלה"ה בעת שחלקו לו כבוד גדול, עמד ואמר בפני העדה שזה שאמר דוד לכן שמח לבי ויגל כבודי וכו'.

ס׳איז געווען דעמאלטס מ׳האט געזאגט אזא ווערטל, מ׳האט דאך נישט געוואלט מ׳זאל לערנען קיין דקדוק, אלעם להוציא מלבם. איז געווען אמאל מ׳האט פארגעהאלטן איינעם היתכן מ׳לערנט נישט קיין דקדוק, און אין שולחן ערוך שטייט דאך אין הלכות קריאת שמע (או״ח סי׳ סב ס״א) ׳קרא ולא דקדק׳ האט מען נאר בדיעבד יוצא געווען.[6] האט ער געענטפערט, אמת, אבער אויב ׳דקדק ולא קרא׳ האט ער דאך בדיעבד אויך נישט יוצא געווען...[7]

ס׳איז אזוי געווען, ס׳האט אריינגעשלעפט דאם לערנען דקדוק, מ׳איז געווארן פון די אויפגעקלערטע און די זענען געווארן אויבער חכמים, און דאם האט געברענגט קלות אין אנדערע זאכן. ממילא איז מען אנטלאפן פון די זאכן, מ׳האט נישט געוואלט האבן א שייכות.[8]

רב דביהמ״ד בית ברוך: מ׳פלעגט זאגן א ווערטל, אויף די גמרא (ברכות טו:) כל הקורא ק״ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם,[9] ווייל מ׳לערנט דקדוק...

רבינו: יא, ס׳שטייט נאר אז ׳מצננים לו גיהנם׳, אבער פארוואס קומט עם בכלל גיהנם?, ווייל ער האט געלערנט דקדוק....

רב דביהמ״ד ישמח משה: ס׳איז דא א אלט ווערטל, אמאך ברענגן דאם, אין די הגדה ווען דער בן הרשע פרעגט מה העבודה הזאת ׳לכם׳, זאגט מען ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר, פרעגט מען וואם איז ער אנדערש פונעם בן החכם, דער חכם זאגט דאך אויך מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה׳ אלוקינו ׳אתכם׳, אלע פרעגן דאם...

רבינו: יא, ווייל דער רשע לערנט דקדוק, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל און ער לערנט דקדוק, כפר בעיקר...[10] עכ״פ

הדקדוק, אבל זה ליתא, אלא שהיה רגיל ללמוד חומש עם רש״י, ודרך העולם לדלג הרש״י על מה שמפרש על פי הדקדוק, ומרן מהר״ש למד הרש״י שיש בה דקדוק במתינות, ומשם ידע חכמת הדקדוק ע״כ.

ועיי׳ בספר שלחן רבותינו (או״ח סי׳ קיג ס״ט) מרשימותיו של הרה״ח ר׳ דוד מאיר גרינוואלד ז״ל שפעם אחת אמר מרן מהרי״ד מבעלזא להבעל תפילה אחר התפילה: ממילא דקדוק קאן איך נישט פארלאנגען פון עטס זאלטס קאנען, אבער דאס בעט איך ענק, עט״ס זאלט״ס הערין ווי איך דאוון, אזוי זאלט עט״ס דאוועגען.

6 ז״ל המחבר שם: אף על פי שמצוה לדקדק באותיותיה, קראה ולא דקדק בהן יצא.

7 עיין בספר ׳דאס לעבען און שאפען פון חפץ חיים׳ (חלק א עמ׳ רפ״ג): בראדין היה משכיל אחד שרצה ללמד דקדוק לצעירי הצאן וע״י כך למושכם ח״ו מדרך הסלולה רח״ל, קרא לו הגאון בעל החפץ חיים זצ״ל והתרה בו שיפסיק לאלתר מללמד דקדוק, שאל המשכיל את החפץ חיים׳ בתמימות מעושה, הרי הלכה רווחת (או״ח סי׳ סא סעיפים טו כא) ׳הקורא את שמע צריך לדקדק באותיותיה׳ ואם לא ידעו דקדוק לא ידעו לקרות את שמע כתיקונה ולא יצאו ידי חובתם, השיב לו החפץ חיים בחכמה, ׳אמנם כן לכתחילה צריך הקורא את שמע לדקדק שיבטא את האותיות כראוי, אך זה ברור כי דקדק ולא קרא את שמע היינו שלא קיבל על עצמו עול מלכות שמים ודאי לא יצא, ועל תלמידיך הנני חושש שיהיו מאלו שהם בכלל ׳דקדק ולא קרא׳...׳.

8 עיי׳ בס׳ מרא דעובדא (ח״א אות י״ב) שסיפר כ״ק הרמ״א פריינד ז״ל גאב״ד ירושת״ו שהמנהג היה אצל הרה״ק רבי שמעון זללה״ה מיערוסלב שהוא היה מברך ברכת השחר בקול רם, והילדים היו עומדים סביבו ועונים אמן אחר ברכותיו, פעם א׳ פיתה אחד ממשכילי העיר לילד אחד שיבא ללמוד אצלו חכמת הדקדוק מבלי ידיעת אביו, ויהי למחרת בעת שהרה״ק מיערוסלב בירך ברכת השחר, עמד גם ילד זה בין הילדים שענו אמן, ולפתע הסתובב הרה״ק מיערוסלב אחו בילד זה וסטר לו פעמיים על פניו, והרעים בקולו צא טמא!, אבי הילד נחרד עד מאד, ושאל לבנו פשר דבר והוא הוכרח להודות שהוא לומד חכמת הדקדוק אצל משכיל פלוני.

9 ז״ל הגמרא (שם): א״ר חמא ברבי חנינא, כל הקורא ק״ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם, שנאמר (תהלים סה, טו) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון, אל תקרי בפרש אלא בפרש, אל תקרי בצלמון אלא בצלמות.

10 בספר דברי תורה (מונקאטש ח״ה אות כב) מובא, שפעם אחד בא אל הגאון מוה״ר צבי הירש אורנשטיין ז״ל אבד״ק רישא בעמח״ס שו״ת ברכת רצ״ה, איש אחד שהיה מלמד בבית הספר שלהם ופשט טלפים להיות כבן תורה חכם וירא, ועורר את הגאון מרא דאתרא להזהיר על לימוד הדקדוק לנערי בני ישראל כדרך המתחדשים, והשיבו הגאון, הן היום נתיישב לי להבין החילוק בין שאלת החכם לשאלת הרשע, כי החכם אינו לומד דקדוק הלשון והוא טרוד בגירסיה ולכן אינו מדקדק בלשונו אם יאמר ׳אותנו׳ או ׳אתכם׳, ולזה גם אנו אין מקפידים עליו לתלות בו בוקי סריקי לומר שכונתו להוציא את עצמו מן הכלל, אבל להרשע יאמרו הלא אתה הרשע דרכך לעסוק בדקדוק ותבין עד היכן הדברים מגיעים בין לשון ׳לכם׳ ללשון ׳לנו׳, וכאשר תאמר ׳לכם׳ בטח כוונתך היתה לרעה להוציא את עצמך מל הכלל, על כן יגערו בו, עכ״ד.

ובהגש״פ מפי ספרים וסופרים [מהגאון רבי אליעזר דוד פריעדמאן ז״ל], מביא כן בשם ׳גדולי הדורות׳ על פי עובדא שהגיע שני מחברי ספרים אל הגאון רבי נפתלי ריינהורץ ז״ל, לבקש ממנו הסכמה, אחד מהם רב בעיר קטנה, והשני היה משכיל, וסירב רבי נפתלי ליתן הסכמה למשכיל באמתלא שבהסכמה מקומות אינו כותב על פי דקדוק, טען המשכיל איני מבין ספרו של הרב ראיתי כולו שגיאות דקדוק, ובכל זאת נתתם הסכמה לספרו, ואילו ספרי נפסל בעיניכם.

השיב לו רבי נפתלי, כי כן מצינו בהגדה של פסח, כי בן החכם שהוא ירא ה׳ ואינו יודע היטב דקדוק המקרא, אין חושדים בו שביקש לרמוז בדקדוק לשונו ׳אתכם׳ דייקא ׳ולא אותו׳, ומסתבר יותר שאין הוא בקי כלל בדקדוק, אבל אתה הרשע שמתהדר תמיד בדקדוק, ומתייהר

אזוי פלעגט מען אמאל זאגן וועדטלעך, כדי מגנה צו זיין דאם לערנען הדקדוק.

*

הגרמ"וו: וואם טוט זיך מיט די ספרים פון די פוילישע צדיקים וואם מ'פלעגט נישט צו הערן אמאליגע צייטן, ביי אונזערע זיידעס, אז מ'זאל עס לערנען?

רבינו: מ'דארף צו וויסן, פארוואם האט מען עס נישט געלערנט אמאל?

ס'איז אזוי, ס'איז געווען א מחלוקה – אז מ'וויל וויסן די היסטאריע – נאכ'ן הסתלקות פונעם רבי'ן פון לובלין האט זיך צוטיילט חסידות, ס'איז געווען דער ראפשיצער רב ועמו תלמידים פון רבי'ן פון לובלין, זיי זענען געווען ברוגז אויף די רבי'ם, זיי האבן געהאלטן אז דער דרך איז דארט אביסל איבער געטריבן, דער ראפשיצער רב איז געווען זייער שארף. ממילא האט זיך עס צוטיילט.[11]

ס'איז שווער היינט פאר היינטיגע שוואכע מוחות אריינצוגיין איבערחזר'ן אלטע מחלוקת'ן אזוי, אבער ס'איז געווען אמאל אזוי, האט מען דעמאלטס נישט געלערנט די ספרים.

*

הגרמ"וו: ס'איז געמאכט פאר יונגעלייט קובע צו זיין א שיעור אפיציעל אין ספר התניא?

רבינו: הייבט זיך אן אזוי, ווען לערנען תניא, ס'איז א הייליג ספר, אבער ס'איז דאך שווער צו פארשטיין, מוז ער זוכן עמיצער זאל מסביר זיין, במילא פארקריכט מען, דאם איז דער מציאות. איז דען נישטא געגנט ספרים ביז אהין אויף קובע צו זיין שיעורים....? ס'איז דא געגנט ספרים.

*

הגרמ"וו: א יונגערמאן האט חתונה, ער וויל אוועקשטעלן זיין שטוב מיט יסודות אין כשרות, ער וויסט נישט וואו ער הייבט אהן, ער איז נישט קיין משגיח אין כשרות, און ער וויסט נישט וואם ער דארף יא מדקדק זיין, וואם ער דארף נישט מדקדק זיין, אויף וואם זאל ער זיך שטעלן ווען ער וויל אוועקשטעלן זיין שטוב ווען ער האט חתונה.

רבינו: מ'טאר נישט ארויין ברענגען אין שטוב אריין א מאכל וואם איז נישט אינגאנצן אויסגעהאלטן. מ'וויסט וועלכע הכשרים זענען 'באמת' ערנסטע הכשרים, און וועלכע ס'טראגט נאר א נאמען. ס'איז דא וואם זיי האלטן אז אויב ס'האט א לשון קודש'דיגן זיגל הייסט עס שוין כשר, מ'דארף זייער מדקדק זיין אויף כשרות וואם מ'ברענגט אריין ביי זיך אין שטוב, מ'דארף זיין זייער אפגעהיטן, דאם איז א יסוד אין אידישקייט.

ווער ס'טוט אביסל אין כשרות, דער זעהט גרויסע חילוקים אין הכשרים. ס'איז שווער צו זאגן וויל מ'וויל נישט קיינעם בארעדן, אבער ברוך ה' כ'האב געהאט סיעתא דשמיא צו טוהן אביסל אין די ענינים, אין די מצות, און אין כשרות פון פלייש. כ'דאנק דעם באשעפער וואם האט מיר געגעבן די זכיה אויפצוהייבן כשרות ביי אידישע קינדער אין די אלע זאכן.

ברוך ה' היינט איז דא צענדליגער טויזנטער אידן וואם זיי עסן כשר'ע מצות, באמת מהודר'דיגע מצות. ס'איז א חילוק וואם איז געווען אמאל, און נישט נאר וואם מ'באקט ביי אונז, נאר אפילו וואם מ'באקט אין אנדערע קהלות, ס'איז אנדערש ווי ס'איז אמאל געווען, און ברוך ה' לטיבותא. כ'האב זייער אסאך געזעהן אין די זאכן, און ברוך ה' מ'האט געקענט עפעס אויפטוהן, אבער דאם איז זיכער מ'דארף שטארק מדקדק זיין אין כשרות מיט א זהירות יתירה, וויל דאם איז א יסוד אין א אידישע שטוב.

שאתה 'בעל מדקדק' גדול, ואם כן כשאתה אומר 'לכם' אין זאת אלא בדקדוק גדול שמונתך 'לכם ולא לו', ולפיכך הקהה את שיניו.

11 עיי' בספר רמתים צופים (על תנא דבי אליהו בסופו סימן ל') אשר בעת המחלוקת הנ"ל היה הרה"ק מראפשין ז"ל בליזענסק עם תלמידיו ואנ"ש על יומא דהילולא של הרה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ל, ועשה בעה"ב אחד סעודה עבורם, וכאשר בא הרה"ק רש"ל מלענטשנא ז"ל (מחסידי פרשיסחא) אל הסעודה, עמד הרה"ק מראפשין והלך לו מהשלחן, ואתו הלכו הרה"ק מקאמינקא עם רעהו הרה"ק מצאנז ז"ל ועוד.

ועיי' בס' דמשק אליעזר [דזיקוב] (עמ' ס"ג) שכשנסע רבינו (המהר"א מדזיקוב) בילדותו עם אביו הרה"ק מראפשיץ ז"ל ללובלין אל הרה"ק החוזה ז"ל, הי' רבינו אוהב לעמוד בסביבות הרה"ק ר' מנחם מענדל ז"ל (שהי' אח"כ אדמו"ר מקאצק) כי הי' נהנה ומתענג לשמוע האיך שבכל סעודה הי' דרכו להגיד מראש על איזה פסוק יאמר הרה"ק החוזה ז"ל דברי תורה, ולמי יכבד בברהמ"ץ, ותמיד הי' קולע אל השערה, כשסיפר רבינו את זה לאביו הק' בהתפעלות, אמר לו, 'אליעזר לעבן, דע שלא זו הדרך, וכשיעזור השי"ת ויפקח את עיניך לראות נפלאות, תשמור לפיך מחסום ולא תגלה לבני אדם', עיי"ש.

ועיי' בס' אוהב שלום [קאמינקא] (עמ' ק"ד) בימים ההם היתה ידועה מאד התנגדותו של הרה"ק מראפשיץ ז"ל לשיטתו החדשה של הרה"ק מקאצק ז"ל ותלמידיו ובכללן הרה"ק ר' שלמה לייב מלענטשנא ז"ל, רבינו ז"ל (מקאמינקא) הלך גם בדבר הזה אחר רבו, ולא עוד אלא שהוא הראה התנגדות נמרצת ותקיפה עוד יותר מרבו ז"ל.

ובספר עשר עטרות (דף י"ג) איתא שהרה"ק מקאמינקא ז"ל לא הי' ניחא לי' על כל הכיבודים שכיבד הרה"ק מבעלזא ז"ל את הרה"ק ר' יהושע מאסטראווא ז"ל בן הרש"ל מלענטשנא, ושאל את פיו לפשר הדבר.

*

הגרמ"ו: מענטשן פארן אמאל אוועק אויף מרחקים, און ס'איז שווער אלעם מיטצונעמען פון דא. די שאלה איז, צי ס'איז דא עפעם א היתר, אז מ'זעהט געוויסע מענטשן עסן אינטערוועגנס אנדערע הכשרים, וואם זיי עסן נישט א גאנץ יאר.

רבינו: כ'וועל זאגן בקיצור, טאמער קען מען נישט האבן דאם וואם מ'עסט אינדערהיים, זאל מען נישט פארן אהין, גאנץ פשוט.

*

הג"ר חיים אלישע גראסמאן שליט"א, מראשי כולל חתנים קרית יואל יצ"ו: א חתן פרעגט אז פון וועג ער איז א חתן געווארן האט ער באקומען ברכות פון ידידים און חברים, די ברכה איז אז ער זאל זוכה זיין צו 'א גליקליך לעבן'. פון די אנדערע זייט שטייט אין פסוק 'אדם לעמל יולד', און מ'זעהט מענטשן מוטשענען זיך אינעם לעבן. צי ס'איז במציאות אז די ברכה וואם מ'וואונטשט אז מ'זאל האבן א גליקליך לעבן, איז א ברכה וואם איז שייך ס'זאל חל זיין, צו ס'קען טאקע מקוים ווערן.

רבינו: די וואם זיי פלאגן זיך ווייסן דאך נישט ווי אזוי ס'וואלט געווען אהן די ברכות..., וואם וואלט ביי יענעם געווען אהן דעם? דאם איז שוין מיט די ברכות...

דאם איז זיכער אז תפילות נוצט, ברכות נוצן. אז א איד געט א ברכה מעומק הלב,[12] איז דאם א ברכה וואם ס'האט א חשיבות,[13] מ'טאר נישט אוועק מאכן, די גמרא (מגילה טו.) זאגט 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך',[14] דאם מיינט א ברכה פון יעדן פשוט'ן בשר ודם. ממילא טאר מען נישט אוועק מאכן קיין שום ברכה. אמאל איז עם פונקט די צייט, אזויווי עם איז חלילה דא ביי א קללה אז ס'איז דא א צייט ווען ס'קען ח"ו ענדערש פועל זיין, אזוי קען זיין אז ס'איז יעצט די ריכטיגע צייט ביי די ברכה אויך אזוי.[15] ממילא קומט אויס יעדע ברכה איז חשוב.

דער רבי ר' מענדעלע [מרימנוב] זאגט דאך אזוי, אז עשיו האט געבעטן די ברכות פון יצחק דוקא דעמאלטם, ווייל ס'איז געווען א עת רצון פאר די ברכות חל צו זיין, דייקא אין יענע צייט ווען יצחק האט געגעסן.[16]

---

12 עיין בספר הקדוש מאור ושמש (פ' נשא) וזלש"ק: שמי שבא לברך את ישראל צריך שיהיה בו מדה זו שיהיה אוהב אותם אהבה עזה בנפשו ובלבבו, ואפילו לפחות שבפחותים מישראל יאהב כנפשו, דעל ידי זה הוא מפאר אותם לפני אביהם שבשמים בכמה מעלות טובות, ועל ידי זה מעורר רחמים וחסדים גדולים, וממשיך עליהם כל מיני ברכות טובות... עכדה"ק.

וכ"כ הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימנוב ז"ל (דברי מנחם פ' בלק): דאנן קיימא לן שהמברך את חבירו צריך ליתן חיות ושכל טוב לתוך הדיבורים, היינו שיתן את דעתו ורצונו וכל חפצו באהבה עזה, ועל ידי זה יכולה הברכה להתקיים ולחול על המתברך. ע"כ.

13 בס' חתן סופר (פ' לך) כתוב שמרן החתם סופר ז"ל אמר שמטעם זה אינו מונע מלברך המבקש ממנו שיברכו מטעם ואברכה מברכיך [שעי"ז יזכה שהשי"ת יברך אותו], וזה אינו מונע שום אדם לקחת ברכות לעצמו, ואינו נראה כיוהרא בזה שמברך לאחרים, ע"כ. - וכן הי' אימרא זו ממרן החת"ס ז"ל מורגלי' בפומי' של מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל בכל עת וזמן.

14 ז"ל הגמרא (שם): ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא, לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן, ואלו הן דוד ודניאל, דוד דברכיה ארונה, דכתיב (שמואל ב כד, כג) ויאמר ארונה אל המלך וגו', דניאל דברכיה דריוש, דכתיב (דניאל ו, יז) אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינך.

15 עיי' בס' נפש חיה להגאון רבי ישראל סג"ל לנדא ז"ל (עמ"ס מגילה) מסופר בגמרא (מגילה מג.) שרב בירך את רב הונא בעשירות ולימים נתקיימה בו הברכה וכו', שמע רב ואיקפד, אמר, מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתיך [בעת שברכתי אותך] 'וכן למר', והדקדוק מבואר למה לא הקפיד רב תיכף כשבירכו, על אשר לא השיב לו 'וכן למר'. ושמעתי בשם הגאון הקדוש שר שלום מבעלזא זיע"א דמי שמברכין אותו והברכה עתידה להתקיים בו אזי מרגיש הוא בשעת מעשה ומזליה חזי פרי הברכה, ולכן כשלא השיב רב הונא היה רב חושב, אולי אין לבו אומר לו שתתקיים ברכתו, ועל כן לא עלה במחשבה לפניו להשיב ברכה אל חיקו, אבל אח"כ בשמוע רב שנתקיימה ברכתו, אם כן ודאי הרגיש רב הונא בזה בשעת הברכה, וראה שהיא עת רצון, על כן הקפיד על שלא השתמש בשעה הרצויה הלזו לברך גם את רב, ודפח"ח.

16 עיי' בספר מנחם ציון (יום א' לחוה"מ) וזלש"ק: לפנים בישראל היה דבר יקר מאוד לברך איש את בנו או לאדם אחר, ולא כמנהג הבעלי בתים עתה שמברכים בניהם מדי שבת בשבתו פעמיים ושלוש, ואם כך היה בימים קדמוניות לא נעשה הקנאה בין יעקב ועשו מאחר שהיה בידם שהות להתברך בכל פעם שירצו, רק שיצחק המתין עד שיהיה עת רצון והוא בליל פסח, ועיקר הברכה היתה צריכה להיות בשעת האכילה.

וביאר את המדרש תנחומא (תולדות י"א) ויהי אך יצא יצא יעקב שעמד אחורי הדלת, ופירש שמנהג ישראל שפותחין הדלת בשעה שאומרים שפוך חמתך, וכשהגיע יצחק לשפוך חמתך, הלך יעקב לפתוח הדלת כמנהג ישראל, ואז ראה שעשו בא, והחביא עצמו אחורי הדלת, וכתב שם שברכה זו הי"ה מן הצורך להיות בעת רצון ובשעת קיום המצוות, ובזה ביאר מה זה שהתחנן עשו שיברכו אביו ומיאן לברכו, אולם הברכה לא הי"ה מקום שתחול רק אם הי"ה אוכל מזה שעשה לכבודו, וכמו שאמר יצחק ועשה לי מטעמים ואכלה בעבור תברכך נפשי, ומאחר שעשו בא לאחר אכילת האפיקומן לא הי' רשאי עוד לאכול, עכת"ד.

אבער עכ"פ א ברכה פון יעדן איינציגן איד איז חשוב, און יעדע ברכה האט א כח אין זיך, און מ'זאל נישט מזלזל זיין דערין. אבער יעדער איינער פאר זיך דארף אויך מתפלל זיין פאר זיך.

רב דביהמ"ד בית ברוך: שטייט אין ספורנו סוף פרשת ויצא, שטייט דארט אז לבן האט געבענטשט זיינע קינדער ווען ער איז נאכגעלאפן יעקב אבינו, ויברך אתהם.[17] פארוואס דארף די תורה פארציילן אז לבן האט געבענטשט זיינע קינדער? זאגט דער ספורנו, ווייל א ברכה וואס א טאטע גיט פאר זיין קינד איז מעומק הלב, און דאס ווערט מקוים. וועגן דעם דערציילט עס די תורה.[18]

רבינו: יא, דאס זעלבע זאגט מ'טראכט אריין, די ברכה פון 'אחותנו את היי לאלפי רבבה' ווער האט דאס געזאגט? דאס שטייט אין פסוק אין פרשת חיי שרה 'ויברכו את רבקה'. עד היום הזה בענטשט מען מיט דעם יעדע כלה. כ'געדענק איך בין געגאנגען מיט'ן טאטן ז"ל צום באדעקן. ווען ער איז געווען מסדר קידושין איז ער אלעמאל מיטגענאנגען צום באדעקן.[19] ער האט יעדעם מאל געזאגט ביים באדעקן די ברכה 'אחותנו את היי לאלפי רבבה'. פאר זיך האט ער עם געזאגט שטיל, ס'שטייט מ'זאל זאגן אזוי 'אחותנו את היי לאלפי רבבה'.[20]

עכ"פ ווער האט געזאגט די ברכה, נישט צדיקים האבן דאס געזאגט...[21] און מיט די ברכה בענטשט מען יעדע כלה עד היום הזה.

פארוואס טאקע האט לבן פארגינען אזא ברכה, אויף דעם איז שוין דא אפאך פשטים. דער חתם סופר זאגט זיין כוונה איז געווען אויף עשו.[22]

רב דביהמ"ד ישמח משה: זיי ברענגען א מעשה וואס איז געווען ביי רבי מאטעלע הארנאסטייפלער אז איינער האט נישט געקענט א שידוך טוהן מיט זיין טאכטער, האט ער געפרענגט צו ס'איז געווען א קידוש ווען ער האט א נאמען געגעבן פאר דעם קינד, האט ער געזאגט ניין, ער האט פארגעסן...

רבינו: יא, ער האט געזאגט מ'זאל דעם שבת געבן קידוש, אידן זאלן קענען וואונטשן...[23]

---

17 לשון הפסוק (בראשית לב, א): וישכם לבן בבוקר, וינשק לבניו ולבנותיו, ויברך אתהם, וילך וישב לבן למקמו.

18 וז"ל הספורנו (שם): ויברך אתהם, כבר אמרו (מגילה טו.) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, אמנם סיפר ברכת לבן לבנותיו, להורות שברכת האב אשר היא על בניו בכל נפשו בלי ספק ראוי שתחול יותר, בסגולת צלם אלהים המברך, כאמרו (בראשית מו, ד) בעבור תברכך נפשי.

19 בסדר כיסוי ההינומא כתב הב"ח (סי' ס"א) ועוד פוסקים שזהו מה שנוהגין קודם החופה לכסות ראש הכלה בסודר שקורין באדעקן, ונוהגין במדינת רוסלאנד להקפיד שלא לילך לכסות ראש הכלה בשחרית בלתי החתן עמהם, ושהחתן יאחוז בכיסוי עם הרב והחשובים לכסות ראשה, עכ"ד הב"ח. אמנם כבר כתבו כמה פוסקים (הדרישה, דגול מרבבה) דגם אם אין החתן מכסה בעצמו רק ע"י שליח שפיר דמי. מנהגינו הוא שהחתן מכסה את הכלה, אולם דרכו בקודש של רביו"ל הי' לילך עם החתן והשושבינין אל הבאדעקן, ואז אמר בלחש את ברכת 'אחותינו את היי לאלפי רבבה', כנהוג.

20 המקור לברך את הכלה מבואר בתניא רבתי (סי' צ"א) וז"ל: מנין לברכת הכלה מן התורה, שנאמר ויברכו את רבקה וכו'. ובחתם סופר (תורת משה מהדורא תנינא פ' חיי) כתב עה"פ אחותינו את היי לאלפי רבבה, "ומנהג ישראל לברך את הכלה קודם החופה בלבישת ההינומא, בברכה זאת, אחותינו את וגו'", עיי"ש שמבאר למה בחרו לברך בברכתו של לבן, כי למען ברכתו שהתכוון לרעה יתהפך לטובה ולברכה. וראה עוד בספר מאיר עיני חכמים (בסוד הבאדעקן) וע"ע בליקוטי מהרי"ח מש"כ בזה.

21 ועי' בילקוט שמעוני (שם): מפני מה לא נפקדה רבקה עד שהתפלל יצחק עליה, שלא יהו אומות העולם אומרים, תפילתנו עשתה פירות, אלא 'ויעתר יצחק לה'.

22 עי' בחת"ס עה"ת (פ' תבא): י"ל בברכת לבן לרבקה אחותנו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שונאיו, וכבר כתבנו במקום אחר (בח"ס עה"ת ח"א עמ' צ"ד) שבמה שאמר אחותנו את היי רצונו לומר כי ידע כי תלד רבקה צדיק וגם רשע, וצדיק מבחינת אברהם ויצחק, ורשע מבחינת שהיא אחות לבן, ואמר אחותנו אותו הולד שיהי' לך מבחינתי שהוא עשו הרשע אותו יהי' לאלפי רבבה, וירש שער שונאיו היינו שעריו של יעקב, ומאותו קללה מלכו שמנה מלכים בארץ אדום טרם מלוך מלך לבני ישראל והי' בארץ קני קנוי וקדמוני השייכים לנחלתינו ולא נשתעבדו במצרים, וישראל היו עבדים במתי מספר והם היו לאלפי רבבה, הכל מקללתו של לבן הנ"ל, והיינו ארמי אובד אבי וירד מצרימה וגו'.

23 עיי' בס' רבינו הקדוש מהארנאסטייפל (עמ' שמ"ב) פעם הגיע לפני רבינו יהודי שהיתה לו בת בוגרת והוא שפך לפניו את כאב לבו, על כך שכבר עברו מספר שנים מאז שבתו הגיעה לפרקה, ועם כל השתדלויותיו הרבות לשדכה ולהשיאה לחתן שראוי לה הוא מעלה חרס בידו, ואינו יודע מה להמשיך לעשות.

כששמע רבינו את דבריו שאלו אם לאחר לידת בתו הוא ערך קידוש בבית המדרש כנהוג, השיבו אבי הבת שכשבתו נולדה הוא נתן לה שם בבית המדרש ביום קריאת התורה, אולם קידוש למתפללים הוא לא נתן, אז אמר לו רבינו שוב לביתך ובשבת הקרובה תהנה את חבריך וידידיך בקידושא רבא בבית המדרש, והם יברכוך בברכת מזל טוב כנהוג

עכ"פ, א ברכה וואם א איד וואונטש אהן מיינט עפעס, און ס'האט א כח משפיע צו זיין.

*

הגרח"א: אונז וויים מיר אז אינעם יום החופה איז מוחלין על כל עוונותיו.[24] דער חתן פרעגט א שאלה, ס'שטייט אין שולחן ערוך אין הלכות יום הכיפורים אז אפילו א מענטש האט זיך מתוודה געווען איין יאר, און ער וויסט אז ס'איז אריבער א גאנץ יאר און ער איז נישט אדורך געפאלן מיט זיינע חטאים, זאל ער זיך וויטער מתוודה זיין. איז די שאלה צו א חתן ביום חופתו איז טאקע אזוי ווי יום הכיפורים, צי אפשר איז עס א העכערע דרגה פון יום הכיפורים, אז ער קען נאך די חופה מסיח דעת זיין, ער הייבט אן א פריש לעבן, און ער דארף זיך שוין נישט מער מתוודה זיין אויף די אמאל'דיגע עוונות.

רבינו: וואם הייסט מסיח דעת זיין? א איד דארף צו וויסן (תהלים נא, ה) 'וחטאתי נגדי תמיד'. ס'איז נישטא אזא מין זאך מסיח דעת זיין. וועז א איד האט חלילה עפעס געטוהן שלא כהוגן, און ער טוט תשובה, דארף ער האפן אז די תשובה איז נתקבל געווארן פאר"ן באשעפער. אבער ער קען נישט טראכטן אז ס'איז קיינמאל גארנישט נישט געווען, דאס נישט. ער האפט אז דער אייבערשטער האט מקבל געווען זיין תשובה.

און מ'דארף אזוי גלייבן, דער פעטער ז"ל שרייבט אין א תשובה (שו"ת דברי יואל או"ח סי' ל"א), וועט ס'איז מסופק אין דעם, דער מאכט א ברכה לבטלה 'חנון המרבה לסלוח', דריי מאל יעדן טאג.[25] מ'דארף וויסן און גלייבן אז דער אויבערשטער איז מקבל די תשובה. אדער מ'דארף וויסן ער האט געטון תשובה, ער איז א בעל תשובה.

ס'איז דא א ווארט פונעם רבי ר' שמעלקא 'כי זוכר כל הנשכחות', אז איינער געדענקט די עבירה, דעמאלטס כביכול הקב"ה פארגעסט עס.[26] דאם איז דער רעיון 'וחטאתי נגדי תמיד', אבער מ'מיינט נישט וחטאתי נגדי תמיד איז טייטש מ'זאל ארום גיין פארזויערט און צוקלאפט ווי א חוטא א גאנצן טאג.[27] מ'דארף וויסן כ'האב תשובה

בהולדת הבת, כמובן שהלה עשה כאשר צווה, ותוך תקופה קצרה נושע ומצא שידוך הגון עבור בתו.

כשהוא בא שנית אל הארנאסטייפל כדי לבשר לרבינו על דבר ישועתו, אזר אומץ ופנה אל רבינו ושאלו, מהי השייכות בין אי עריכת הקידוש בשעתו לאחר לידתה, לעיכוב הנישואין עתה קרוב לעשרים שנה אח"כ.

ע"ז השיב לו רבינו, כשנולד בן זכר זוכה אבי הבן להתברך מפי מכריו וידידיו שיזכה להכניסו לתורה לחופה ולמעשים טובים, הן בליל שבת הראשונה לאחר לידתו במסיבת ה"שלום זכר, והן אחרי הברית מילה כמו שכתוב במסכת שבת (קל"ז:) העומדים שם אומרים, כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים, וכן הקרואים לסעודת הברית שלאחריה מברכים את אבי הבן, וברכותיהם של יהודים שחשובות לפני הקב"ה, מביאות ומסייעות ברבות השנים בהכנסתו לחופה. וגם הכנסתה של בת לחופה צריכה סיוע וברכה לפיכך נוהגים לעשות קידוש בבית המדרש אחרי הולדתה כדי שיברכו את אביה בברכות לרוב, ובזה שמונעת זאת מבתך אחרי הולדתה התעכבה עד עכשיו זמן כניסתה לחופה, והיית צריך מקודם להתברך מפי הרבים, וזכות הרבים עמדה לך שתמצא לה זיווג הגון במהרה.

24 ומקורו הוא בירושלמי (מסכת ביכורים פרק ג' הלכה ג) חתן מוחלין לו על כל עוונותיו שנא' (בראשית כ"ח, ט') וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל, וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה, אלא שנמחלו לו כל עוונותיו.

ובבבלי מס' יבמות (סג:) איתא: כל הנושא אשה עוונותיו מתפקקים [נסתמים ונמחלים], שנאמר 'מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה'.

25 וזל"ק שם בתו"ד: ומ"ש שכבר אחר היאוש, ממחשבה זו ירחק יותר מן הבורח מן הארי, כי כבר מבואר בספה"ק כי מי שאינו מאמין שהקב"ה מוחל למכעיסיו אפילו שהכעיסו עד אין שיעור, מברך ח"ו בכל יום ברכה לבטלה "חנון המרבה לסלוח", כי הבורא ית"ש הוא מרבה לסלוח עד אין שיעור. וכבר ביארו חז"ל גודל מעלת בעלי תשובה, ובמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לד:) והרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ו ה"ד) ג"כ מבאר באריכות גודל מעלתם. - השי"ת ינחנו במעגלי צדק למען שמו, ויקבלהו בתשובה שלימה, ונזכה לעשות תשובה אמיתית במהרה בימינו אמן.

26 כן מתאמרא משמי' דהרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ל (הובא בהקדמות הספר נויר השמן) לפרש אמרינו בתפילת מוסף של ראש השנה, כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, דהנה אם האדם חוטא לפני הקב"ה אבל חטאתו נגדו תמיד להתחרט ולשוב אליו, אז הקב"ה משכחה ונמחה החטא. אולם אם לאחר שעשה העבירה הוא שוכחה ואומר לא פעלתי כל און, אז הקב"ה זוכרה ונרשם בספר הזכרונות, וכן להיפך כשאדם עושה מצוה ולאחר שעשה המצוה שוכחה כאלו לא עשה המצוה, לאשר מכיר בחסרונו שעדיין קצר וגרע במצות הבורא משיעור הראוי, אז המצוה ההיא רצויה לפני הקב"ה וזוכרה, אולם אם דרכו ישר בעיניו ולאחר שעשה מצוה הוא מדמה בדעתו כי יצא ידי חובתו כראוי, ומתנשא בלבבו לבל ימיש מזכרונו כי עשה רצון המקום, מצוה זו לא פרחת לעילא, וכביכול הוא משכחה מלפניו, וזהו הכוונה כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, שהקב"ה זוכר רק מה שהאדם שוכח, עכדה"ק.

27 ויש לציין שבמדור שולחן מלכים (בגליונינו פ' בהר תשס"ח לפ"ק) הובא שיחת קודש עם להבחל"ח הגה"צ מליעזיש ז"ל מלאנדאן והוא סיפר למרן שליט"א כדלהלן:

געטון און איך האָב אז דער אייבערשטער האט מיר מוחל געווען.[28] דער פעטער ז"ל אין דברי יואל פ' צו, רעדט ער ארום פון דעם, ער ברענגט דארט נאך פונעם רבין פון לובלין דעם ענין. ער זאגט אז דאם איז אזוי ווי רש"י זאגט ביי די מנורה, (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, כל לילה ולילה קרוי תמיד, א דבר הבא מזמן לזמן הייסט אויך תמיד,[29] ער האט דארט א אריכות'דיגן שמועס אין דעם

רב דביהמ"ד ישמח משה: דעם חתם סופר'ס לשון איז (דרשות לשבת שובה דף י"ט.) אז דורך תשובה מאהבה קען ער טראכטן אז פון יעדן כזית חלב וואם ער האט געגעסן, איז כאילו ער האט געגעסן א כזית קרבן פסח אין ירושלים.[30]

רבינו: יא יא, דאם זאל מען זאגן אין הימל... נישט ער זאל דאם זאגן...

דער חתם סופר אויף א פלאץ זאגט נאך מער, אז אפילו די חטאים פון די עלטערן קענען ווערן ווי קרבנות, אזוי זאגט ער אין פ' בא.[31]

די מעשה איז געווען אזוי: איינער פון רבינ'ס חסידים איז געווען א שוחט, ער איז געווען א שטיקל צייט אזוי נבוך, גייט ער אריין צום רבין ז"ל, עס איז געווען נאך די פטירה פון די טאכטער, די סעמיהאלי רביצין (הרבנית ח' רויא) ע"ה, ווען מ'האט איינגעטיילט דעם סדר פון די הויז-בחורים, פונקט בין איך יענעם טאג געווען דער הויז-בחור, און איך הער ארויס קולות פון רבי'נס צימער אכט אזייגער אינדערפרי.

איך האב מיך דערשראקן, קוק איך אריין דורכן לעכל פון די טיר, האב איך זיך צוגעהערט דעם שמועס, הער איך ווי ער זאגט פארן רבין "רבי, איך ווייל נישט זיין קיין שוחט, וחטאתי נגדי תמיד, כ'האב שוין נישט קיין כח, כ'וויל אלעס אוועקווארפן".

דער רבי קוקט אים אזוי אן "דו וייסט וואס הייסט "וחטאתי נגדי תמיד", דו מיינסט אז תמיד איז טייטשט פיר אן צוואנציג שעה?! וואס איז געווען דער קרבן תמיד, דער עולת הבקר אשר לעולת התמיד, ווילאנג האט געמומען דער קרבן תמיד, כהנים זריזין הם, א האלבע שעה, א שעה, און די תורה זאגט אז דאס הייסט תמיד... זעין דיך אראפ יעדן טאג א האלבע שעה, טוה וואס דו ווילסט, זאג תהילים, לערן, אבער נאכדעם, ניין אזייגער גיי צו דער ארבעט כאחד האדם. וכך הוה.

---

28 עי' בדברי יואל לראש השנה דרוש פ"א, עמוד קמ"ז, ד"ה ולבאר.

29 עי' שם בדברי יואל פ' צו (ח"ה עמוד קמ"א) וז"ל: והנה כתבו תלמידי הבעש"ט ז"ל בשמו, וכ"כ הרה"ק מלובלין זי"ע, שמה שאמר הכתוב (תהלים ט"ז) וחטאתי נגדי תמיד, אין הכוונה שיחשוב בכל עת תמיד בחטאיו, כי בחינה זו מביאה לידי עצבות, ותמנעהו מלעבוד את השי"ת עבודה מעולה וחשובה, שהיא מעלת עבודת השי"ת בשמחה כדכתיב (תהלים ק') עבדו את ה' בשמחה. אלא הכוונה שיחשוב בעוונותיו מזמן לזמן, באופן שלא יסיח דעתו מהם, ויעשה תשובה עליהם, עכת"ד ז"ל.

וצריך לומר דמה שאמר הכתוב וחטאתי נגדי תמיד, הכוונה כמו שפירש"י ז"ל כל לילה ולילה קרוי תמיד, דדבר הבא מזמן לזמן קרוי נמי תמיד, וכ"כ יחשוב בחטאיו מזמן לזמן בלבד, ולא יהרהר בהם בכל עת, ועאכו"כ בחטאים של עריות ודומיהן, ודאי שלא ישים האדם לבו ומחשבתו עליהם כשירצה לשוב, כי ע"י כך גורם רעה לנפשו, שיבא לידי מחשבות והרהורים ח"ו, וע"כ לומר שאין כוונת הכתוב וחטאתי נגדי תמיד שיחשוב בפרטיות במעשה הרע, דכלל גדול הוא שנפשו של אדם נמשכת אחרי מחשבתו, אם מהרהר בדברים קדושים ועבודת השם יתברך, בזה מקדש נפשו ומוחו, ואם ח"ו מהרהר בעבירות או בתאות רעות ר"ל מטמא את נפשו ח"ו, וצריך לברוח ממחשבות כאלו, ולא ישתמש בהם כלל אף אם כוונתו לעבודת השי"ת, כמו שכתב בספה"ק יושר דברי אמת (הבאתי דבריו בספרי ויואל משה מאמר א' סי' קפ"א) בדבר שנתגלו בחלום אל הקדוש מהרד"ב זלה"ה וכו', שכתב בכ"מ שמאהבה רעה שבא לאדם יכול לאחוז באהבת הבורא בהשבו ק"ו וכו', וכתב הוא ז"ל שא"א ללמוד ק"ו זה אם לא יהי' מופשט מגשמיות, כי אם הוא דבוק בגשמיות ובתאוות ומקבל תענוג מהם, ח"ו יפול בשאול עמוקה אם לא ישמור את עצמו מאד להרהר בהם וכו'. וכן הבאתי שם בשם התניא זלה"ה, עיי"ש.

וע"כ לומר דכוונת הכתוב וחטאתי נגדי תמיד שיחשוב בחטאיו בדרך כלל, שידע בנפשו כי חטא, והמרה את פני יוצרו יתברך, ויתמרמר על זאת, ויתחרט חרטה גמורה מעומקא דלבא על העבר, ויקבל קבלה גמורה על להבא שלא ישוב לכסלה עוד. אבל לא יהרהר כלל וכלל בפרטי המעשים הרעים ההם, ואף בדרך זו לא יתמיד עיונו בהם שמביא לידי עצבות, ובדרך כלל מזיק לנפש להרהר בחטאים, ע"כ די שיחשוב בחטאיו מזמן לזמן, באופן שלא יסיח דעתו מלשוב עליהם, וגם זה קרוי תמיד כמ"ש רש"י ז"ל שכל דבר הבא מזמן לזמן קרוי תמיד, עיי"ש כל הענין.

30 וז"ל שם (בדרשת שבת שובה שנת תקע"א לפ"ק) בתודה"ק: והנלענ"ד, דהנה ע"י משל, גרושה שהולכת ומתקדשת לאחר על תנאי אם יתרצה לי בעלי הראשון אזי לא יהי' קידושין מעיקרא ויהי' כל בעילותי זנות, הנה מדין התורה היא מותרת לבעלה הראשון וכל בעילות השני המה בעילות זנות, וה"נ הלא השם מאהבה נעשה לו זדונות זכיות, וכל זית נבלה שאכל ה"ל כאלו אכל קרבן פקח בירושלים וכדומה, נמצא שהעבירה שמכונה כנבעל לבעל אחר ה"ל על תנאי שאם ישוב אין כאן עבירה ונשואים לבעל אחר כלל, רק בעילת זנות הוה, ואין צריך לדחיית עשה את הל"ת כלל.- אך השב מיראה שאז הזדונות נעשים רק שגגות ולא נעקרו הקידושין למפרע לזה צריכים לומר שהעשה דוחה ל"ת, עי"ש באריכות.

31 עי' שם בחתם סופר (פ' בא) שכתב לפרש בזה הכתוב ויאמר ד' אל משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם ראש חדשים וגו', ואח"כ בפסוק שלאחריו מתחיל דברו אל כל עדת בני ישראל ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, דמשמע דהמצוה של החודש הזה לכ"ם ראש חדשים היא רק למשה ולאהרן, והמצוה של קרבן פסח שכתוב אח"כ דברו אל כל עדת ישראל ויקחו איש שה לבית אבות וגו' היא רק לבני ישראל, הכי הוי ליה למימר דברו אל כל עדת ישראל החדש הזה לכם ראש חדשים ויקחו לכם איש שה לבית וגו'.

*

הגרח"א: ס'איז א גרויס ענין א חתן ביום חופתו זאל גומר זיין ספר תהלים, וועז א חתן זעהט זיך אז ער שטייט שוין נאנט צו די חופה, און עם קוקט נישט אוים אז ער וועט קענען מסיים זיין, טאמער וועט ער זאגן בכוונה אזוי וועט ער נישט אנקומען, איז ער מסופק צו ער זאל...

רבינו: טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה,[32] ס'איז נישטא קיין חיוב 'גומר צו זיין' ספר תהלים. אמת ס'איז דא ענין וואס מ'זאגט נאך פון בעל שם הק' 'מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו,[33] אבער די קידושין איז תופס אהן דעם.... ס'איז נישט קיין 'חיוב' אינעם יום החופה צו ענדיגן. מ'דארף צו זאגן תהלים,[34] און מ'מעג פראבירן צו ענדיגן דעם ספר תהלים, אז נישט זאל מען זאגן וויפיל מ'קען, אלעם איז חשוב.

השואל: איז די שאלה צו וועז דער חתן זיצט ביים קבלת פנים, צי ער זאל זאגן נאך קאפיטלעך אויב קען ער נאך עפעס ארויפנכאפן.

רבינו: ער זאל זאגן אינדערהיים תהלים.

ס'איז אינטערעסאנט, מ'רעדט אזוי פון קבלת פנים. כ'וועל זאגן פאר די חתנים אן אינטערעסאנטע זאך, דער מנהג איז סיגוט איז געווען ביים קבלת פנים האט דער חתן געזאגט א פשט'ל, און מ'האט נישט אריינגעזינגען, מ'האט טאקע געזאגט. דאס איז געווען די ארגינעלע קבלת פנים, עם זענען געקומען די חברים פונעם חתן, און דער חתן האט געזאגט א פשט'ל, אזוי איז געווען אין דער אלטער היים.[35]

*

הגרח"א: ס'איז דא פלעצער וואו מ'גייט צו א איש חשוב אדער צום רבי'ן אנטון דעם שטרייטל. צי דעם מנהג איז שוין געווען אין די פריערדיגע דורות אויך.

רבינו: כ'קען נישט זאגן אז אזוי איז געווען א מנהג, ניין. אסאך זאכן איז היינט אנדערש געווארן פון אמאל.

אבל הענין יובן דידוע שגדולים בעלי תשובה שזדונות נעשו כזכיות, ולא עוד אלא כשהבנים היו אוחזים במעשה אבותיהם בידיהם באופן שחטא האבות תלוי בצוואר הבנים, נגד זה בשובם אח"כ מהפכים גם עוונות אבותם לטוב וזכיות, והנה ישראל שחטאו במצרים ועבדו ע"ז ג"כ, ובכל שנה בזה החדש הי' עושים למזל טלה חג, עתה בשובם אל ד' ושחטוהו שה לשמו, הרי נחשב למפרע כאלו הם ואבותיהם כבר עשו הפסח בכל שנה ושנה, כי נהפך חג של ע"ז לזכיות כאלו עבדו את ה', וזהו משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכ"ם דייקא שיתוקן בזה גם חטא משפחותיכם שכבר מתו, והיינו שאמר למשה ואהרן החדש הזה לכ"ם דייקא ראש חדשים, שאתם לא עבדו ע"ז וגם לא אבותיכם וא"כ החודש הזה היא לכם ראש לכל הפסחים שתשחטו ולכל החגים שתחגו, ואח"כ אמר דברו אל כל עדת ישראל ויקחו לכם שה לבית אבות, שלהם אינו הראש לכל הפסחים, שכבר שחטו הרבה פעמים הם ואבותיהם, וע"ז שלהם יחשב כפסח וחג לד', וזה שה לבית אבו"ת מה שעבדו אבותיהם ג"כ יכניסוהו אל הקדושה, וזהו שה לבי"ת לפנים אל הקדושה, עכ"ד [ועי' מ"ש מרן רבינו ז"ל בדברי יואל לחג הסוכות (דף לט:) שתשובה מאהבה מהפכת גם העוונות שעשה בגלגול הקודם לזכויות, עיי"ש].

32 לשון המחבר בשו"ע (או"ח סי' א' ס"ד): טוב מעט תחנונים בכוונה, מהרבות בלא כוונה.

33 עי' מש"כ הרה"ק בעל התניא, ונדפס במאמרי אדמו"ר הזקן (כתובים ח"א ס"ע צה.) בזה"ל: שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל, ע"פ מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, פי' ימלל ישברם ויבטלם כמו מוללין מלילות (ביצה יב:), והכוונה שיבטל גבורות ה' פי' דינין, ישמיע כל תהלתו היינו שיאמרו תהלים שכולו תהלות ד', ועי"ז יבטל וישבר הדינין הבאין עליו.

34 כ"כ בס' שלחן העזר (ה"ב דף קל"ח ע"א) שכן מנהג ותיקין, וכן נהג הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל וציוה כן להחתנים.

35 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מה שסיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א בענין זה אצל שיעור תהלים יום ה' פרשת בשלח העעל"ט בהיכל ישיבתינו הק' בקרית יואל יע"א: - ....."דרך אגב, אז איך רעד פון מנהגים פון חתונה, כ'האב עס געהערט, כ'האב עס נישט אליינס געהערט במילא מוז איך זאגן אז איך האב עס נאר געהערט בשם, אז דער פעטער ז"ל - עמיצער האט אים געזאגט וועז א קבלת פנים, האט ער געזאגט, ביי קבלת פנים קומען די חברים פונעם חתן, און דער חתן זאגט א פשעטיל, אזוי האט מיר עמיצער נאכגעזאגט בשמו. - ס'איז א אינטערסאנטע זאך כ'האב עס פונעם טאטן ז"ל אויך אזוי געהערט, ער האט אויך אזוי געזאגט, אז אזוי איז געווען אינדערהיים, ער האט מיר פארציילט אז דער קלויזענבורגער רב איז דאך געווען א אייד בים זיידן ז"ל דער עצי חיים, און ער איז געקומען צו די חתונה, מ'האט אים נישט אדורך גלאזט די גרעניץ, ער האט געהאט שוועריקייטן אנצוקומען צו די חתונה, אזוי האט מען נישט געוואוסט צי עס וועט זיין א חתונה ווייל דער חתן איז נישט אנגעקומען, ער איז אנגעקומען הערשט שפעט אויף דער נאכט, און מ'האט געמאכט דארט א קבלת פנים, און מ'האט זיך גייאגט ווייל ס'איז שוין געווען שפעט, און דער זיידע ז"ל האט אים געהייסן דארט זאגן דאס פשעטיל, כ'האב געהערט פון טאטן ז"ל אזוי, אז ער איז אהנגעקומען און דער זיידע האט געהייסן דעם חתן זאגן דאס פשעטיל.

איך האב א חתונה בריוו'ל פונעם קדושת יו"ט א טאכטער, אן ארגינעלע חתונה בריוו'ל, און אויף די אנדערע זייט איז דא פארשריבן א פשעטיל, ס'קוקט מיר אויס ווי עמיצער האט אויפגעשריבן דאס פשעטיל פונעם חתן, אויפ'ן ענין פון 'חופה קונה', ס'קוקט מיר אזוי אויס ס'זאל זיין א פשעטיל פונעם חתן פון יענע חתונה.

יעדן'ס פאל אזוי איז אמאל געווען א מנהג. איך וועל אייך נאך מער פארציילן, וועז מיין זוהן ר' מענדל (רב דקהלתינו ומסמ"ג שליט"א) האט חתונה געהאט, האט אים דער טאטע ז"ל אויך געהייסן זיך אויפשטעלן ביים קב"פ און זאגן א פשעטיל, און ער האט טאקע געזאגט, ווער ס'גדעננקט."

היינטיגע צייטן וויאזוי די וועלט פירט זיך, וועז מ׳האט התונה איז דא צוויי שבתים, ס׳איז דא שבת אויפרוף, אוז ס׳איז דא שבת שבע ברכות. אוז עם גייט אזוי שבת אוייפרוף באלאנגט פאר״ן צד החתן, אוז שבת שבע ברכות באלאנגט פאר״ן צד הכלה. שבת אויפרוף קומען די קרובים פונעם חתן, אוז שבת שבע ברכות קומען מער די קרובים פוז צד הכלה.

אינדערהיים איז נישט אזוי געווען, שבת אויפרוף האט מען בכלל נישט געמאכט קיין עסק. צו די שבת שבע ברכות זענען געקומען ביידע צדדים, וועל ס׳האט געוואלט קומען צו די שמחה איז געקומען צו שבת שבע ברכות, דאס איז געווען א שבת פוז די שמחה. אזוי איז געווען אין דער אלטער היים, פונעם אויפרוף האט מען נישט געמאכט קיין עסק.

כ׳האב געהערט פוז טאטן ז״ל, ער האט געזאגט אזוי, דער צעהלימער רב איז געווען א זוהן פונעם ערוגת הבושם,[36] אוז ער איז געווארן אין אייעדם ביי זיין ברודער, זיין ברודער איז געווען רב אין חוסט נאכן ערוגת הבושם, שפעטער איז ער געווארן אונגוואראר רב, ער האט געהייסן רבי אברהם יוסף (מח״ס שו״ת אבני שוהם). עכ״פ ער איז געווען אין חוסט אוז דער צעהלימער רב איז געווען א חתן, אוז ער האט געדארפט האבן אן אויפרוף, מ׳האט געדארפט באווארפן. איז נישט געווען די באווארפן אין חוסט, זיין באווארפן איז געווען אין סיגוט, ער איז געקומען קיין סיגוט אין אן אנדערן מקום אוז דארט איז געווען זיין באווארפן אוז ער איז געפארן צו די חתונה קיין חוסט, אזוי האב איך געהערט פוז טאטן.

מ׳האט נישט געמאכט קיין עסק, ס׳איז נישט געקומען צו פארן משפחה מענטשן, געסט, צום שבת אויפרוף.

הגרח״א: מ׳רופט עם שבת שמזמרין אותו, שבת שפינ–האלץ, ס׳איז נישט געווען קיין מצב?.[37]

רבינו: ניין, אמאל אין דער אלטער היים איז נישט געווען.

רב דביהמ״ד בית ברוך: אמאל איז מען נישט געגאנגן צום רבי׳ן וועגן געבן א נאמען פאר א מיידל, אויך נישט.

רבינו: ניין, אין דער אלטער היים טאקע נישט. אבער כ׳וועל דערציילן א מעשה, איך רעד יעצט א מעשה פוז זיבעציג יאר צוריק. מיין טאטע ז״ל איז געווען ביים פעטער ז״ל אין שטוב. ס׳איז אריינגעקומען א יונגערמאן, פוז די דעמאלטס׳דיגע יונגעלייט נאך די קריג, אוז ער האט פארציילט אז ס׳איז אים געבוירן געווארן א יונגל צי א מיידל, דער רבי האט אים געוואונטשן מזל טוב, אוז האט אנגעהויבן צו פרעגן וואספארא נאמען ער זאל געבן, אוז ער האט אים אויסגעפרעגט, וויאזוי האט געהייסן דיין טאטע? וויאזוי האט געהייסן דיין מאמע? וויאזוי האט געהייסן דיין זיידע? דיין באבע? ביז ער האט אים גענוגט א נאמען וואס ער זאל געבן, ער האט אים אנגעווואנטשן אוז ער איז ארוים געגאנגען.

מיין טאטע האט דאס צוגעקוקט, ער האט זיך געווואונדערט, דאס איז נישט געווען אינדערהיים, עמיצער זאל אריינגיין פרעגן – איך רעד אין דער אלטער היים אין סאטמאר – איינער זאל אריינגיין פרעגן א נאמען? מיין טאטע האט זיך געהידוש׳ט, אבער ער האט גארנישט געזאגט, ער איז נאר געשטאנען אזוי פארקלערט...

וועז דער איד איז ארוים געגאנגען, האט דער פעטער ז״ל פארשטאנען אז מיין טאטע הידוש׳ט זיך אויף די זאך. האט ער זיך אנגערופן אזוי – אום געפרעגט האט ער זיך אנגערופן אזוי – ׳וואם זאל איך טון? זיי האבן נישט קיין טאטע׳ס, זיי האבן נישט קיין מאמע׳ס, מוז איך זיין זייער טאטע...׳, ער האט זיך אזוי פארענטפערט זיי האבן נישט

---

36 ה״ה הגאון הצדיק רבי לוי יצחק גרינוואלד ז״ל אבד״ק צעהלים ובעל מגדלות מרקחים, בנו של הגה״ק אבד״ק ור״מ חוסט ז״ל בעל שו״ת ערוגת הבושם.

37 קריאת השבת אויפרוף בשם זה מובא כבר במהרי״ל מנהגי נשואין (אות ט) ושם איתא חידוש גדול בהלכות שבעה עשר בתמוז ותשעה באב, מהר״י סג״ל עשה שפיץ-הולין לבנו הר״ר שמעון בעודנו נער בשבת ו׳ אב [שהיה שבת חזון], והיה האב [המהרי״ל] לבוש קטא של שבת לבד לכבוד בנו, והחתן היה לבוש כל בגדי שבת. וכל הקהל הלכו אצלו ושמחו עמו אחר הסעודה ביין ובפירות, כמנהג בכל ליל שבת דקודם שבת הנשואין. (והביאוהו להלכה בדרכי משה סימן תקנא אות יא, ובמגן אברהם שם סק״ו, ועיין בדגול מרבבה שם). ועפי״ז פסק הרמ״א שם (ס״א), ומי שיש לו נישואין בשבת נחמו, מותר ללבוש בגדי שבת בשבת של חזון.

ועי׳ בנוהג כצאן יוסף (מנהגי נישואין) רמז אחר על שם זה: שבת שקודם החתונה, מרבים בשמחה לכבוד החתן, כי ׳שבעת ימי המשתה מתחילין שבת שקודם החתונה עד שבת שאחר החופה׳. וקורין לשבת שקודם החופה שבן עליץ, כלומר הבן דהיינו החתן, שמח, על שם הכתוב (תהלים קמט, ה) יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם.

ועי׳ בשו״ת הגר״ר ידידיה טיאה וויייל ז״ל [מקראסולא, בנו של הקרבן נתנאל] (סימן מ): נשאלתי חתן שנושא בל״ג בעומר שחל באמצע השבוע, אם מותר לספר בשבת שלפניו שהוא שפיל-האליץ שלו. ונראה לכאורה לדמות הא מילתא למה מהרי״ל בהל׳ תשעה באב שלבש קט״א של שבת בשבת חזון לכבוד בנו שעשה שפיל-האליץ, עי״ש.

קיין טאטע, זיי האבן נישט קיין מאמע, במילא מוז ער זיין במקום זייער טאטע.

הג"ר וואלף אהרן טעללער שליט"א, מנהל מבצר הכוללים קרית יואל יצ"ו: די מעשה אז דער ישמח משה האט געפלעגט אליינס צו געבן די נעמען, ביי רבי נפתלי דעם שינאווער רב'ס זון, דאס איז נאר געווען ביי די אייניקלעך?.

רבינו: דאדרט האט דער שינאווער רב געגעבן דעם נאמען 'נפתלי', דער ישמח משה האט מסכים געווען צום נאמען, ער האט געזאגט דעם נאמען האב איך געוואלט.[38]

דער דברי חיים האט יא געגעבן אליינס די נעמען, כ'האב געהערט פון טאטן ז"ל, ער האט פארציילט אז ס'איז געווען דעם גארליצער רב'ס א קינד, ער האט געזאגט אז עס איז געווען ביי רבי משה לייב סטריזובער, ער איז געווען אן איידעם אין גארליץ, ס'איז אים געבוירן געווארן א מיידל. און דער דברי חיים האט געמאכט דעם 'מי שברך', און ער האט דאך געקענט קלאפן מיט די הענט און מיט די פיס אויך אזוי, ער האט געזאגט דעם מי שברך, און 'ויקרא שמו בישראל', ער האט געזאגט דעם נאמען, ובשכר זה יזכה וכו' ונאמר אמן, און פארטיג. מ'האט אים געשריגן מזל טוב, און... ער האט נישט געוואוסט וואספארא נאמען מ'האט געגעבן..., ער האט גארנישט געהערט....

ער גייט אהיים, ער האט דאך א רביצין א יולדת, און די רביצין פרעגט אים 'וויאזוי הייסט דאס קינד?', זאגט ער 'איך ווייס נישט...' וואס הייסט דו ווייסט נישט? וואספארא נאמען האט דאס קינד באקומען?, ער ווייסט נישט. הכלל, וואס קען מען טון? מ'דארף דאך געוואויר ווערן ווי אזוי דאס קינד הייסט... מ'קען אריינגיין פרעגן דעם זיידן, אבער ער טרויעט זיך נישט, ס'איז געווען א גרויסער פחד. דער דברי חיים האט געזאגט עפעס א נאמען ער האט געהערט עפעס חיטשא, לייטשא, ער האט נישט דערהערט דעם נאמען, ער ווייסט נישט דעם נאמען פונעם קינד.

בקיצור, ס'גייט אדורך נאך א טאג און נאך א טאג, ער מוז זיך אן עצה געבן. האט ער זיך מיישב געווען און ער האט געשריבן א קוויטל, ער האט אריין געשריבן אין קוויטל זיך און די רביצין, און ער האט נישט אריינגעשריבן דעם נאמען פונעם קינד, אזוי איז ער אריין געגאנגען צום דברי חיים.

פרעגט אים דער דברי חיים 'פארוואס האסטו נישט געשריבן דעם נאמען פון קינד?' זאגט ער 'איך ווייס נישט וויאזוי דאס קינד הייסט', האט ער אים דעמאלטס געזאגט וואספארא נאמען ער האט געגעבן. דאכט'זיך חי'ה חאשא האט זי געהייסן.

דאס איז א צאנזער מעשה וואס איך האב געהערט פון טאטן ז"ל.

רב דביהמ"ד ישמח משה: ס'איז זייער אינטערסאנט, דער דברי חיים האט געגעבן נעמען אויף ספרים אויך, ס'איז דא בריוון וואו ער שרייבט 'ויקרא בשם...'. ער שרייבט דעם נאמען פון ספר, פארשידענע ספרים אזוי.

ס'איז דא א רשימה היינט פון איבער צעהן ספרים, וואו ס'איז דא די בריוו וואו ער שרייבט צוריק – איינער האט מיר געווייזן א קאפי דערפון – און ער שרייבט דעם נאמען ווי אזוי מ'זאל רופן דעם ספר.

רבינו: ער האט דאך א נאמען געגעבן 'זרע קודש' (על ספרו של רבו הרה"ק מראפשיץ ז"ל).

דער מדפים פונעם זרע קודש האט געוואלט אן אנדערן נאמען קודם, ער האט געגעבן א נאמען 'אור הנ"ר', דער

---

38 וולש"ק של הרה"ק משינאווא בהקדמה לס' אילה שלוחה מחידושי בנו הרה"ק רבי נפתלי הנ"ל: ...וקראתי שמו 'אילה שלוחה' כברכת יעקב אבינו ע"ה על נפתלי אילה שלוחה, וסניף לשם זה, שבעת לידתו הייתי עם אשתי ז"ל שהיתה אמו, אצל זקנה אבי אמה ה"ה הרב הגאון הצדיק מוהר"ר משה טייטלבוים הרב דק' אוהעל זצ"ל, ואחרי קראי שמו אמר זקינו ז"ל בשמחה, שטוב עשיתי בקראי שמו 'נפתלי', שתהיה נשמתו אילה שלוחה להביא את משיח צדקינו ביה"ר, עכלש"ק.

מרן שליט"א סיפר עובדא זו באריכות בא' השיחים בזה"ל: דער שינאווער רב איז דאך געווען א איידעם בזיוו"ר ביים ארי' דבי עילאי, און דער ארי' דבי עילאי איז געווען אן איידעם ביים ישמח משה, האט דער שינאווער רב געגעסן קאסט אין אוהעל ביים עלטער שווער, ביים ישמח משה, און ס'איז אים געבוירן א קינד, און דער שינאווער רב האט געהאט חשק א נאמען צו געבן 'נפתלי' נאכ'ן ראפשיצער רב, אבער ער האט זיך נישט געטרויעט צו גיין זאגן פאר'ן ישמח משה, האט ער מתפלל געווען אז דער זיידע דער ישמח משה זאל א נאמען געבן נאכ'ן ראפשיצער רב, און ס'איז געווען ביים ברית דער ישמח משה איז געווען סנדק, און ביי די ברכות ווען דער ישמח משה איז אנגעקומען צו 'ויקרא שמו בישראל' האט ער זיך אפגעשטעלט און ער פרעגט פונעם אבי הבן אזוי 'ט...?', האט ער גיזאגט 'נפתלי' האט דער ישמח משה געזאגט 'אזוי האב איך טאקע געוואלט געבן'.

וכס' פאר וכבוד מובא שהרה"ק מצאנז ז"ל גם נסע לעיר איהעל להברית מילה אצל נכדו רבי נפתלי שהיה נכדו הראשון, והברית התקיימה באוהעל, והרה"ק מצאנז נתכבד בסנדקאות, והרה"ק משינאווא היה המוהל, והישמח משה אמר הברכות, ואמר לנכדו הרה"ק משינאווא שיתן השם נפתלי ע"ש הרה"ק מראפשיץ ז"ל, כי הישמח משה הכיר לו טובה על שקירב אותו אצל הרבי מלובלין ז"ל.

דברי חיים האט עם א נאמען געגעבן 'זרע קודש'.[39]

רב דביהמ"ד ישמח משה: גוט, זרע קודש איז געווען ווען דער ראפשיצער רב האט שוין נישט געלעבט, און ער האט געהייסן מ'זאל עם דרוקן.

רבינו: יא, ער שרייבט אזוי אין די הסכמה, ער האט קודם נישט געוואלט אבער האט זיך מיישב געווען,[40] ער איז עם מדמה צו די כתבים פון ר' חיים וויטאל.

א' הנוכחים: רבי חיים וויטאל האט דאך אויך גוגז געווען זיינע כתבים, ער האט עם נישט געוואלט ארויסגעבן, מ'האט עם נאר שפעטער אויסגעגראבן.[41]

רבינו: יא, און דער שינאווער רב האט אויך געזאגט אזוי, בנוגע די כתבים פונעם שם שלמה (הגה"ק רבי שלמה'לע ממונקאטש ז"ל), וואס ער האט אויך נישט געוואלט אז מ'זאל דרוקן זיינע חידושי תורה, און דער שינאווער רב האט געזאגט אז מ'קען עם יא דרוקן אבער נישט כמתכנתו אזוי ווי ער האט עם געהאט מסדר געווען. און דער שינאווער רב האט זיך אויך באצויגן צו די כתבי ר' חיים וויטאל.[42]

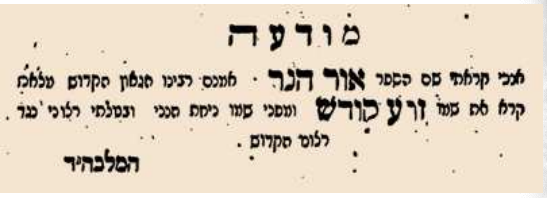
רב דביהמ"ד ישמח משה: יא. אבער מ'דערציילט אז מחברים פון ספרים זענען אים געקומען ווייזן די חידושים, און ער האט געזאגט וויאזוי דער ספר זאל היסן.

א' הנוכחים: דעם בני ישישבר"ם ספרים, א חלק פון זיי האט דער צאנזער רב געגעבן די נעמען, זיין ספר 'ריח דודאים' אויף מס' מגילה, 'מגיד תעלומה' [על מס' ברכות].

רבינו: יא, אזוי שטייט אין די הסכמה.[43]

---

39 לאחר שעברו שנים אחדות מהסתלקותו של הרה"ק מראפשיץ ז"ל הספים תלמידו הגדול מרן הדברי חיים ז"ל וצאצאיו הקדושים ז"ל להדפיס את כתבי קדשו. המביא לבית הדפוס בשם ר' אברהם גדליה ארים מטרווע, כאשר עמד להוציא את הספר חישב לקוראו ספר 'אור הנר' לזכרון שמו הק' ה'רב ר'בי נ'פתלי', אמנם מרן הדברי חיים הורה לו לקרוא את הספר בשם זרע קודש. וכמו שמביא בתחילת הספר מעבר לדף ההסכמות: "מודעה: אנוכי קראתי שם הספר 'אור הנר'. אמנם רבינו הגאון הקדוש מצאנז קרא את שמו 'זרע קודש' ומפני שמו ניחת הנני, ובשלתי רצוני נגד רצונו הקדוש". המלבה"ד.

מודעה

אמי קראתי שם הספר **אור הנר** · חמס רבינו הגאון הקדוש מצאנז
קדש שמו **זרע קודש** ומפני שמו ניחת אנכי ונשלחתי רצוני נגד
רצון קדוש מעלה .

המלבה"ד

40 וזל"ק בהסכמתו: הן כל יקר ראתה עיני כתבי קודש וחידושי תורה מכבוד אדמו"ר הרב הקדוש א"א מופ"ה המנוח, מוה' נפתלי צבי זלה"ה האבד"ק ראפשיץ זי"ע, וקמו ונתעוררו המופלגים החסידים יראי השם והביאום לביה"ד לזכות את הרבים ולהפיץ מעיינותיו חוצה, והנה אם כי בימי קדם לא צויתי להדפיס חידושי תורה של אדומו"ר הקדוש הנ"ל, כי ידעתי שגם המחבר הקדוש בחיים חייתו לא הסכים שידפסו חידושי תורתו, אולם לאח"ז עלה בלבי שיפה עשו המדפיסים הנ"ל שהוציאו לאור כתבי קודש האלו, כי ידוע שגם הרב מורינו הרב רבי חיים ויטאל זלה"ה מנע מלהוציא לאור חידושיו ומה שקיבל מרבו האר"י זלה"ה ולא הניח לתלמידיו לכותבם, ואעפ"כ עשו צדיקי הדור כמה תחבולות והתפעלות להעתיקם ולכותבם ולהוציאם לאורה והארץ האירה מכבודו ומלאו פני תבל, וכן עשו החסידים היקרים הנ"ל שהוציאו לאור מחברת הקודש הנקרא בשם זרע קודש, וכו'.

41 עיי' בס' שם הגדולים להגאון החיד"א ז"ל (מערכת ח) וז"ל: ורבנן קדישי אשר בדור על ידי יחודים הוציאוה מקברו ברשותו ע"י השבעת חלום, ובא לידי מהר"ר יעקב צמח ומהר"ר מאיר פאפורש עיי"ש.

42 עיי' בס' **בית שלמה** [תולדות וקורות חייו של הגה"ק ממונקאטש ז"ל] (אות קע"א) ז"ל: ....וכאשר הזכירו לפניו (מרן הק' משיאווא ז"ל) מענין הצוואה לבלתי הדפיס את חיבוריו, אמר, הלא כמו זר יחשב אצלי אם בניו צריכין לקיים בזה דבריו שלא להדפיס חיבורים גדולים ועמוקים אשר רבים יאותו לאורם, ובפרט אם לא צוה לגונזם עמו ונשארו הכתבים תחת יד בניו, בודאי יש צד היתר לשנות את דבריו, וגדולה מזה מקובל בידינו מרבינו הקדוש ר' חיים וויטאל זי"ע אשר עפ"י צוואתו גנזו את כתבי הקודש שלו אתו באדמת משכן כבודו, ואח"כ עשו בנו ותלמודיו ותלמידיו שאלת חלום ולקחו והוציאו הכתבים מהקרקע.

43 חוינן במכתבי הסכמות שנתן הרה"ק מצאנז ז"ל לכמה ספרים מגדולי ומאורי הדור ז"ל, שהוא בעצמו נותן שם הספר להספר, ביניהם הספר 'מגיד תעלומה' על מס' ברכות מהרה"ק הבני יששכר ז"ל נדפס שם בוה"ל:

ב"ה יום ג' פינחס תרל"ד לפ"ק צאנז

אקלע לאתרן הרבני המופלג החסיד בנש"ק מו"ה מאיר משולם נ"י נכד להרב הגאון הצדיק הקדוש המנוח מו"ה צבי אלימלך זצלה"ה מדינאב ובידו חיבור נחמד ומפואר על מסכת ברכות מא"ז הרב הצדיק הנ"ל [וכמדומה לי שהחיבור הלז הראה לי הרב הצדיק זצללה"ה בעודו בחיים חיותו וראיתי בו דברים נחמדים וישרים משמחי לב ומהנכון לחלקם ולהפיץ בישראל] מגיד תעלומות חכמתו ותורתו כאשר כבר זכינו להנות מאור תורתו בכמה חיבורים על פני תבל וזה שם הספר אשר יקרא לו 'מגיד תעלומה'. ונכדו הרבני הנ"ל כי העיר ד' את רוחו לזכות אותנו גם בחיבור היקר הלז מהראוי לחזקו ולאמצו בכל מה דאפשר ולתת לו מעות קדימה למען יוכל להוציא מחשבתו מכח אל הפועל ולהביא את התכלית המכוון וכל המסייעים לדבר מצוה זו יתברכו ממעון הברכות וממעיני הישועות בבני חיי ומזוני רויחא ובשפע ברכה והצלחה וכל טוב סלה ובודאי שארית ישראל לא יעשו עולה להדפיסו שנית בלי רשות הרבני הנ"ל לבלתי ליקום בארור ח"ו והשומעים תבוא עליהם ברכת טוב.

דברי מדבר בצדקה ודורש בכבוד התורה (התי"ק)

רב דביהמ"ד ישמח משה: ס'איז דא בריוון ווי ער שרייבט, אינטערסאנטע נעמען.[44]

מכבוד מדמו"ר הרב הגאון החסיד מפורסם
מאור משולם
צבי אלימלך
מדינאב
תעלומה

גם בס' דודאים בשדה עה"ת מהרה"ק רבי ראובן מק"ק זשארנאוויצע ז"ל זקינו של החתן הגאון רבי לייזער ירוחם בארען ז"ל מציע ליתן את שם דודאים בשדה. ובס' דרכי ישר להגאון האדיר רבי משה יעקב ראב"ד אושפיצין ז"ל הציע ליתן שם הזה, ועוד ועוד.

וראוי לציין מה שכתב בספר שאר ישוב (להגה"צ מהר"א מקוויאשד ז"ל, בהקדמה), דכמו ששמו של אדם הוא רוח הקודש שנותנים לאביו ולאמו, וכמו שכתב מרן האריז"ל [הובא בליקוטי אמרים להמגיד ממעזריטש (סו"פ בראשית), ועיין בספר משנת חסידים (מסכת התנוה ומילה פ"ג ו), אגרא דכלה (פר' ויקהל עה"פ ראו קרא בשם ה')], כ"כ השם שקורא המחבר לספרו, הוא גם כן מה שנתן השי"ת בשכלו על פי שורשו למעלה, ע"ש.

44 ועי' בס' הנפלא 'כתבנו לחיים', ובו אוסף מכתבים הסכמות שנכתב על ידי מרן הדברי חיים ז"ל למחברי ספרים, עם תולדות ופרטי המחברים, ומשם תדרשנו לטובה.

*

הגרח"א: דער מנהג איז אז ווען א חתן גייט צו די חופה זינגט מען 'ויהי בישורון מלך'. וואו איז דער מקור פון זינגען דעם ניגון?

רבינו: דאם איז נישט קיין הלכה. דאם איז אזוי איינגעפירט. אבער אז אזוי האט מען אייביג געטון, טוט מען אזוי.

א חתן איז דאך דומה למלך, און דער המשך פון עוד ישמע וכו' האט דאך א שייכות אהער, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי (תהלים קל"ז, ו).

*

הגרח"א: דער זמר פון 'אשת חיל' סוף התונה האט יא א מקור?

רבינו: איך האב נישט געזעהן מיין טאטן זינגען 'אשת חיל', ביי אונזערע התונות האט מען עם נישט געזינגען.

*

רב דביהמ"ד ישמח משה: און דאם וואס מ'מאכט א רינג ארום דעם חתן, דאם האט יא א מקור?

רבינו: יא, אזוי איז דער מנהג, כ'האב געטראפן א מקור דערויף...[45] און ס'האט פארשידענע רמזים...[46]

רב דביהמ"ד ישמח משה: אין באבוב האט מען עם אויך צוריק געשטעלט לעצטנס, מ'זאל אזוי טאנצן.

רבינו: אזוי איז געווען אינדערהיים, אזוי פלעגט מען טוהן אלעמאל, מיין טאטע ז"ל פלעגט אויך אזוי טון ביי אונזערע התונות, ווער ס'געדענקט ביי די אייניקלעך.

45 ענין המחול סביב חתן וכלה מוזכר כבר ב"מחזור ויטרי" (סוף סימן תצ"ו) וז"ל שם: "אחר ברה"מ ושבע ברכות מביאין את החתן ואת הכלה, ומושיבין אותם בקתדראות זה כנגד זה, ועושין להם מחולות סביבותיהם, ויהללו להם במחול בחורים וזקנים יחדיו וייטיבו נגן בשמחה ובשירים".

ועיין לקמן בסוף השיחה, שמרן שליט"א מבאר טעם המנהג הלז בתוך דברות קדשו.

46 ועי' בספה"ק מעגלי צדק (חג הסוכות): ענין הקפות שמ"ע ושמחת תורה, דמנהג ישראל תורה קודם הייחוד של החתן והכלה עושין הקפות בריקודין ומחולות סביבם, והטעם כי ליכא כתובה דלא רמו בי' תיגרא כו', שיש מתנגדים על דבר גדול כזה שהוא קיום העולם, וע"י ההקפות מתבטל כוחותיהם, וכמו שמצינו ביריחו דמרגלים אמרו כי חזק הוא ממנו כי הכה דסט"א דשם גדול מאוד בקליפה, יותר ממה שהם גדולים בקדושה, כמ"ש במ"א שלוה הי' ענין שליחת מרגלים עד כמה צריכין הכנות בקדושה ותפלה ומעש"ט לבטל כוחותם, ולכן ביריחו שהי' הגבול נתחזקו כל כוחות הס"א קודם ביטולם כנודע, שלא להניחם לרשת הארץ, לכן הי' צריך ההקפות, וכ"כ בייחוד של שמ"ע ושמחת תורה, עיי"ש. (ועי' בקונטרס 'גילה ונשמחה בך' על מנהגי ההקפות ביום שמח"ת).

*

הגרח"א: וואם איז דער טעם המנהג אז ביי מצוה טאנץ זיצט דער חתן נעבן די כלה אויף יענע זייט (בצד הנשים)?

רבינו: אה, דאם איז אן אונגארישער מנהג. כ'וויים נישט צי ס'איז געווען אין גאליציע אזוי. אין אונגארן איז אזוי געווען. ביי די רבי"ם איז נישט אזוי געווען. אבער יא, דאם איז א ארגינעלע אונגארישער מנהג.

*

הגרח"א: א חתן אין די ימי שבע ברכות, ער וויל זיך קובע זיין צו לערנען, צו ער זאל לערנען אין שטוב, צו אין ביהמ"ד פאר"ן דאוונען, צו ער זאל בכלל נישט לערנען.

רבינו: אויב ער וויל לערנען, איז נאר אין שטוב.

לאחמ"כ השמיע מרן רבינו שליט"א דברות קודש לכבוד השמחה ולכבוד העם הנאספים

מ'האמיר דא א מסיבת שבע ברכות פאר א חשוב אייניקל, דער חתן זאל זיין געזונט. דער אויבערשטער האט געהאלפן ער איז געגאנגען אונטער די חופה בשעה טובה ומוצלחת, ער איז געווארן אן איידעם ביי זיין חשוב'ן שוויער, כ'וויל טאקע זאגן מקצת שבחו בפניו פונעם מחותן, ער איז מרביץ תורה אין א ישיבה, נעכטן האט ער חתונה געמאכט א קינד, און היינט איז ער געווען אין די ישיבה, מקצת שבחו בפניו. דער אויבערשטער זאל העלפן ער זאל קענען מרביץ תורה זיין פאר תלמידים מיט הרחבת הדעת און סיעתא דשמיא מיט אלעם גוטן.

מ'רעד מיר דא ביי א שבע ברכות. שוין אזוי אייניגעפירט, יעדעם מאל ווען ס'איז דא ביי אונז א חתונה לאדענט מען איין צו די שבע ברכות אן אנדערע חבורה. יעצט האט מען בוחר געווען די כולל התנים ווי מ'רופט עם, די חשוב'ע התנים וואם זיי האבן א מסגרת ביז פאר די חתונה אזוי, כ'האב געזאגט ס'איז דא א קטן מופלא לאיש,[47] דא איז א גדול וואם איז מופלא לאיש, כי יקח איש אשה, ווען מ'גייט מקיים זיין כי יקח איש אשה. איז דא א זמן צי אפאר וואכן, צי אפאר חדשים, וואם מ'גרייט זיך צו צו די חתונה. זיי זענען היינט די חשוב'ע געסט ביי די מסיבה, ביי די היינטיגע שמחה דא.

כ'האב געקלערט אזוי, די גמרא זאגט (יבמות סג:) 'במערבא' אין ארץ ישראל 'כי נסיב אינש איתתא' ווען איינער האט

47 קטנים הנמצאים בשנים הסמוכות לגיל המצוות, בן י"ב לזכר ובן י"א לנקיבה, אותו תקופה נקראת "סמוך לאיש", משום שהם קרובים להיות גדולים ומבינים משמעות נדרים והקדשות ושאר מצוות.

חתונה געהאט, האט מען אים געפרעגט 'מצא או מוצא'. מצא, האט מען געזאגט 'מצא אשה מצא טוב'. האב איך געקלערט אזוי וואם מ'האט געזאגט 'מצא אשה מצא טוב', שטייט אין בינה לעתים (דרוש מ"ה) הקב"ה איז מחויב מיט אלע חיובי כתובה פון א בעל לאשה, ווייל דער אייבערשטער ביי מתן תורה האט מקדש געווען כלל ישראל, אזוי וי מ'מאכט די ברכה 'מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין', און כפה עליהם הר כגיגית דאם איז געווען די חופה.[48] דער אויבערשטער האט מקדש געווען כלל ישראל, און כנסת ישראל איז געווארן א בחינה פון א כלה קרואה בנעימה, אזוי וי א אשה לבעל. און אויב זיי זענען אזוי וי א אשה לבעל, איז דא א חיוב פון די כתובה פון בעל לאשה, איז דער אויבערשטער מחויב מיט די אלע חיובים, דאם איז לזונה, לרפאותה, ופרקונה, די אלע חיובים (כמובאר בשו"ע אבהע"ז סי' ס"ט).

ס'איז אבער דא א וואכט פון חנוכת התורה (פ' האזינו) בשעת מתן תורה איז טאקע געווען א חופה וקידושין. אבער בשעת'ן חורבן האט דער אויבערשטער געשיקט א גט כריתות, און זי איז ג'גט געווארן, איז שוין אוים אשה לבעלה. אבער, זאגט דער חנוכת התורה, דער רבי ר' העשיל ז"ל, דער אויבערשטער האט געווארפן דעם גט, און ס'איז געפאלן בעולם הזה. דער דין איז 'הזורק גט לאשתו', איז אויב ס'איז געפאלן בחצרו, אין זיין חצר, איז אינה מגורשת. און אזוי וי די גאנצע וועלט 'כולא עלמא דיליה', אלעם באלאנגט צום אויבערשטן, איז דער גט געפאלן ברשותו של הקב"ה, איז אינה מגורשת. אזוי זאגט דער רבי ר' העשיל, ס'איז געבראנגט דאם וואכט אין חנוכת התורה,[49] אנדערע זאגן עם אויך.[50]

48 כ"כ בספר הפלאה (כתובות ז: ובהקדמה לספר המקנה עמ"ס קידושין). ועי' בייטב לב (פר' בא) שהקב"ה קידש את בנ"י בקידושי כסף, על ידי שזכו בביזת הים, ובקידושי שטר על ידי הלוחות, ואח"כ הכניסן לחופה על ידי שהכניסן תחת ההר בשעת מתן תורה, ובמהרש"א (כתובות שם) כתב באופן אחר שהמשכן הי' קנין חופה.

49 עיי"ש שכ' לפרש ד' המדרש שם לעתיד לבא יבואו כנסת ישראל ויאמרו לפני הקב"ה רבונו של עולם כתבת בתורתך הן ישלח איש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר לא תשוב אליו עוד ואתה גרשתנו בין האומות והיאך אתה יכול להחזיר אותנו לך. יאמר להם הקב"ה איש כתיב בפרשה אנכי אל ולא איש. והוא תמוה. ויש לפרש על פי מה דאיתא בגמרא הזורק גט לאשתו אם החצר שלו אינה מגורשת. ואם כן לפי זה כך יאמר הקב"ה אנכי אל ולא איש ואם כן כולי עלמא שלי הוא נמצא דלא היה גירושין כלל (שם משמואל פרשת קדושים).

ס'שטייט פונעם ליסקער רב אין אך פרי תבואה (פ' חיי שרה, עה"פ ואבא היום אל העין), וועז מ'האט התונה זאגט מען מזל טוב. וואם איז דאם ענין פון זאגן מזל טוב?. זאגט ער, 'טוב' באטרעפט י"ז, דער שם פון אהו"ה באטרעפט אויך י"ז, און דער שם איז מרומז אין פסוק ו'אבא ה'יום א'ל ה'עין דארט איז מרומז דער שם אהו"ה. בראשית ברא אלקים א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ איז אויך אהו"ה, דאם איז די גושפנקא דחתום ביה שמיא וארעא [החותם שחתומים בה יחד שמים וארץ], שמים וארץ איז מיט דעם מקושר. זאגט ער, וועז מ'וואונטשט מזל טוב, וואם וואונטשט מען? מ'דערמאנט דעם 'טוב', דעם שם אהו"ה. אזוי זאגט דער אך פרי תבואה.

כ'האב געקלערט מ'קען זאגן, וואם מיינט דער שם אהו"ה, א'לקי ה'שמים ו'אלקי ה'ארץ איז אהו"ה. דער אייבערשטער איז אלקי השמים ואלקי הארץ, קומט אוים אז די גאנצע וועלט איז רשותו של הקב"ה, איז דער גט נישט חל, איז מען געבליבן אן אשה לבעלה, ס'איז אינה מגורשת. איז דער בעל כביכול חייב מיט די אלע חיובים פון בעל לאשה, איז ער מחויב אין די כתובה, די אלע חיובי כתובה, מזונות, רפואה ופרקונה.

די גמרא טראכט אריין (קידושין כט:) ישא אשה ואחר כך ילמד תורה. ווי אזוי ס'זאל זיין, זאגט די גמרא 'רחיים בצוארו ויעסוק בתורה', אזוי פרעגט די גמרא. 'רחיים בצוארו ויעסוק בתורה', וועז איינער האט התונה, הייבט ער אן צו טראכטן וואם וועט זיין נאך די התונה 'רחיים בצוארו ויעסוק בתורה', זאגט מען אים מזל טוב. 'טוב' איז א'לקי ה'שמים ו'אלקי ה'ארץ, איז נישט חל ג'עוואלרן דער גט ביים חורבן, איז כנסת ישראל געבליבן אן אשה לבעלה, איז דער אויבערשטער מחויב מיט מזונות. אז דער אויבערשטער איז מחויב צו געבן מזונות, איז דאך דא א בעל וואם ער וועט געבן מזונות, ממילא איז נישטא וואם זיך צו זארגן 'רחיים בצוארו' וואם וועט זיין, דער אייבערשטער וועט געבן מזונות. וועגן דעם במערבא כי נסיב אינש איתתא האט מען אים געזאגט 'מצא אשה מצא טוב'. מצא אשה, ביזסט אפשר פארדאגה'ט וואם וועט זיין, 'מצא טוב'. דאם מיינט מען 'מזל טוב'. אז מ'זאגט אים מזל טוב, דער שם וואם באטרעפט 'טו"ב' וואם איז מרמז א'לקי ה'שמים ו'אלקי ה'ארץ, ממילא וועט דער אויבערשטער געבן פרנסה, דארף מען זיך נישט זארגן.

*

עם קען זיין נאך, עם שטייט אין חיד"א (ראש דוד פ' צו) א מליצה ישרה אויף כלל ישראל, אפילו חלילה מ'פארזינדיגט זיך. ס'שטייט דאך אין ספרים, יעדע פגם עבירה איז זייער הארב, עם מאכט א פגם בעולמות עליונים יעדע עבירה. דער ישמח משה זאגט אין תהלים (תפלה למשה מזמור ק"י) הנזקין שמין בעידית (גיטין מה.), ער איז אזוי שטארק מחמיר אין די נזקין – זאגט ער – וואם מ'האט מזיק געווען אין די עולמות העליונים, שמין בעידית, זייער גרעפערליכע זאכן.[51]

אבער ס'איז דא א מליצה ישרה, דער רמב"ם (הלכות אישות פ"א ה"ט) פסקנ'ט אשה ששברה כלים בבית בעלה, א פרוי

50

עי' בלב אריה (פ' בהר) **ובכני ישכר** (שבתות מאמר ז' אות ה') **על מאמר הנביא** (ישעיה נ, א) **כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה, כי שנינו במס' גיטין** (דף עג.) **הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו אינה מגורשת, ומעתה כיון שהקב"ה כולי עלמא דיליה הוא כי לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה והכל הוא רשותו כחצירו, על כן הגירושין אינם נקראים גירושין גמורין, שהזורק גט בחצירו אינה מגורשת, ולזה אמר ה' פרשת מתן תורה** (שמות יט, ה) **ועתה אם שמוע תשמעו קולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, כי בשעת מתן תורה קידש הקב"ה את ישראל כחתן המקדש את הכלה, וזה והייתם לי סגולה מכל העמים, ושמא תאמר הלא אם יעברו ישראל על התורה ועל המצות יגרש אותם הקב"ה, לזה אמר כי לי כ"ל הארץ, דכולי עלמא דיליה הוא, והזורק גט בחצירו אינה מגורשת, ולא ייזיו ישראל ממנו לעולם, עכ"ד.**

51

הנה מבואר בזוה"ק (פ' נשא קכב.) **שהחוטא יש לו דין מזיק שפוגם למעלה בגבהי מרומים. וכתבו המפרשים** (שאירית יעקב פ' אחרי) **דלפי זה מתחייב ח"ו עונש חמור, דקי"ל** (גיטין מה.) **הנזקין שמין להן בעידית ובעל חוב בבינונית וכיון שהחוטא דין מזיק יש לו צריך לשלם בעידית.**

ועיי"ש בתפלה למשה בפירושו עה"פ (תהלים קי, ו) **ידין בגוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה, וז"ל: "ועוד טעם אחר אמרתי והוא העיקר בעיני שהשי"ת מתנהג בתורתו, כמו שמבואר בירושלמי על הפסוק 'ושמרו משמרתי' שהקב"ה שומר משמרתה של תורה, והנה ידוע מהמדרש** (איכה רבתי א לז) **'חטא חטאה ירושלים' (איכה א, ח) וכי אומות העולם אינם חוטאין, אלא אף על פי שחוטאים אינו כלום, אבל ישראל חטאו ולקו... פירוש אינם מזיקין למעלה חטא חטאה ירושלים, ופירשתי על פי זה הפסוק 'תבוא כל רעתם לפניך' וכו', וא"כ היוצא מהדברים דאוה"ע בחטאם אינם מזיקין למעלה לפי שאין להם שורש למעלה, רק חבין בעצמן שכל נברא מחויב לעבוד להבורא ית"ש עבור החיות והטובות שמקבל... אבל בעוה"ר פגם של עונות ישראל מגיע למעלה בשרשם ועושה הזיקות גדולות, כמו שפירשו שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו' כי צריכין לשוב למכונו מה שקלקלו עד ה' אלקיך דייקא, כי בו ית"ש נאמר אם חטאת מה תפעל לו אבל עד ה' בהיכלין ופלטרין דמלכא מקלקלין ומזיקין מאוד, וא"כ הוי דינם כניזקין, וקי"ל דבר תורה בעל חוב דינו בזיבורית רק משום שלא תנעול דלת בפני לוין תקנו חז"ל בבינונית, וטעם זה לא שייך למעלה, לכך אוקמא אדאורייתא ודינו בזיבורית, לכך ידין בגוים מלא גויות רבו הכמות ומעט האיכות, אבל בישראל דינן כניזקין ושמין בעידית, לכך מחץ ראש על ארץ רבה, והיינו חשיב את לאתפוסי אדרא שאתה מן העידיות, א"כ אחב"י בעוה"ר אוי לנו כי חטאנו וכבר נלקחו העידיות בעוה"ר, עיי"ש עוד.**

וואם האט חתונה געהאט, זי האט געוואשן געשיר, און צוברעכט א טייערן טעלער. זאגט דער מאן, האסט צובראכן א טעלער דארפסטו באצאלן, זי איז דאך טאקע באמת א מזיק, אדם מועד לעולם. פסק'נט אבער דער רמב"ם אז זי איז פטור צו באצאלן. און ס'שטייט נישט אין די גמרא אזא מין הלכה אז זי איז פטור, נאר וועגן שלום בית, איז מתקנת חז"ל אז זי זאל זיין פטור.

זאגן די אחרונים (הרב המגיד שם), אז אפילו ווען א פרוי האט צובראכן אין שטוב נישט בשעת מלאכתה איז זיך אויך פטור, ווייל אויב ס'האט צוטוהן מיט שלום בית, איז ווען אז א פרוי וועט עפעם צוברעכן אין שטוב, וועט דער מאן שרייען אז זי דארף באצאלן, ממילא איז א פרוי בבית בעלה פטור צו באצאלן.

זאגט דער חיד"א, אזוי ווי דער אויבערשטער האט א דין ווי א בעל לאשה, האט דאך כלל ישראל א דין ווי אשה לבעל. אויב אזוי אפילו ווען מ'טוט אן עבירה, מ'איז מזיק די עולמות עליונים, איז דער אייבערשטער מקבל תשובה און מ'איז פטור פון עונשים ח"ו, ווי אשה ששברה בבית בעלה וואם זי איז פטור צו באצאלן. אזוי זאגט דער חיד"א.

לויט דעם קומט אויס, דארף עם זיין אשה ששברה בבית בעלה. טאמער אבער איז זי געגט, נאכ'ן גט איז נישטא דער פטור. אבער אויב ס'איז נישט הל דער גט, איז דא די הלכה, אשה ששברה בבית בעלה, איז זי פטור.[52]

אויב אזוי פארשטיי איך 'אעשה לו עזר כנגדו' אזוי שטייט אין פסוק. זאגט דער תרגום אונקלוס, וואם איז טייטש אעשה לו עזר כנגדו 'אעביד ליה סמך לקבליה'. אזוי איז דאם לשון פון תרגום. האב איך געקלערט אזוי, אין ייטב פנים (מאמר קדישין אות נט) ברענגט ער צו פון הרב הקדוש רבי אליעזר מדזיקוב, ער זאגט אז דער אות סמ"ך איז די ראשי תיבות ס'ליחה מ'חילה כ'פרה.[53] אזוי האט געזאגט רבי אליעזר'ל דזיקוב'ער. 'אעשה לו עזר כנגדו' אז מ'האט חתונה, דעמאלטס 'אעביד ליה סמ"ך לקבליה', א סמ"ך ס'ליחה מ'חילה כ'פרה. אפילו מ'האט זיך עפעם פארזינדיגט, ווייל אזוי ווי 'אעשה לו עזר כנגדו', איז ער זיך מקבל אויף זיך די אלע הלכות פון א בעל לאשה און א אשה לבעל, ממילא איז ער זוכה צו א ס'ליחה מ'חילה כ'פרה.

בפשטות איז סמ"ך ס'ליחה מ'חילה כ'פרה, דער מדרש זאגט עם אויף מחלת. פארוואם האט זי געהייסן מחלת, ווייל הנושא אשה מוחלין לו כל עונותיו. 'אעשה לו עזר כנגדו' ווען מ'האט חתונה, אעביד ליה סמ"ך לקבליה, סמ"ך ס'ליחה מ'חילה כ'פרה, איז מען זוכה צו סליחה מחילה כפרה.

האב איך אינזין געהאט אזוי, מ'האט פריער דערמאנט (בתוך השיחה) דעם מנהג ישראל, אז ווען חתן כלה טאנצט מצוה טאנץ, האט מען געטאנצט א רינג ארום און ארום. א רינג איז ווי א סמ"ך. און דאם איז דער רמז 'אעשה לו עזר כנגדו', אעביד ליה סמ"ך לקבליה, דאם איז ווי א סמ"ך, אזא רינג, א מחול לצדיקים.

*

אבער כ'האב געקלערט אויך צו זאגן – דאם איז געווען אזוי דברי דרוש – אביסל דברי חיזוק פאר די חתנים וואם זיי גייען בקרוב אונטער די חופה און אויפשטעלן א אידישע שטוב.

א חתן פאר די חתונה דארף האבן אן הכנה, ס'איז א שווערע זמן פאר א חתונה, מ'איז נישט קיין בחור אין די ישיבה וואו מ'זאל האבן א סדר וואם מ'מוז זיך צושטעלן, אין די ישיבה פאדערט מען מ'מוז זיך צושטעלן צו א סדר. ער איז שוין נישט קיין בחור ווייל ער איז שוין ארוים פון די ישיבה, אבער קיין יונגערמאן איז ער נאכנישט. נישט קיין בחור, און נישט קיין יונגערמאן, ער איז א חתן. ס'איז דא וואם שטייגן אין דעם זמן, און ס'איז דא וואם זיי וויסן נישט אויסצונוצן דעם זמן. ממילא טוט מען נישט גארנישט, פאלט מען. און דאם איז די זאך וואם איך וויל רעדן דא. מ'דארף זען, מ'האט געהאט שיינע בחור'ישע יארן, מ'דארף אויסנוצן דעם זמן להתעלות, און חלילה נישט פארקערט, ס'איז אן ענין פון מעלין בקודש ולא מורידין, ס'זאל זיין מעלין בקודש.

---

52 כ"כ החיד"א בראש דוד (פ' צו) בשם חכם אחד מליצה ישרה בעד בני ישראל לכפר עליהם על כל דבר פשע, על פי מה שפסק הרמב"ם (הלכות אישות פ"א ה"ט) האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה, ואין זה מן הדין אלא תקנה, שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם. וכתבו האחרונים (הרב המגיד שם) דאפילו אם אינו בעת מלאכותיה פטור, והנה בני ישראל צריכין לשמור את הנשמה אשר הפקד בידם לבל יפגם על ידי חטא ועון, כאמרם (נדה ל:) נשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך. אך מאחר שהקב"ה נתארס עם כנסת ישראל ויש לנו דין אשה לגבי בעלה, אם כן יש לנו מקום זכות, דאף שחטאנו פטורים אנחנו מעונש החמור משום שלום בית, עכ"ד.

ועיי"ש מה שהוסיף על זה החיד"א כי טעם הפטור משום שלום הבית אינו אלא כשישראל רוצים בשלום והם שרויים באהדות, אבל אם יש מחלוקת ופירוד ביניהם, חס ושלום על פי מדתם שאינם רוצים שלום, הקב"ה נפרע מהם, דהרי בלאו הכי אין כאן שלום, עכ"ד הנחמדים.

53 עיי"ש על כן יש סמ"ך יום מט"ו באב עד יום א' של סוכות שהוא ראשון לחשבון עוונות (תנחומא אמור סכ"ב), עכ"ד.

איז הייבט מען אן צו זעהן, וואם זאל מען לערנען יעצט, וואם זאל איך טוהן. די ערשטע זאך מ'דארף זעהן אויסצונוצן די צייט אויף לימודים, וואם הייסט לימודים? יעדער חתן וועט אי"ה גיין אונטער די חופה. לאמיך פארשטיין וואם גיי איך טוהן. וואם איז א חופה, וויאזוי ארבעט עס, ס'איז דא קידושין, מ'איז מקדש, מ'ווייסט יעדער איינער מ'דארף מקדש זיין מיט כסף אדער שוה כסף, נוצט מען א טבעת, עס דארף זיין צוויי עדים, דאם ווייסט יעדער איינער. אבער כ'וועל זאגן פאר די חתנים, מיר קומט דאך אויס צו שטיין ביי חופות. דער טבעת הקידושין דארף באלאנגען פאר"ן חתן, ער מוז מקדש זיין מיט זיינם, נישט מיט א געבארגטע, נישט קיין טבעת שאולה, ס'מוז זיין זיינם. אויב ס'איז נישט זיינם, איז די קידושין נישט קיין קידושין, ווייל ער האט מקדש געווען מיט יענעמ'ס רינגל, איז עס נישט קיין קידושין. דארף דער חתן קונה זיין דאם רינגל. ער איז דאך נישט געגאנגען אליינם קויפן דאם רינגל. וועגן דעם בעפאר סידור קידושין זאג איך אלעמאל פאר"ן חתן, הייב אויף דאם רינגל און זיי עם קונה. האב איך געהאט נישט לאנג צוריק א מעשה, א חתן הייבט אויף דאם רינגל, און ער בלייבט אזוי שטיין מיט די האנט אין די הייעך. מ'האט אים געהייסן אויפהייבן די האנט און קונה זיין, בלייבט ער אזוי שטיין מיט די האנט (ולא ידע שזה רק להגיע כדי לקנות בהגבהה). מ'קען זיך צושמייכלען אזוי פון אזא מעשה, אבער פארוואם איז דאם, ער האט נישט פארשטאנען וואם מ'וויל פון אים, מ'האט אים געהייסן אויפהייבן די האנט, הייבט אויף די האנט און בלייבט אזוי אין די הייעך. דאם איז אז מ'ווייסט נישט. דערפאר וויל איך זאגן פאר וועו מ'האט התונה דארף מען צו וויסן וואם גייט מען טוהן, וואם פארלאנגט מען. ס'איז דא אזא זאך ווי קדושין, ס'איז דא א חלק פון חופה וואם די חופה איז קונה, נאך די חופה איז דא אזא מין זאך ווי יחוד, דאם איז אלעם הלכה, ס'דארף זיין א יחוד, דאם איז א חלק פון די חופה, און אפילו דאם באדעקן איז אויך דא אסאך שיטות, אז דאם איז א חלק פון די חופה.

מ'האט התונה, מ'דארף לערנען פאר די התונה הלכות וואם איז נוגע אויף נאך די התונה, דאם איז יורה דעה חלק ב'. עס עפנט זיך א נייע וועלט אין חלק התורה, א מקצוע אין די תורה וואם מ'האט נישט עוסק געווען אין די בחור'ישע יארן. מוז מען האבן עמיצער וואם זאל דאם לערנען און געבן צו פארשטיין, כדי מ'זאל פארשטיין וואם דאם מיינט. די תורה הקדושה איז הייליג, אלע חלקים פון די תורה איז הייליג. ס'איז הלכות וואם איז זייער נוגע למעשה באלד נאך די התונה. ממילא יעדער חתן דארף צו וויסן האסור והמותר. וואם מ'טאר נישט און וואם מ'מעג יא, און מ'זאל זיך נישט טועה זיין.

ס'איז דא ממונים אויף דעם, וואם זיי לערנען מיט די חתנים, זיי זענען מסביר, כל הנוגע פאר דעם גאנצן ענין. יעדער חתן דארף צו גיין צו דעם מדריך, וואם זאל אים אויסלערנען וואם ס'מיינט, אלעם וואם איז נוגע כל המסתעף, מ'קען נישט אויסלערנען די גאנצע הלכות, ס'איז אסאך סימנים אין שולחן ערוך, אבער א קיצור הלכה וואם מ'דארף צו וויסן באלד, דאם דארף מען גוט לערנען פאר די חתונה.

*

וועו מ'האט התונה עפנט זיך א נייע משפחה, קרובים מצד אשתו. און מ'דארף צו וויסן, מ'האט א טאטע, מ'האט א מאמע. מ'האט ברודער'ס און מ'האט שוועסטער'ס, געוועלכע. און ס'איז דא, די אנדערע צד האט אויך קרובים. אבער, די ווייב'ס קרובים זענען די ווייב'ס קרובים און נישט דיינע, די ווייב'ס שוועסטערס זענען נישט דיינע שוועסטערס. דאם דארף מען צו וויסן. ביי דעם דארף מען אויך צו וויסן וואם מען מען און וואם מ'טאר נישט.

*

וועו מ'האט התונה און מ'גייט אין כולל, דארף מען אויסנוצן די צייט וואם מ'איז אין כולל צו שטייגן אין תורה און יראת שמים, לערנען תורה בטהרה און בהתמדה. מ'דארף אדורך לערנען יורה דעה חלק ב'. בחורים וואם האבן געלערנט אין די ישיבה, זיי האבן געלערנט שולחן ערוך וויסן זיי אז מ'דארף אדורך לערנען שו"ע געהעריג, געהעריג מיינט מען טור, בית יוסף, מיט שולחן ערוך. אמת ס'דויערט מ'דארף אזאך געדולד אלעם אדורכצולערנען, אבער מ'דארף עם אדורך לערנען. אין דעם ערשטן יאר וואם מ'איז א שנה ראשונה יונגערמאן דארף מען אדורך לערנען די אלע הלכות. און אז מ'לערנט עם גוט אדורך אלם יונגערמאן, קען מען עם אויפן גאנצן לעבן, ווייל ס'איז נוגע בעזר ה' אויף צענדליגער יארן, ממילא דארף מען צו קענען די הלכות. מ'דארף וויסן וואם צו פרעגן, וויסן וואם איז א שאלה און וואם איז נישט קיין שאלה. דאם אליינם דארף מען צו וויסן.

אז מ'האט א שאלה דארף מען גיין פרעגן. מ'פסק'נט זיך נישט אליינם, מ'גייט פרעגן א שאלה פון א מורה הוראה. ס'איז זייער הארבע הלכות, ס'איז נוגע צו איינם פון די חייבי כריתות. ס'איז אזוי ווי עסן חמיץ אין פסח. ממילא טאר מען נישט מזלזל זיין אין קיין שום פרט נישט, ווייל חלילה מ'קען

נכשל ווערן אין די הארבסטע זאכן. יעדע זאך וואס ס׳שטייט אין שולחן ערוך, אפילו ס׳איז נאר א חומרא מדרבנן, דארף זיין זייער הארב.

*

נאך די חתונה צוטיילט זיך אביסל די מסגרת. ס׳איז דא וואס זיי גייען אין כולל, און ס׳איז דא וואס זיי גייען ארבעטן. אזוי איז דאס מציאות אלע יארן. כ׳וויל יעצט רעדן צו די וואס זיי גייען אי״ה ארבעטן זוכן פרנסה, זיי זאלן וויסן אבער אז מ׳מוז יעדן טאג דאוועגען תפילה בציבור, און יעדן טאג דארף מען גיין אין מקוה, און מ׳דארף האבן א שיעור אין גמרא תוספות יעדן טאג, קביעות עתים לתורה. אויף דעם דארף מען בויען א אידישע שטוב.

ס׳איז דא אין די קהילה פארשידענע חבורות, פיינע חבורות, צי ס׳איז ׳תורתך שעשועי׳, צי ׳יסודי התורה׳, אדער אפילו אן אנדערע שיעור אן אנדערע סדר הלימוד. מ׳איז זיך קובע א שיעור, מ׳מוז מיטהאלטן קומען אין בית המדרש יעדן טאג לערנען א שעה לכל הפחות. דאוועגען שבת און אינדערוואכן אין אונזערע בתי מדרשים. איבעראל, אין אלע מקומות איז דא ברוך ה׳ אייגענע בתי מדרשים. דארף מען זעהן צו דאוועגען אין די היימישע בתי מדרשים, ס׳איז אינגאנצן אנדערש. מ׳שטעלט זיך אוועק דעם יסוד אויף אינגאנצן א העכערע בחינה.

*

מ׳דארף צו זעהן צו פירן די שטוב פעסטע אויף די יסודות התורה, אדני התורה והצניעות. כשרות אויפן העכסטן סטאנדארט. די שטוב דארף זיין ריין פון די טעכנעלאגישע כלים, כ׳דארף אייך נישט זאגן די מכשולות פון די היינטיגע כלים, נישט אריינצוברענגען אין שטוב אריין די אלע כלים.

*

וועג מ׳האט חתונה הייבט זיך אן וועגן א שייטל. אז מ׳רעדט צו א ציבור, איז עס נישט מעור אחד. ס׳איז דא וואס האבן חתונה אין א שטוב וואס מ׳גייט נישט אין קיין שייטל בכלל נישט, קיין שום פאה נכרית גארנישט. אשרי להם ואשרי חלקם. אבער נישט יעדער קומט אן אין אזא שטוב. ס׳איז דא וואס זיי גייען יא, איינער גייט א קלענערע, אביסל א גרעסערע, נאך גרעסערע. ס׳איז דא אין עזרת נשים פארשידענע סארט, איך גיי נישט יעצט אריין אין דעם פרט. אבער איין זאך דארף מען זעהן ס׳זאל זיין א איידעלע שייטל. אפילו די וואס גייען יא מיט א שייטל, נישט די לאנגע צולאזטע שייטלען, דאס זאל מען זעהן אז מ׳זאל נישט גיין אין שטוב. דער מאן דארף זען מדריך צו זיין אין שטוב און שיין בעטן, מ׳מעג בעטן דברי חכמים בנחת נשמעים, בעטן אז מ׳זאל גיין אנגעטוהן בצניעות אזוי ווי ס׳דארף צו זיין. דאס זעלבע דארף מען זעהן אלע מלבושים, ס׳זאלן זיין צניעות׳דיגע מלבושים.

מ׳דארף זען צו פירן די שטוב ערליך און חסידיש, ער זאל זיך פירן ווי א חסידישער יונגערמאן. וואס הייסט דאס ווי א חסידישער יונגערמאן? ער זאל בענטשן אין א סידור, עסן מיט א הוט און א רעקל, ליינען קריאת שמע ערליך מיט יראת שמים. דאס ווייב זאל זעהן אויף אים אז ער איז א ירא שמים, נישט פארגעסן אנגרייטן נעגל וואסער, ס׳איז קלייניגקייטן אדער ס׳איז גרויסע זאכן, אוועקשטעלן זיין שטוב, איך מאך א ברכה, און דאס ווייב דארף נישט דערמאנען און זאגן ׳איך מיין אז דו האסט פארגעסן צו מאכן א ברכה׳, ס׳טאר אזא זאך נישט זיין.

*

ס׳איז היינט דא כל מיני האטליינס, מ׳זאל זעהן ווער ס׳האט שכל זאל זיך מונע זיין פון דעם, נישט די סארט האטליין און נישט די סארט האטליין, עס ברענגט א בלבול הדעת.

*

מ׳זאל זעהן מקפיד צו זיין אויף די מנהגי האבות, מ׳האט פריער געוועדט דערפון, מ׳דארף וויסן און געדענקן, ׳דער טאטע האט אזוי געטוהן׳, ׳דער זיידע האט אזוי געטוהן׳, און אזוי דארף מען צוטוהן, נישט אלעם דארף מען פארשטיין, אזויפיל דארף מען צו וויסן, דער זיידע איז געווען אן ערליכער איד און אז ער האט אזוי געטוהן, דארף מען זיך אזוי צו פירן.

*

וועג מ׳האט חתונה דארף מען אסאך מתפלל זיין בעטן דעם הייליגן באשעפער, מ׳האט דא פריער געפרענגט וועגן אויסזאגן תהלים אינעם יום החופה, דער אמת איז אסאך פאר די חתונה דארף מען שוין מתפלל זיין, מ׳דארף בעטן מ׳זאל גיין אונטער די חופה בשעה טובה ומוצלחת, מ׳זאל אויפשטעלן א שיינע אידישע שטוב, א ערליכע פעסטע געבויעטע אידישע הויז, דער אויבערשטער זאל אים העלפן אז ער זאל קענען פירן זיין שטוב, עם זאל זיין שלום ושלוה, ווי מ׳רופט עם אויף אידיש ׳שלום בית׳, אז ס׳זאל זיין שלום בית אין שטוב, ער זאל זוכה זיין צו קינדער צו די ריכטיגע צייט, מיט בריאות השלימות עד מאה ועשרים שנה, זיך עלטערן אין פריידן, הונדערט און צוואנציג גליקליכע געזונטע יארן.

איך וויל אבער זאגן פאר די חתנים, יעדער חתן האט חתונה, ער קוקט אזוי ארוים ער גייט חתונה האבן, ער האפט אז ער גייט האבן א גליקליך לעבן, דער

אויבערשטער זאל העלפן ער זאל טאקע האבן א גליקליך לעבן, דאם לעבן איז נישט אזוי ווי מ׳באשטעלט, עס גייט נישט אז מ׳האט באשטעלט ביים באשעפער כך וכך.... דאם לעבן איז משך פון די יארן איז נישט אזוי ווי מ׳שרייבט זיך עם פאר, דאם איז דאם מציאות, אלעם איז אזוי ווי דער רצון פונעם הייליגן באשעפער, אמאל אזוי און אמאל אזוי, אמאל איז בעסער און אמאל האט מען עגמת נפש, עס קומט אסאך מאל פאר אין שטוב וואס ס׳איז דא פארשידענע עגמת נפש, געזונטהייט פראבלעם און אנדערע זאכן, כ׳דארף אייך נישט זאגן, ס׳איז דא אסאך עגמת נפש אין אידישע הייזער, און אויך דעם דארף מען מתפלל זיין נאך פאר די חתונה, ה׳ ירחם מ׳זאל נישט האבן די עגמת נפש, און אויב חלילה מ׳האט יא דארף מען זיך אויך מחזק זיין, און דעמאלטס אויך בעטן דעם באשעפער ס׳זאל בעסער ווערן, עם נוצט תפילה. מ׳זאל האבן אמונה און בטחון אין באשעפער אפילו מ׳איז אין א צוקוועטשטע מינוט, אין א ענגע מינוט, ס׳איז א ענגער מצב, זאל מען זיך נישט פארלירן, נאר האבן בטחון אין באשעפער אז ס׳גייט בעסער ווערן, און מיטן אויבערשטן׳ס הילף וועט בעסער ווערן.

*

וועט מ׳האט חתונה דארף מען אלעמאל רעדן אין שטוב צו איר בנחת, געלאסן, נישט באפעלעריש, נישט כעס׳יג, נאר רעדן געלאסן אין שטוב, דברי חכמים בנחת נשמעים. און אפילו זי זאגט א זאך שלא כהוגן זאל מען שוואגן, נישט ענטפערן, עס גייט אדורך.

*

אין שטוב נאך די חתונה דארף מען זעהן מדקדק זיין אויף די זמנים, אז מ׳שמועסט אפ מ׳גייט אכט אזייגער, זאל מען זיין אין שטוב אכט אזייגער מ׳זאל קענען גיין, נישט פארשמועסן זיך אין ביהמ״ד ווייל כ׳האב נאך א וויכטיגע זאך מיט א חבר אדורך צו שמועסן, ס׳איז נישט מן הנימוס, עם טאר נישט פאסירן.

*

נאך די חתונה איז נאך אויך דא די מצוה פון כיבוד אב ואם, עם קומט נאר צו אויך כבוד חמיו וחמותו, מ׳זאל האבן שכל צו זאגן גוט שבת און גוט יו״ט, ארויף גיין אין שטוב, צוהעלפן אז מ׳דארף צולייגן א האנט, זיין א מענטש, א גבר בגוברין, זיין א בעל מידות, האבן מידות טובות. ווען מ׳קען גיין דארט עסן, אמאל צו זיינע עלטערן, און אמאל צו אירע עלטערן, אלעם טון בהשכל ובדעת.

עם קומט נאכדעם א זמן וואס מ׳פראווען שוין ביי זיך אליינם וואכעדיגע סעודות, און דערנאך א זמן אויך אויף שבת׳דיגע סעודות, זאל מען זעהן צו פירן א שיינע ערליכע לעכטיגע אידישע שטוב, געהויבן, חסידיש און ערליך, שבת און אינדערוואכן.

*

מצד הקהילה איז דא מדריכים פאר אלע חתנים, יעדער יונגערמאן נאך די חתונה זאל זיין אנגעבינדן צו זיין מדריך, כל הדבר הקשה אז ער האט עפעס א פראבלעם, ער האט א שאלה, זאל ער זיך נישט שעמען איבער צו שמועסן, יענער האט ערפאררונג, און ער וועט אים זאגן, מ׳מוז נישט אלעם פארשטיין, מ׳מוז נישט אלעם וויסן, ער זאל זיך פארלאזן אז יענער זאגט אים זאל ער עס אננעמען, בפרט אין שנה ראשונה. נישט זוכן קיין מדריכים פון די פרעמד, מ׳רעדט זיך איין אז זיי זענען בעסער, זיי זענען גארנישט בעסער.

די ענינים האב איך געוואלט זאגן אביסל דברי הדרכה, דברי חיזוק פאר די חתנים.

*

כ׳וויל ענק געבן א ברכה, עטץ גייטס אי״ה אין קורצן חתונה האבן, דער אויבערשטער זאל העלפן יעדער איינער זאל גיין אונטער די חופה בשעה טובה ומוצלחת מיט נחת און שמחה, אויפשטעלן א שיינע לעכטיגע געבענטשטע אידישע הויז, מיט געבענטשטע אידישע דורות, א שטוב וואם זאל זיין ראוי צו השראת השכינה, איש ואשה זכו שכינה שרויה ביניהם, דער אויבערשטער זאל העלפן און ענק געבן הונדערט און צוואנציג גליקליכע געזונטע יארן, מיט נחת און פרייד, עטץ זאלטס געבענטשט ווערן מיט קינדער צו די ריכטיגע זמן, אהן קיין פראבלעמען, אהן קיין עגמת נפש, מ׳זאל קענען אוישפטעלן א שיין ערליכע אידישע שטוב, דורות ישרים ומבורכים, מ׳זאל זעהן בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, מיט הרחבת הדעת און מיט אלעם גוטן, בני חיי ומזוני רויחי כל ימי חייכם, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מ׳וועט זוכה זיין צו ביאת הגואל.

און ס׳איז דאך דא א שבע ברכות, וויל איך אנוואונטשן פאר דעם יעצטיגן חתן, מיין חשובער אייניקל דא, דער אויבערשטער זאל העלפן ער זאל האבן א גליקליך לעבן מיט נחת און שמחה, ברכה והצלחה, און אויך פאר דעם מחותן דער אויבערשטער זאל העלפן אסאך תענוג ונחת, זוכה זיין מרביץ תורה צו זיין מיט געזונט און מיט אלעם גוטן, ביז מ׳וועט זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת רעוא דרעוין
שב"ק פ' עקב - חמשה עשר באב שנת תשפ"ד לפ"ק

בביהמ"ד הגדול קרית יואל יצ"ו

כח מצות קריאת שמע להשיב המצות שנחטפו ע"י החיצונים ולהכריע הדין לכף זכות

'הביטו אל אברהם אביכם וגו' כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן' (ישעי' נ"ב ב')

ישעי' הנביא איז מנחם כלל ישראל (באפטרתא דיומא), זאגט דער נביא 'הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו, כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן'.

מ'דארף פארשטיין וואס פאר א שייכות האט דאס? דער אייבערשטער האט צוגעזאגט פאר כלל ישראל אז דער אייבערשטער וועט מנחם זיין, דער אייבערשטער איז מנחם אידישע קינדער, 'כי נחם ה' ציון'. וואס איז די הקדמה 'הביטו אל אברהם אביכם'?

ווי אזוי קען זיין 'עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות' די חיצונים נעמען דאך אוועק זיינע מצוות

קען זיין אזוי. די **גמרא** זאגט אין קידושין (לט:)[1] 'לעולם יראה אדם את עצמו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות'. לעולם דארף מען צו פארשטיין די גמרא. ס'שטייט אין **ראשית חכמה** (שער התשובה פרק ב')[2], און אין אלע ספרי קודש - דער **באר היטב** (או"ח סי' תקע"א סק"א)[3] ברענגט עס צו, און דער **אגרא דכלה** אין די הקדמה[4], אז א איד טוט מצות ומעשים טובים, ער טוט אן עבירה, קומען די חיצונים און כאפן צו אלע מצות.

---

1 במס' קידושין: תנו רבנן, **לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי. עשה מצוה אחת אשריו, שהכריע עצמו לכף זכות**, עבר עבירה אחת אוי לו, שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר (קהלת ט' י"ח) 'וחוטא אחד יאבד טובה הרבה', בשביל חטא יחידי שחטא, אובד ממנו טובות הרבה.

2 בראשית חכמה: עוד בבחינות התשובה פירש [בזוה"ק] בפרשת נשא (דף קכג.) ... **אית בר נש לבתר דיתוב מחטאיו ומתכפר ליה, איהו אזיל בדרך מצות ומתעסק בכל כחו בדחילו ורחימו דקודשא בריך הוא**, דא זכי לתשובה תתאה דאיקרי ה', ודא איהי תשובה תתאה ... ומהמאמר אתה למד ... כי קודם שיעסוק בתורה צריך שיקדים לו החרטה והתשובה, וזהו שאמר 'דלבתר דמתחרט מחובוי ויעביד תשובה יתעסק באורייתא', **הא קודם החרטה והתשובה אין תורתו רצויה ומקובלת, כאומרו** (תהלים נ' ט"ז) **'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי', וכן** (ויקרא כ"א י"ח) **'כל אשר בו מום לא יקרב', ואם זה בצואת עונותיו מסריח היאך יתקרב לפני המלך, אדרבה המלך יתרחק** ... **אבל בהיות האדם מלוכלך בכתמי עונותיו אין התורה שורה בו, כי אין בו כסא לשרות לא התורה ולא השכינה, כי כל חטא יהיה קוץ מכאיב וסלון ממאיר ליושב על הכסא, ולכן קודם צריך שירחץ צואת עונותיו בתשובה כראוי, ואחר כך יעסוק בתורה**, וכו'.

3 בבאר היטב: **ודע שכל המעשים שאדם עושה ותורה שלומד בעודו רשע בעוונותיו הרבים, מוסיף כח בקליפות, עד שחוזר בתשובה מוציא מהקליפה**.

4 בהקדמת המחבר לספר אגרא דכלה: ספר אגרא דכלה דוחקא, אהבה דוחקת הבשר החי לדפוק על דלתי התורה,

אזוי איז נישט צו פארשטיין, 'לעולם יראה אדם את עצמו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות'. אז ער איז 'חציו זכאי וחציו חייב' איז דאך פשט אז ער איז ל"ע נכשל געווארן אין עבירות, ער איז דאך 'חציו זכאי וחציו חייב'. אז ער איז נכשל געווארן אין עבירות קומען די חיצונים און כאפן צו אלע מצות. און וויאזוי קען זיין 'עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות'? ער האט דאך נישט, מ'האט אים צוגענומען אלע מצות. וויאזוי קען ער מכריע זיין לכף זכות?

'עשה מצוה אחת' אז מ'ליינט קריאת שמע באקומט מען צוריק אלע מצות, 'מכריע את עצמו לכף זכות'

נאר ס'קען זיין אזוי, ס'שטייט אין **תפארת שלמה** פרשת משפטים (ד"ה אם טרוף)[5], זאגט דער תפארת שלמה, 'אם טרוף יטרף יביאהו עד' (שמות כ"ב י"ב). זאגט דער תפארת שלמה א געוואלדיגער ענין, ער רעדט פון דעם אז מ'האט חוטא געווען און די חיצונים כאפן צו די מצות. 'אם טרוף יטרף', אויב די חיצונים האבן צוגעכאפט אלע מצות, וואס איז די עצה? 'יביאהו עד', 'עד' זאגט ער, גייט ארויף - מיינט מען קריאת שמע. וואס אין קריאת שמע - 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' איז דא א גרויסע ע' און א גרויסע ד', אז מ'זאל ליינען קריאת שמע. **די סגולה פון מצות קריאת שמע איז צוריקצוברענגען די אלע מצות וואס מ'האט צוגעכאפט - וואס די חיצונים האבן צוגענומען. דורך דעם וואס מ'ליינט - מ'איז מקיים קריאת שמע, באקומט מען צוריק אלע מצות.**

הגם דידע אינש בנפשו כי עדיין לא נטהר מנגעי הנפש אשר הוא בעצמו הי' בעוכריו בהתעסקו בלענה ומרורים, בחמודות תבל והנאותיו הסדומיות, ואיך יערב לנפשו אכול ושתות מטעמי התורה אשר מרומים משכנה, צא ולמד מדורות של חזקיה שהיו צריכין להיות בקיאים בטומאה וטהרה בכדי להאיר בנפשם אור התורה [עי' בסנהדרין בחלק] עכ"ז זאת התורה בראש המיות תקרא, מי פתי [שעדיין הוא פתי] יסור הנה, חסר לב [עדיין חסר לב] ואמרה לו, והבת קול היוצאת מהר חורב מתלבשת באותיות התורה, ומי שרוצה לראות בעינא פקיחא, בעיניו יראה ולבבו יבין בכ"י בעסק התורה עצות מרחוק לכל נפש מישראל אשר הם מבני בניו של תורה, **והנה לא נעלם מאמר הנביא** (ירמיה ד' ג') **'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים', והתורה והמצות שהאדם עוסק בעודנו בחלאות הטומאת התבל, יוחשב כזורע אל הקוצים, וח"ו יוסיף כח בקוץ ודרדר המה כוחות הסט"א**, עכ"ז כך היא דרכה של תשובה, מדאורייתא בביטול בעלמא סגי (פסחים ד':), עד אשר יאיר אליו הש"י ברחמים ע"י עסק התורה, והיא תלמדהו דעת ותבונה לתקן מדותיו באהבה רבה וכו'.

5 בתפארת שלמה: 'אם טרוף יטרף יביאהו עד הטריפה לא ישלם' (שמות כ"ב י"ב). הרמז בזה 'עד' רומז לקריאת שמע, ע' של 'שמע', ד' של 'אחד'. כאשר כבר נתבאר **כי יש חלילה מצות הנטרפות בין החיצונים, ועל ידי כוונת קריאת שמע במסירות נפש ובדחילו ורחימו יכול להוציא משם אשר טרפו החיצונים חלילה**. וזה 'אם טרוף יטרף' חלילה בין החיצונים 'יביאהו עד', אז 'הטריפה לא ישלם' **לא יהיה שלימות בין החיצונים ותחזור אל הקדושה**. וזה (שמות כ"ג א') 'אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס' לחמוס ממך ג"כ הקריאת שמע חלילה, וכו'.

'אם טרוף יטרף, יביאהו' מ'זאל צוריקברענגען די אלע מצות, 'עד', דורך די מצוה פון קריאת שמע. די געוואלדיגע מצוה פון קריאת שמע איז געוואלדיג גרויס, ס'ברענגט צוריק אלע מצות.

וועגן דעם זאגט די גמרא, 'עשה מצוה אחת', דער **זיידע ז"ל** אין **קדושת יום טוב** פרשת שופטים (ד"ה צדק צדק)[6] זאגט ער, 'מצוה אחת' מיינט מען די מצוה פון קריאת שמע. אזוי טייטשט ער אין קדושת יו"ט.

זאגט ער, 'לעולם יראה אדם את עצמו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת', **וען מ'ליינט קריאת שמע ברענגט עס צוריק די אלע מצות וואס מ'האט צוגעכאפט, ס'קומט צו די מצוה פון קריאת שמע, איז 'אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות', אזוי קען מען זיך מכריע זיין לכף זכות, וויל מ'האט שוין צוריק די אלע מצות.**

'בידי אין מעש' וויל די חיצונים האבן אלעס אוועק גענכאפט, 'ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד'

קען זיין, דער פיינט זאגט אין סליחות ערב דעם היילגן טאג, 'במה אקדם ואכף פני לא יקח שוחד, ובידי אין מעש [וכו']', אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד'.

פארשטייט מען זייער גוט, 'במה אקדם ואכף פני לא יקח שוחד ובידי אין מעש', פארוואס איז 'בידי אין מעש'? מ'האט

6 בקדושת יו"ט: אמנם קשה לי על דברי הגמרא (קידושין לט:) דאמר 'עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו וכל העולם עמו לכף זכות וכו'', הלא לפי שמבואר ברעיא מהימנא (פרשת צו דף כח:) עה"פ (ויקרא ו' ו') 'אש תמיד תוקד על המזבח', דא אורייתא, דאתמר בה (ירמיה כ"ג כ"ט) 'הלא כה דברי כאש וגו'', 'לא תכבה', ודאי עבירה אינה מכבה תורה, אבל עבירה מכבה אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות', אולי ח"ו עבר עבירה מקודם, ואם כן העבירה מכבה את המצוה.

ונראה לי דלכאורה יש לדקדק על דקאמר 'עשה מצוה אחת אשריו', תיבת 'אחת' למה לי, היה די לומר 'עשה מצוה אשריו וכו''. אמנם יש לומר הכוונה בתיבת 'אחת' לתרץ קושיא הנ"ל, דהנה יש ב' מיני מצות. א', כגון תפילין ומזוזות שאנו מקיימין המצות כאשר נצטוינו מסיני ליחדא שמא דקוב"ה ושכינתיה. ב', מצוה שאנו מקיימין המצוה לכוונה הנזכרת, אולם אגב עשייתה נגרר עוד מצוה אחרת, למשל בקריאת שמע שעושה מצוה במה שקורא קריאת שמע, והיינו שקריאתה עצמה מצוה וגם שמקיים אגב העשה של (יהושע א' ח') 'והגית בו יומם וכו'' ... דכל הקורא קריאת שמע כאלו קורא בתורה, ואם כן אם גם עבירה מכבה מצוה, היינו דוקא מצוה כגון תפילין וכדומה, אמנם מצוה כגון קריאת שמע אינה מכבה, כי יש בה תלמוד תורה, ועבירה אינה מכבה תורה. **וזהו שאמרו 'כל העושה מצוה אחת' דייקא, שמרמז על 'אחד', דהיינו קריאת שמע. או על דרך דאיתא בספה"ק** (עיין בספה"ק עבודת יוה"כ להרמ"ק תיקון ט') **הת' והד' מתחלפין כנודע. אז 'אשריו שהכריע את העולם לכף זכות'**, כי מצוה כזו שיש בה תלמוד תורה עבירה אינה מכבה כנ"ל.

נעבעך געזינדיגט, אז מ'האט געזינדיגט זענען געקומען די חיצונים און אוועקגעכאפט אלע מצות, 'ובידי אין מעש' גארנישט איז נישט איבערגעבליבן. **א איד קען זיך אפפלאגן זיבעציג יאר, לימוד התורה, שמירת המצות, בטירחא דגופא ובטירחא דממונא, אבער אז ער וועט נעבעך נכשל מיט אן עבירה קומען די חיצונים און כאפן אלעס צו, 'ואת עדת ועריה'** (יחזקאל ט"ז ז') **'ערום בלא מצות'** (עפ"י מכילתא פר' בא מס' דפסחא פרק ה'), **אלעס אלעס האט מען אוועקגעכאפט.**

'אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד' וואס מ'ליינט קריאת שמע, זאגט דער תפארת שלמה, 'אם טרוף יטרף יביאהו עד' מיט דעם כח פון קריאת שמע, **דער געוואלדיגער כח הקדושה פון מצות קריאת שמע קען צוריקברענגען אלע מצות, ממילא האט מען מצות ומעשים טובים.**

'וכתקוע שופר' וועט מ'איז מעלה די מצות 'תשמעו' זאל מען מכוון זיין קר"ש, קען מען ארויסגיין זכאי

א פלא, שטייט אין **בני ישששכר** (תשרי מאמר ג' אות ב')[7], 'וכתקוע שופר תשמעו' (ישעיה י"ח ג') זאגט דער בני יששכר, וועט מ'בלאזט שופר, 'תשמעו', זאל מען דערמאנען 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'. א פלא, וואס האט דאס צו טון 'וכתקוע שופר תשמעו'?

נאר, תקיעת שופר, מ'בלאזט שופר ראש השנה 'להעלות זכרונותיהם של ישראל לפני אביהם שבשמים' (כמבואר במס' ראש השנה טז.)[8], ארויפצוברענגען אלע מצות ומעשים טובים וואס מ'האט געטון א גאנץ יאר, כדי מ'זאל ארויסגיין זכאי ביום דין. 'הני מילי בדאיכא' אז מ'האט די מצות, דער שופר האט א געוואלדיגע סגולה, אז ס'קען מעלה זיין די אלע מצות ומעשים טובים. **אבער וואס זאל מען טון אז מ'האט ל"ע געזינדיגט, מ'האט חוטא געווען. וואס זאל דער שופר מעלה זיין?** 'וכתקוע שופר' - זאגט דער בני יששכר - 'תשמעו' זאל מען מכוון זיין קריאת שמע. **אז מ'ליינט קריאת שמע, 'ביאהו עד' ברענגט עס צוריק די אלע מצות ומעשים טובים, האט דער שופר וואס מעלה צו זיין, דורך דעם קען מען ארויסגיין זכאי ביום הדין.**

---

7 בבני יששכר: 'כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו' (ישעיה י"ח ג'), הנה אין שמיעה גדולה מן הראיה, וכיון שבראות עינים יראו הישועה למה לן לשמיעה. והנראה על פי מה שכתב הרב בספר ברית כהונת עולם (אילו של יצחק פרק ח') 'שופר' במיליאו, 'שי"ן וא"ו פ"א ר"ישי' בגימטריא תתקס"ד, מנין יחודא עילאה 'שמע ישראל' [בזולת השמות...] והנה 'שמע ישראל אחד' בגימטריא תתקס"ד, 'שופר' במילואו כנ"ל. וזו שיש לפרש **'וכתקוע שופר תשמעו' תכוונו יחוד 'שמע'**. וכו' עי"ש.

8 במס' ראש השנה: תניא אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא, מפני מה אמרה תורה ... ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, 'מלכיות' כדי שתמליכוני עליכם, **'זכרונות' כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה 'בשופר'.**

די עצה פארן 'עובר ושב' וואס וויל תשובה טון 'אחד תעבדו' איז 'ואקחה פת לחם' מצות קר"ש

געפון מיר (בראשית י"ח ה') אברהם אבינו האט געזאגט פאר הבאים בצל קורתו, האט ער געזאגט 'ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו'. 'פת לחם' די מ' איז א מ' סתומה [ס'] - מ'וויסט, ק' איז הונדערט, ר' איז צוויי הונדערט, ש' איז דריי הונדערט, ת' איז פיר הונדערט, א ך' איז פינף הונדערט, און א ם' איז זעקס הונדערט, אזוי שטייט אין ספרים[9]. זאגט דער **אור למאיר** (פר' וירא ד"ה יקח נא)[10] 'ואקחה פת לחם', איז דא א ם', איז עס בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'.

אברהם אבינו האט געזאגט פאר הבאים בצל קורתו, 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם' (שם פסוק ד'), מ'זאל נעמען 'מעט מים' מיינט מען זיי זאלן תשובה טון, אזוי ווי **רש"י** זאגט [עה"פ] (שם פסוק א') 'והוא יושב פתח האהל', 'לראות אם יש עובר ושב', די ספרים טייטשן (דברי יואל פר' וירא דף שצ"ו)[11], 'יש

---

9 ענין זה נתבאר בהרבה מספרי הקדמונים וגדולי המקובלים, וכבר נזכר בספר **כפתור ופרח** לרבינו אשתורי הפרחי מרבותינו הראשונים (בפרק כ"ה) בשם **אותיות דרבי עקיבא**, ואצלנו לא נמצא שם. וגם נזכר **ברש"י** במס' סוכה (נב: ד"ה באטב"ח) לפי גירסתינו (ועי"ש בהגהות המהרש"ל והב"ח), וז"ל **המהרש"א** (חידושי אגדות שם ד"ה שנאמר): **כי אותיות הכפולות מנצפ"ך נתוספו על כ"ב אותיות גם כן לצורך מספר, כאותיות הפשוטות, עד אלף, כי הד' פשוטה ה' מאות, ומ' סתומה ו' מאות, ן' פשוטה ז' מאות, ף' פשוטה ח' מאות, ץ' פשוטה ט' מאות.**

10 באור למאיר: 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם' (בראשית י"ח ד') פרש"י, 'כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו' עכ"ל, **הנה בזה ביטל אברהם אבינו עבודה זרה**, אשר הכופר בע"ז מודה בכל התורה כולה, ולזה 'ורחצו רגליכם' עולה תרי"ג, שמרמז שבזה יהיה הודאה על כל תרי"ג מצות שבתורה, גם אמר **'ואקחה פת לחם' אשר 'פת לחם' במ"ם רבתי עולה יחודא עילאה קריאת שמע** ... **שמרמז על ביטול עבודה זרה בקבלת אחדותו יתברך בקריאת שמע** וכו'.

11 פי' זה כבר הובא **בספר המגיד להפרי מגדים** (פרי וירא שנת תקל"ח) ובעוד ספה"ק. וכן פירש גם **רביה"ק זי"ע** בדברי יואל, וז"ל: ואפשר לרמוז עוד במאמר הכתוב 'והוא יושב פתח האהל' ופרש"י 'לראות אם יש עובר ושב וכו'', וראוי להבין מהו הרמז במלת 'ושב' והוא אך למותר. ואפשר שמרומז בזה מ"ש במדרש (בראשית רבה מ"ח ח') 'פתח טוב פתחת לעוברים ושבים, פתח טוב פתחת לגרים'. **דאברהם אבינו ע"ה עשה בזה פעולה על שם העתיד ולדורות, דאלו שירצו לשוב בתשובה והגרים שירצו להכנס תחת כנפי השכינה, לא יהי' להם עיכוב מהס"מ וכוחות דילי', ע"כ הכין אברהם פעולה לזה בגודל כח קדושתו להחליש שליטת הס"מ מהעוברים והשבים שיוכלו להתגבר עליו**, וזה שאמרו במדרש 'פתח טוב פתחת לעוברים ושבים' ר"ל העוברים עבירה ושבים ועושים תשובה, 'פתחת להם פתחי וסיוע שיוכלו להתגבר על יצרם, וכמו"כ 'פתח טוב פתחת לגרים' ג"כ על זה הבחינה. ואפ"ל עוד עפי"ד הילקוט ראובני בשם הציוני, דהס"מ ישב בפתח אהלו של אברהם אבינו מבחוץ בעת שבאו המלאכים אליו, אבל לא הי' לו רשות ליכנס, ואפשר לומר בכוונת הכתוב 'והוא יושב פתח האהל', **שראה אברהם אבינו לעשות פעולה למנוע שליטת הס"מ גם מחוץ לאהלו, וזהו שפרש"י 'לראות אם יש**

עובר ושב, א איד האט 'עובר' געווען אן עבירה, 'ושב' ער וויל תשובה טון, 'ויכניסם בביתו', זאל ער אים ארײנברענגען צו א בית דקדושה.

האט אברהם אבינו געגעבן די עצה, 'ואקחה פת לחם', מ'וועט נעמען די עצה פון שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, איז 'וסעדו לבכם אחר תעבורו'. **'אחר תעבורו', אפילו מ'איז חלילה נכשל געווארן אין אן עבירה, מ'האט פארלוירן אלע מצות, אבער 'ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו'. דער געוואלדיגער כח פון די מצוה פון קריאת שמע איז געוואלדיג גרויס, 'וסעדו לבכם אחר תעבורו', אפילו מ'האט פארלוירן אלע מצות, דורך די מצוה פון קריאת שמע** - ווי דער תפארת שלמה זאגט - **דער געוואלדיגער כח, די כח הקדושה פון מצות קריאת שמע, אז 'אחר תעבורו'** [באקומט מען צוריק די מצות].

די רפואה קודם למכה פאר א איד וואס פאלט דורך איז 'מאימתי קודין את שמע בערבית'

אפשר וועגן דעם, רבינו הקדוש הייבט אן מיט די משניות, 'מאימתי קורין את שמע בערבית', מ'הייבט אן דער ערשטער דין - די ערשטע הלכה אין משנה - תורה שבעל פה, איז קריאת שמע.

נאר, דאס איז די סגולה פון די אלע מצות ומעשים טובים וואס שטייט שפעטער אין די משניות, אז טאמער האט מען חלילה עובר געווען, האט מען נישט [קיין מצות], האט ער מקדים געווען די רפואה, 'מאימתי קורין את שמע בערבית', די ערשטע מצוה - די ערשטע הלכה, די מצוה פון קריאת שמע, די געוואלדיגע סגולה איז די מצוה פון קריאת שמע.

אברהם אבינו וואלט געדארפט הייסן 'אבהם' אב המון גוים, פארוואס הייסט ער 'אברהם'?

קען זיין אזוי, **רש"י** זאגט אין פרשת לך (בראשית י"ז ה)[12], וועט דער אייבערשטער רעדט צו אברהם אבינו, 'לא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך'. איז רש"י מסביר, 'אברם' האט ער געהייסן [שהיה] 'אב לארם', ביז יעצט איז ער געווען נאר 'אב לארם', יעצט וועט זיין 'אב המון גוים נתתיך', ממילא איז נישט 'אברם', נאר 'אב המון גוים'.

פרעגט רש"י די קשיא, נו פארוואס איז געבליבן די ר' פון 'אברם'? ער האט געדארפט הייסן 'אבהם', 'אב המון גוים נתתיך'. זאגט רש"י, די י' פון שרי האט געהאט תרעומות אז מ'האט עס צוגענומען, ממילא האט מען שוין נישט געוואלט טשעפען מיט די ר' פון אברהם, האט מען געלאזט די ר' פון אברהם. אזוי ברענגט רש"י אראפ.

דער **קאזניצער מגיד** אין **עבודת ישראל** פרשת לך (ד"ה אני הנה ברית)[13] פרעגט א קשיא אויף דעם, אמת די י' פון שרה האט געהאט טענות - האט געהאט תרעומות, אבער מ'האט געטראפן מיט וואס מ'האט עס געקענט מרצה זיין, מ'האט עס געגעבן פאר אן אנדערן צדיק, מ'האט עס געגעבן פאר יהושע. האט מען דאך געקענט אויך אוועקנעמען דעם ר' פון אברהם, איי ס'וועט האבן תרעומות, מען וועט עס אויך אהינגעבן פאר עפעס א צדיק, מ'וועט שוין טרעפן במשך הזמן, אזוי וועט מען דעם ר' צופרידנשטעלן. וואס האט געדארפט בלייבן דער ר'? אזוי פרעגט דער קאזניצער מגיד.

'כך תותמין' בזכות אברהם אבינו וועט מען ארויס גיין פון ביטערן גלות וואס איז מרומז אין 'לך לך'

קען זיין אזוי, ס'שטייט אין ספרים (חיד"א בנצוצי אורות על הזוה"ק פר' בראשית כד.)[14], אברהם במילוי - אז מ'רעכנט אויס אברהם, א' איז אל"ף, ב' איז בי"ת, ר' איז רי"ש, ה' איז ה"א, מ' איז מ"ם, דאס הייסט מיט די מילוי אותיות - איז בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'. 'אברהם' במילוי איז בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'.

ס'קען זיין, אברהם אבינו האט באקומען די ברכה - 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך', שטייט אין **בעל הטורים** (ד"ה לך לך השני), 'לך לך' איז א רמז אויפן גלות, וואס מ'וועט גיין אין גלות.[15]

עובר ושב ויכניסם בביתו', שראה אברהם אבינו לתקן זאת בכח קדושתו, אם יש מי שעובר עבירה ח"ו ורוצה לשוב בתשובה, שיהי' בכוחו להתגבר על היצה"ר.

12 ברש"י: כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו. ורי"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשו אב לכל העולם, לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע, שנאמר (במדבר י"ג ט"ז) 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע'.

13 בעבודת ישראל: והנה **רש"י** פי' שמקודם היה שמו אברם אב לארם ועתה הוא אב להמון, ורי"ש של אברם לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרה נתרעמה עד שהוסיפו ליהושע על שמו, עכ"ל. **וקשה א"כ יגרע גם כן הרי"ש, ויוסיפו אחר כך בשם צדיק אחר כמו היו"ד של שרה, והדבר נפלא מלהבין דמאי שנא.** וי"ל עפ"י דברי **האר"י ז"ל** שכתב בפסוק (בראשית י"ד י"ב) 'ואת לוט ואת **ר'כושו ב'ן א'חי**' אברם' ר"ת רבא, שהיה נשמת רבא בלוט ונשבה אצל המלכים עד שהשיבו אברהם ע"ש. אם כן י"ל שכיון שהשיבו אברהם ופדה יקר מזולל, לכן נכלל נשמת רבא באברהם בג' אותיות ראשונות משמו א'ב'ר'הם, ולכן הרי"ש לא זזה ממקומה.

14 איתא שם בזוה"ק: ואנן רמ"ח תיבין בקריאת שמע ואתיהיבו מרחימו ודחילו דאת ה'. ובגין דא תקינו הבוחר בעמו ישראל באהבה ואנון כלילן באברהם דאתמר ביה (ישעי' מ"א ח') 'זרע אברהם אוהבי'.

וכתב החיד"א: פירוש כי אברהם גימטריא רמ"ח, רמז לרמ"ח תיבות דקריאת שמע, ויש אומרים **כי אברהם במילוי הוא בגימטריא הו' תיבות של שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד**, עכ"ל, והיינו עם הכולל.

15 בבעל הטורים: לך לך ... דבר אחר, **רמז לו הגליות השנים שב' פעמים ילכו ישראל בגולה**. ד"א **רמז לו שאחר נ' דורות כמנין**

'ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה', 'בך חותמין' (פסחים קיז:, הובא ברש"י שם)[16], מיט אברהם אבינו וועט מען ארויסגיין פונעם ביטערן גלות.

'היום אם בקולו תשמעו' אז מ'וועט ליינען קריאת שמע וועט מען זוכה זיין צו די גאולה שלימה

וויאזוי וועט מען ארויסגיין פונעם ביטערן גלות? די **גמרא** זאגט (סנהדרין צח.)[17], ער [אליהו הנביא] האט געזאגט 'היום אם בקולו תשמעו' (תהלים צ"ה ז), אזוי האט ער געזאגט, 'היום', יעדן טאג קען מען ארויסגיין, 'היום' זמנו 'אם בקולו תשמעו', 'אין ישראל נגאלין אלא בתשובה' (רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה)[18].

'אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות', דעמאלטס וועט מען זוכה זיין 'היום אם בקולו תשמעו'. **אבער ס'שטעלט זיך די קשיא, אז מ'האט געזינדיגט אין דעם לאנגן ביטערן גלות, קומען די חיצונים און פארשלעפן - זיי כאפן צו אלע מצות. וואס פאר א מצות - וואס פאר א זכיות האט מען ארויסצוגיין פון דעם ביטערן גלות?** [הלא אין נגאלין כי אם] 'היום, אם בקולו תשמעו'.

נאר ס'קען טאקע זיין, 'היום אם בקולו תשמעו' מיינט מען אויכעט 'תשמעו' - ווי דער בני ישכר זאגט [בפסוק 'וכתקוע שופר תשמעו'] - מיינט מען ארויף אויף 'שמע ישראל', **אז מ'וועט ליינען קריאת שמע וועט מען צוריק האבן אלע זכיות וואס מ'האט צוגעכאפט, וועט מען זוכה זיין צו די גאולה שלימה.**

'בך חותמין' מ'וועט ארויסגיין פון גלות מיט די עצה פון אברהם אבינו 'ואקחה פת לחם', מצות קדי"ש

קען זיין, 'ואגדלה שמך' 'הריני מוסיף על שמך', מ'האט מוסיף געווען א ה', מ'האט נישט אראפגענומען די ר' פון אברהם. די ר' איז געבליבן ביי אברהם, ווייל ס'איז בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'.

'והיה ברכה', זאגט **רש"י** 'בך חותמין'. מיט דעם כח פון אברהם, וואס אברהם האט געזאגט 'ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו'. **אברהם האט מחדש געווען - דעם חידוש וואס דער תפארת שלמה זאגט האט אברהם מחדש געווען, אפילו א איד טוט מצות ומעשים טובים, מ'נעמט עס צו, די חיצונים. דער כח פון קריאת שמע איז געוואלדיג גרויס, ס'ברענגט אלעס צוריק, ממילא וועט מען האבן זכיות ארויסצוגיין פון גלות.**

'בך חותמין' ארויסגיין פון גלות דורך 'ואגדלה שמך' בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'

'בך חותמין' ווייל 'ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על שמך', מ'האט צוגעלייגט א ה' און מ'האט נישט אראפגענומען די ר', ווייל ס'איז בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'. אז דער כח [דע"י קריאת שמע חוזרים אליו כל המצות], אברהם אבינו האט עס מחדש געווען אזא געוואלדיגע חידוש, **דורך דעם וועט מען זוכה זיין ארויסצוגיין פונעם לאנגן ביטערן גלות.**

'כי אחד קראתיו', אברהם האט אויסגעשדיגן אויף די גאנצע וועלט, 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'

זאגט דער נביא פאר כלל ישראל, 'הביטו אל אברהם אביכם', מ'האט צוגעלייגט א ה' צו אברהם, די ר' איז געבליבן. 'ואל שרה תחוללכם', מ'האט אוועקגענומען די י', די ' האט געהאט תרעומות ווייל די ר' פון אברהם האט מען נישט אוועקגענומען.

'כי אחד קראתיו', אברהם האט מען געפרופן 'אחד'. פארוואס האט מען אים אזוי געפרופן? ווייל ס'איז בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', **אברהם האט אויסגעשריגן אויף די גאנצע וועלט, 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'.**

'כי אחד קראתיו', מצות קריאת שמע, 'אברכהו ואדברהו' איז מרבה די מצות וואס מ'האט פארלוירן

'אחד קראתיו', **אברהם אבינו האט געזאגט 'עושה מצוה אחת'** [וכמבואר בקדושת יו"ט רומז על מצות קריאת שמע], **די איינע מצוה פון קריאת שמע איז אזוי געוואלדיג גרויס, אזא געוואלדיגע קדושה, 'אברכהו ואדברהו', איך האב אים געבענטשט און איך האב מרבה געווען, כ'האב ענק מרבה**

לך ילכו בגלות בימי צדקיהו, ובזכותך שדברתי עמך בן ע"ה שנה [צ"ל ע'] שנה בברית בין הבתרים ישובו לאחר ע', **ולכך סמך בחרן ללך לך לפי שבחרון אפו של הקב"ה בעו"ה גלו.**

16 ברש"י: דבר אחר, 'ואעשך לגוי גדול' זה שאומרים אלקי אברהם, 'ואברכך' זה שאומרים אלקי יצחק, 'ואגדלה שמך' זה שאומרים אלקי יעקב. יכול יהיו חותמין בכלן, **תלמוד לומר 'והיה ברכה', בך חותמין ולא בהם.**

17 במס' סנהדרין: רבי יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קאי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה אתינא לעלמא דאתי, אמר ליה אם ירצה אדון הזה, אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי, אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל שייליה לדידיה [פרש"י: למשיח], והיכא יתיב, אפיתחא דרומי, ומאי סימניה, יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואסיר חד, אמר דילמא מבעינא דלא איעכב, אזל לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי, אמר ליה שלום עליך בר ליואי, **אמר ליה אימת אתי מר, אמר ליה היום**, אתא לגבי אליהו, אמר ליה מאי אמר לך, אמר ליה שלום עליך בר ליואי, אמר ליה אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי, אמר ליה שקורי קא שקר בי **דאמר לי 'היום אתינא' ולא אתא, אמר ליה הכי אמר לך 'היום אם בקלו תשמעו'** (תהלים צ"ה ז).

18 ברמב"ם: **כל הנביאים כלן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה.** וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר (דברים ל' א') 'והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו'', 'ושבת עד ה' אלקיך' (דברים ל' ב') 'ושב ה' אלקיך וגו'' (שם פסוק ג').

געווען די אלע מצות וואס מ'האט פארלוירן. די אלע מצות באקומט מען צוריק דורך די מצוה פון קריאת שמע.

בזכות 'הביטו אל אברהם אביכם' וועט מען זוכה זיין 'כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתיה'

ממילא אז מ'וועט ליינען קריאת שמע, וועט מען זוכה זיין צוריק צו האבן אלע מצות ומעשים טובים, וועט מען זוכה זיין 'היום אם בקולו תשמעו', וועט מען זוכה זיין צו די גאולה שלימה, וועט מען זוכה זיין 'כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתיה'.

די שמחה חמשה עשר באב איז 'בחור שא עיניך', דורך מצות קדי"ש באקומט מען צוריק אלע מצות

אונז שטיי מיר יעצט נאך חמשה עשר באב, 'בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים' (תענית כו:)[19].

'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים' (שם). אזוי ווי ערב יום כיפור וואס דער פייטן זאגט 'אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד', האט מען צוריק אלע מצות ומעשים טובים.

דאס איז געווען 'בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים', דאס איז געווען די געוואלדיגע שמחה, די שמחה איז גרויס, ווייל 'בחור שא עיניך', 'עיניך' גייט ארויף, הייב אויף דיינע אויגן וואס איז א רמז אויף קריאת שמע[20]. דורך די מצות עשה פון קריאת שמע, באקומט מען צוריק די אלע מצות ומעשים טובים. **דאס איז געווען די געוואלדיגע שמחה, [אע"פ] וואס מ'האט פארלוירן, אבער דורך די מצוה פון קריאת שמע קען מען אלעס אלעס צוריק האבן. 'וחולות בכרמים'.**

די בנות ירושלים האבן געזאגט, 'בחור שא נא עיניך' צודיק צו באקומען די מצוות פארן יום הדין

אונז שטיי מיר יעצט אין חמשה עשר באב וועז די בנות ירושלים האבן אנגעהויבן צו זאגן די דברי מוסר תוכחה פאר אידישע קינדער, **חמשה עשר באב הייבט זיך אן די טעג וועז מ'דארף זיך אנהייבן צוצוגרייטן צו די הייליגע טעג, ס'גייט קומען א ראש השנה, ס'גייט קומען עשרת ימי תשובה, ס'גייט קומען א הייליגע טאג יום כיפור. ס'קומען די ימי הדין וואס מ'גייט דן זיין יעדן איינעם, אלע מעשים, אלע דיבורים -אלע מעשים און אלע מחשבות, אלעס קומט ארויף פארן הייליגן באשעפער, און מ'שטעלט זיך פארן בורא אינעם יום המשפט, אלעס איז 'כל מעשיך בספר נכתבין'** (אבות ב' א'), **אלעס.**

'עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות'. **מ'דארף ארויסגיין זכאי ביום הדין, ס'כאפט אן אימה און א פחד. איז דא מצות מיט וואס צו גיין צום יום הדין? 'לב יודע מרת נפשו'** (משלי י"ד י'), **יעדער איינער וויסט ביי זיך, במשך פונעם יאר, מ'האט נעבעך געזינדיגט, מ'האט חוטא געווען פארן הייליגן באשעפער. איז געקומען די חיצונים און צוגעכאפט אלע מצות, ס'כאפט דאך אן - 'ובידי אין מעש' - אן אימה און א פחד, 'ועל זאת לבי יפחד', מ'איז באמת דערשראקן, 'ובידי אין מעש'.**

נו וואס איז די עצה וואס מיר האבן יעצט? **די עצה איז, 'עשה מצוה אחת', נעמען די מצוה פון קריאת שמע, חלילה מזלזל זיין אין די מצוה פון קריאת שמע, ס'איז א מצות עשה דאורייתא.**

מ'זאל ליינען קריאת שמע של שחרית און קריאת שמע של ערבית כהלכתה, מדקדק צו זיין חלילה וחלילה נישט פארשלאפן, חלילה נישט פארשפעטיגן דעם זמן קריאת שמע, חלילה וחלילה נישט עובר זיין אויף דעם זמן קריאת שמע, נאר ליינען קריאת שמע כהלכתה.

דער תפארת שלמה זאגט אונז אזא געוואלדיגע עצה, 'אם טרוף יטרף יביאהו עד', די מצות קומען צוריק דורך די מצוה פון קריאת שמע. **יעדער איינער האט בידו צו זאגן פעמים בכל יום - צוויי מאל א טאג, צו מקיים זיין די מצוה פון קריאת שמע. וועט מען זוכה זיין אז אפילו מ'האט עפעס חוטא געווען במשך דעם יאר, דורך דעם האט מען צוגעכאפט די מצות, אבער דורך די מצוה פון קריאת שמע - רש"י** זאגט אין פרשת שופטים (דברים כ' ג')[21] **אפילו אין בכם זכות אלא מצות קריאת שמע בלבד', איז שוין 'כדאי שיושיע אתכם', ווייל די מצוה פון קריאת שמע איז געוואלדיג גרויס.**

'והחי יתן אל לבו', מ'זאל ליינען יעדן טאג קריאת שמע בכוונה כדבעי - אזוי ווי ס'דארף צו זיין, מקיים צו זיין מצות קריאת שמע כהלכתה.

וועט דער אייבערשטער העלפן, מ'וועט אלע צוריק באקומען די אלע מצות ומעשים טובים, מ'וועט זוכה זיין, 'כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתיה ויושם מדברה כעדן וערבתה כגן ה'', ס'זאל זיין 'ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה', ס'זאל זיין שמחה ושׂשון אין אידישע הייזער, זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

---

19 במס' תענית: אמר רבן שמעון בן גמליאל, **לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים**, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו, כל הכלים טעונין טבילה. **ובנות ירושלים יוצאות וחולות** [פרש"י: כמו לחול במחולות (שופטים כ"א כ"א)] **בכרמים, ומה היו אומרות, בחור, שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך,** וכו'.

20 עי' **בתיקוני זהר** (תיקון מ"ט דף פה:) דאיתא התם: 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה' (ישעיה מ' כ"ו), 'מי אלה', הוא אלקי"ם, מי ברא לאלה, **'ש'או מ'רום ע'יניכם' דא קריאת 'שמע', 'ראשי תיבין 'שמע'** דמיחדין ישראל לקודשא בריך הוא פעמים וכו'.

21 כתיב 'כי תצא למלחמה על איבך וגו' והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם וגו'', ופרש"י: שמע ישראל. **אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם.**

תשו"ח לחברי מערכת 'לחזות בנועם'
שהמציאו לנו את הד"ת מסודר ומוגה באופן נעלה
כאשר עיני הרואה תחזנה מישרים

הוצאות הגליון בשבוע זו

נתנדב ע"י הרבני הגביד הנכבד רודיצו"ח

מוה"ר יעקב זוסמאן

סופר הי"ו

חבר הנהלת העיתיבתא הק' בקריית יואל יע"א

לעילוי נשמת

אביו הרה"ח

ר' שמואל בנימין סופר

ב"ר מרדכי אפריים פישל ז"ל

נלב"ע כ' מנחם אב

תנצב"ה

מסיבת סיום לומדי תורה

לכבוד סיום הש"ס בישיבת שפת אמת

ביום ראשון, כ"ב אב תשפ"ד • 19 באוגוסט

בשעה 3:15 אחה"צ

29 Koloshitz Way, Rock Hill, NY 12775

(Off Exit 109 on Rt. NY 17)

תשמיש המיטה

מסיבת סיום לומדי תורה

לכבוד סיום הש"ס בישיבת שפת אמת

ביום ראשון, כ"ב אב תשפ"ד • 19 באוגוסט

בשעה 3:15 אחה"צ

29 Koloshitz Way, Rock Hill, NY 12775

(Off Exit 109 on Rt. NY 17)

תשמיש המיטה